

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL

DICCIONARI GENERAL
DE LA LENGUA CATALANA

GENER-DESEMBRE 1920

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXX

SUMARI

	Pàgs.
A. GRIERA, <i>El català oriental</i>	I
— <i>El català occidental</i>	35
L. SPITZER, <i>Sobre la formació de les paraules onomatopèiques en català</i>	60
P. BARNILS, <i>Apuntament de problemes de fonètica històrica del català</i>	69
H. SCHUCHARDT, <i>Aclariment</i>	77
<i>Bibliografia</i>	78
<i>Crònica</i>	84

LLISTA, per ordre alfabètic, dels senyors que componen actualment el cos de col·laboradors del DICCIONARI GENERAL DE LA LENGUA CATALANA.

Alcover Pastor, Antoni (Capdepera). — Aixelà, Rvnd. P. Conrad (Solsona). — Alberola Serra, Estanislau (Quatretondo). — Aragonès, Encric (Montroig). — Ardèvol, Joan (Cambrils). — Ariet, Antoni (Viladrau). — Armenter, Sebastià (Balaguer). — Arqués Arrufat, Ramon (Borges Blanques). — Baixeras, Joan, prev. (Guimerà). — Barceló i Bou, Ll. (Palamós). — Bellpuig, Tomàs, prev. (Tortosa). — Benaiges, Josep, prev. (Tortosa). — Bergadà, Francesc, prev. (Monistrol de Calders). — Bergós, Antoni (Lleyda). — Bertran, Josep M.^c, prev. (Cabanès). — Blasi, J. (Torroella de Montgrí). — Bosch, Vicens, prev. (Fonz). — Brisa, Valentí, prev. (Torà de Tost). — Bruch, Valentí, prev. (Plana de Vich). — Bruñó, Ramon, prev. (Morella). — Busquets, Jaume (Son Sardina). — Camós, Joan Bta. (Palamós). — Campi, Agustí, prev. (Borén). — Camps, Francesc (Migjorn-Gran). — Canellas, Angel Francisco. (Ripoll). — Casadevall, Bonaventura (La Bisbal). — Casanovas, A. (Castellar del Vallès). — Casanovas Pujol, A. Serafi (Sort). — Casas i Vinyes, Agustí (Sant Feliu de Guixols). — Casellas, Pere, prev. (Segaró). — Castellà, Gabriel (Igualada). — Castellarnau, Anselm (Esterrí d'Aneu). — Claramunt, Hilarió (Vinaroç). — Coll, Josep (Flix). — Coma de Borrassés, Carles (Santa Eulària de Puigoriol). — Condó, Josep, prev. (Vall d'Aran). — Costa, Hilari (Mora la Nova). — Cucala, Rosend, prev. (Alcalà de Chisbert). — Dalmau, Josep M.^a, prev. (Falset). — Domènech i Centrich, Josep (Blanes). — Elfa, Josep, prev. (Llessuy). — Escaler Espunyès, Josep (Oliana). — Escudé, Josep (Montbrió del Camp). — Espar, Tomàs, prev. (Organyà). — Esteve, Josep (Manresa). — Esteve, Ferran (Alcarraç). — Estrem, Vicens (Falset). — Ferrer, Andreu (Artà). — Ferrer, Eloi, prev. (Benassal). — Florí, Joan (Figueres). — Font, Llàmbert (Besalú). — Forn, Josep, prev. (Sora). — Forn, Pius (Calaf). — Fullana, Fra Lluís (Ontinyent). — Gelada, Jeroni, prev. (Olot). — Genís Horta, Emili (Pineda). — Gómez, Frederic (Cervera). — Grau, Josep, prev. (Dues-Aigües). — Griera Gaja, Joan (Sant Bartomeu del Grau). — Grimalt, Joan (Formentera). — Guillen, J. (Peralta de la Sal). — Guitart Carcereny, Joan (Sant Feliu de Llobregat). — Homar, Josep, prev. (Costa de Montseny). — Homedes, Carles (Cervià). — Iglesias, Joaquim, prev. (Durro). — Jou Parés, Esteve (Girona). — Lacasa, Grau (La Junquera). — Lacvivier, Raymond de

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL
DICIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

VIII

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXX

Impremta de la Casa de Caritat : Montalegre, 5 : Barcelona

ÍNDEX

	Pàgs.
A. GRIERA, El català oriental	I
— El català occidental.	35
L. SPITZER, Sobre la formació de les paraules onomatopeiques en català	60
P. BARNILS, Apuntament de problemes de fonètica històrica del català.	69
H. SCHUCHARDT, Aclariment	77
Bibliografia.	78
L. SPITZER, <i>Katalanische Etymologien</i> , Mitteilungen und Abhandlungen aus dem Gebiet der romanischen Philologie veröffentlicht vom Seminar für romanischen Sprachen und Kultur (Hamburg) Band IV (1918), 36 pàgs.	78
L. SPITZER, <i>Aufsätze zur romanischen Syntax und Stilistik</i> . Halle, 1918, 932 pàgs	79
FERRAN VALLS TABERNER, <i>Privilegis i Ordinacions de les valls pirenenques</i> . II. <i>Vall d'Aneu, Vallferrera i Vall de Querol</i> . (Barcelona, 1917), XXVII, 201-376 pàgs. — III. <i>Valls d'Andorra</i> (1920), XIX, 377-551 pàgs	81
Crònica	84

El català oriental

INTRODUCCIÓ

1. En el període preliterari del català hi hagué la base per a una diferenciació dialectal que no arribà a manifestar-se en la llengua escrita però que es reflecteix encara en la llengua parlada, donant la distinció entre català oriental i català occidental.

La divisió de *català oriental* i *català occidental* donada per Milà (*Obras completas*, III, 511) i assenyalada amb bastant d'exactitud per Alcover (*Bolletí*, IV, 202 ss.) sembla que tingui per límit la conca del Llobregat i els seus afluents.

Cercant una explicació històrica d'aquesta frontera de seguida se'ns presenta la qüestió de quina relació hi pot haver entre els límits de l'antiga *Marca hispànica* i l'extensió del primitiu comtat d'Urgell amb el domini del català oriental.

Els límits de l'antiga *Marca* no sabem pas quins eren.

L'usatge 96 *Sarracenis in fuga* estatuint segurament per Berenguer i Almodis ens diu «Si sarrains fugen e nuyl hom los troba, ans que agen passat lobregat, els reten, retals ab gaardon a lurs senyors e aya de cascun sengles manuces et miya e de qui enant vna unza de or et els ferres et les vestidures» (Gudiol : *Traducció dels Usatges, Anuari*, I, 301).

El P. Gil, en una geografia i història de Catalunya escrita a la segona meitat del segle XVI.⁸, el ms. de la qual es troba a la Biblioteca del Seminari de Barcelona, dóna una divisió de Catalunya molt interessant. «Abans de posar la divisió de Cathalunya, diu el P. Gil, se ha de advertir que quant per los

mosos se perde Cathalunya la Seu de Urgell sempre tingue bisbe y, o no es perde o poc temps estigue perduda; y los catalans que alli estauan y se eran recollits als Pyrineos, començaren de conquistar y cobraren a Vic, Gerona y Barcelona, y tota la part de Cathalunya des dels Pyrineos fins al Llobregat ... i nomenaren fins al Llobregat Cathalunya vella; despres don Ramon Berenguer que casa ab la Aragonesa, y se junta Cathalunya ab Arago, ell y los seus cobraren Panades, Tarragona, Tortosa, Urgel, Balaguer, Lleyda fins al Hebro y nomenaren Cathalunya nova.» (f. 7 v.).

Aquesta divisió de Catalunya vella i Catalunya nova, situada a l'altra banda del Llobregat, ens és comprovada per la Toponímia i pels documents.

Un poble de la comarca del Penedès, Castellví de la Marca, en l'època de la reconquesta es trobava a la frontera de la Marca hispànica (Balari: *Orígenes*, 26): «*in caput castro uetulo extremum in ipsa marchia*» (Arxiu de la Corona d'Aragó: pergami de Berenguer I, 56, a. 1027), «*castro uetulo estremem*» (*Ib.*, 47).

En la sentència donada al plet entre Guitart, abat de Sant Cugat del Vallès, i Mir Geribert (a. 1032) sobre la propietat d'una fortalesa a Calders, compareix «*in extremis finibus habitatae marchiae ad ipsum caldarium*» (Cartulari de Sant Cugat del Vallès, n. 323). Aquesta fortalesa s'identifica amb l'actual Sant Vicens de Calders, prop de Vendrell.

Ramon Berenguer II i Berenguer II, germans, cedeixen a favor de Bofill Oliva, en 1076, un alou en el Puig d'Anguera que radica «*in ipsa marcha extrema*» (Arxiu de la Corona d'Aragó, pergamins de Ramon Berenguer II, n. 4).

Guillem, bisbe d'Ausona, ven en 1065 als comtes de Barcelona Berenguer i Almodis el castell de Copons, que es trobava «*in extremis finibus marchiarum contra ıspaniam*» (Arxiu de la Corona d'Aragó, pergamins de Ramon Berenguer I, 325). Els mateixos comtes deixen en 1067 a Mir Isarn la roca de Miravet, situada «*in extremis finibus marchiarum iuxta ıspaniam*» (Balari: *Orígenes*, 26-27).

Es veu que els pobles de Calders i Castellví de la Marca no es troben a la frontera del català oriental estès pel Camp de Tarragona, però cal tenir en compte que alguns criteris carac-

terístics del tarragoní, com el de la conservació de la *v*, tenen l'àrea màxima d'extensió fins aquestes localitats. En canvi, els pobles de Montbrió de la Marca, prop de Vallvert, Santa Coloma de Queralt i Copons es troben a la regió extrema del català oriental.

La conca del Cardoner, amb Solsona, va pertànyer de bon començament als comtes i bisbes d'Urgell, els dominis dels quals donaren la base al català occidental. Sunyer, comte d'Urgell, construí l'església d'Olius vers l'any 911 (Villanueva : *Viaje*, IX, 220). El bisbe d'Urgell assegura en 1163 a l'església de Solsona els béns i drets que ella té a Ivorra, Albella, Chalasanz, Muntmagastre, Petra alta, Albesa, Casteio de Lorenç, Mont Far, Cabana bona, Taltevi, Biosca, Malgrat, Uluga, Aguda, Tora, Valfradulosa, Claret, Ardeval, Rainer, Navades, Olius, Ioval, Lena, Terraçola, Oden, Autes, Salsa, Odro, Madrona, Pinel, *Mirave*, Sant Miquel de Celsona, Albespi, Conches, Abeia, Conchabela, Belvecer, Cunil, Alted, Figuerosa, Ofegad, Tartarenc, Monteclauso, Portel, Vernet, Saltulicinie. «Has ecclesias concedimus clericis celsonensis ecclesiae.» (Villanueva : *Ib.*, IX, 230.)

És interessant de constatar que la majoria de pobles de la conca del Cardoner i de la Ribera salada compareguin sota la jurisdicció del bisbe d'Urgell, cedits als canonges de Solsona. La diòcesi de Solsona, instaurada en 1595 per Climent VIII a instàncies de Felip II, va rebre, demés del Bergadà, els pobles de la conca del Cardoner que formaren l'antic vescomtat i més tard ducat de Cardona amb les batllies de Cardona, Solsona, Torà i Piteus.

És precisament en aquesta contrada que trobem el trànsit del català oriental a l'occidental, compareixent uns fenòmens com la *e* àtona del plural i la *o* àtona d'acord amb el català occidental.

Aquesta contrada de transició s'ha d'explicar d'una banda per la influència exercida per l'Urgell en l'època de la seva preponderància i per l'altra, per la tendència cada dia més forta d'orientar les comunicacions seguint el natural corrent de les aigües cap al Llobregat.

Cap autor medieval fa referència a les modalitats dialectals

del català. La casa de Barcelona va assumir tan prest l'hegemonia damunt tot Catalunya, que la llengua escrita no pogué manifestar-se; «antes que Aragó se ajuntàs ab Cataluña (escriu el P. Gil, *ib.*) fou governada Cathaluña per comptes de Barcelona, y encara que en Cathaluña y havia altres comptats fora lo comptat de Barcelona; però tots los altres comptes regoneixien al de Barcelona com a superior al qual tenien certa obediència y vassallatge».

En plena decadència solament és quan un cronista, En Pujadas, ens informarà d'algunes característiques dialectals del català : «Y no han faltat persones de bona voluntat quem advertissen, excusas tot lo possible los termens latins : y miras be en les Orthographies Cathalanes. Que en lo un cap jo pensava affermar : per ser millor aquella llengua, que s'acosta mes a la mes comuna : com Hebrea, Grega, y llatina. Y estar cert que si jo parlas lo Cathala vell, molts no l'entendrian : com no entenen lo antic Lemosí : y altres nol volrrien llegir ni oyr. Y en lo altre cap he volgut remirarme : y per uentura errare en tot. Perque axi com en Castella hi ha diferencia de llenguas, entre la noua y la vella : del Manchego al Andaluz y altres : axi la frazis, o modo de parlar en Cathalunya en cada Bisbat es diferent. Y á cada poble li apar que lo seu us de llengua es lo millor. Y com diu Sanct Hyeronim : los nobles com á tals parlen urbanament : y los plebeos rusticament : y á cada qual apar que parla delicadament. Perço es necessari acomodarse à tots y fer que si la frazis es diferent lo esperit i sentiment sien iguals.» «En lo descriure y ortographiar, no vull mes : sino que en lo Diccioniari de Antoni de Nebrissa, y en les obres del nostre caualler Francesch Calça, lo nom de Cathalunya se troba escrit sens *h* y en los volums nous de les Constitucions y tots los moderns lo veurem escrit ab *h*. Y es força seguirlos : perque no m digan que so de entany. Per molts exemples, que podria aportar de altres diccions : y lo usar las comarcas de las riberas de Hebro y Segre la *e* y las del Ter, la *a* y las de Tech y Latet, la *o* y *u* que per no ser mes llarch sera be passarles en silenci.» (Pujadas : *Crónica universal del Principat de Cathalunya*, 1609, pròleg, ff. 3 i 4.)

2. BIBLIOGRAFIA

ALCOVER, A.

Excursió filològica de cap a cap dels Pirineus catalans (31 de juliol-13 de setembre 1906). *Boll.*, III, pp. 257-366.

Una mica de dialectologia catalana. *Ibid.*, IV, pp. 194-303.

ARIET, A.

Topografia mèdica de Viladrau (1915). Conté els noms vulgars de les plantes, herbes i animals (pàgines 166-184; 192-199).

ARTEAGA I PEREIRA, J.

Spécimen catalan d'après la prononciation normale. *Le Maître phonétique*, IX, gener-agost de 1904.

Ullada general a la fonètica catalana. *El seu caràcter propi dins la família novollatina*. Comunicació al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (any 1906), pp. 445-65.

Textes catalans avec leur transcription phonétique. *Bibl. Filològica*, V, Barcelona, 1915.

BALARI I JOVANY, J.

Etimología, significación y uso sintáctico de la palabra ray. Barcelona, 1886.

Cataluña bilingüe. La España Regional, de Barcelona, I (1886), pp. 307-18.

Nota de etimología catalana (ESMA, ESME, ESTIMATIVA, frases formadas con ESMA). *BALB*, I (1891), pp. 2-4.

Les arrels de la Llengua Catalana. Discurs llegit en la Festa dels Jocs Florals de l'any 1894 per son President Josep Balari i Jovany. 1894.

Poesía fósil, Estudios etimoló-

gicos. Barcelona, A. Verdaguer, 1890.

Orígenes històrics de Catalunya. Barcelona, 1902.

BARNILS, P.

Notes filològiques sobre la fonètica de Sant Hilari Sacalm. *Boll.*, VII, pp. 141-3.

De l'entonació en els nostres dialectes. *BDC*, IV, pp. 11 i ss.

Études de prononciations catalanes à l'aide du palais artificiel. *Revue de Phonétique*, II (1912), pp. 50-68.

Études de prononciations catalanes. *Ibid.*, III, pp. 268-278.

Sobre fonètica catalana. *Boll.*, VI, pp. 261-8, 277-81, 293-7.

Fòssils de la llengua (arc, ase; -atis, -esis; -ca,c ans; colrar; fargar, sirgar, llus, llusc; noc; plaer; témer). *BDC*, II, 1914, pp. 7-12.

Els dialectes catalans. *Ibid.*, VII, pp. 1-10.

BOFARULL, A.

Escorcolls de la Llengua Catalana. Sèrie d'articles publicats en *El Telègrafo*, de Barcelona, any 1867.

La desinència del plural fement. *Ren.*, IV (1874), pp. 3-5.

BOSCH DE LA TRINXERIA, C.

Alguns noms usats per nostres montanyesos ab llur explicació. *Bulletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, Barcelona, XII (1890), pp. 226-535.

CARBÓ, X.

Els pobles de la Costa de Llevant que usen els articles es i sa. *BDC*, VI, pp. 15-16.

CARETA I VIDAL, A.

Contribució al vocabulari de la Indústria dels Teixits. Publicada dins la «Memoria y estado de cuentas» que l'Alianza Industrial de Barcelona publicà l'any 1909.

CORTILS I VIETA, J.

Ethologia de Blanes. Barcelona, 1886. Dedicada un capítol a «particularitats idiomàtiques i onomatologia» on estudia el dialecte de Blanes.

FAERA, P.

La vocal neutre catalana devant n y s final. *L'Avenç*, 1892, p. 59.

Conjugació del verb català. Present de subjuntiu i infinitiu. Extracte d'una conferència donada el dia 3 de desembre de 1891 al Centre Excursionista de Barcelona. *L'Avenç*, 1891, pp. 381-5.

Contribució a la Gramàtica de la Llengua Catalana. Barcelona, 1898. Un volum de 111 planes.

Étude de phonologie catalane (Catalan oriental). *Revue Hispanique*, IV (1897), p. 5 i ss.

Les e toniques du catalan. *Ibid.*, XV (1906).

Le catalan dans la «Grammaire des Langues Romanes» de W. Meyer-Lübke et dans le «Grundriss der romanischen Philologie». *Ibid.*, XVII (1907), pp. 1-45.

Els mots à tons en el parlar de Barcelona. *BDC*, I, pp. 7-17; II, pp. 1-6.

Gramàtica Catalana (1919), 140 pàgines.

FALP I PLANA, J.

Topografia Mèdica de Solsona. 1901. Barcelona. Toca alguns punts de fonètica solsoniana, p. 135.

FARNÉS, S.

Assaig de Paremiologia Catalana comparada. Volum I (*abavcar-amich*). Barcelona, 1913. Un vo-

lum de 320 planes de 170 × 96 mm. Un plec d'adagis i proverbis per ordre alfabètic.

GELADA, J.

Particularitats idiomàtiques d'Olot. *Boll.* III, pp. 91-3.

GIBERT, Agustí M.^a

Fauna Ictiològica de Catalunya. Catàlec rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolces catalanes. Acaba amb una taula alfabètica de 512 noms de peixos. Barcelona, 1913.

GRIERA, A.

Notes filològiques: observacions sobre el dialecte de St. Hilari Sacalm. *Boll.*, VII, pp. 144-6.

Característiques del català de Girona, *Migjorn*, pp. 238-241.

Els noms dels vents en català. *BDC*, II, pp. 74-90.

L'article català i la llengua literària. *BDC*, V, p. 50.

GOMIS, C.

Botànica Popular ab gran nombre de confrontacions. Barcelona, 1891.

MARX, Rainer.

Die Katalanische Terminologie der Korkstopfenerzeugung. (Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde genehmigt von der philosophischen Fakultät der rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn.) Halle, 1914. És un escorcoll ben interessant de tots els noms de la indústria dels taps de suro en català.

MIRÓ, Oleguer.

Aforística Mèdica Popular Catalana confrontada ab la d'altres llengües. Barcelona, MDCCCC.

MONTOLIU, M.

La Geografia lingüística. Es-

tudio, I, pp. 24-34; II, pp. 76-98, any 1913.

Estudis etimològics catalans. (acens, agé -ena, aixelebrat -da, aixerit -da, alleus, aloba, alt, altre-yar, amamar, amoïnar, amoïnat, antiuvi, auxexins, anyorament, anyorança, anyorar, apaïbagar, àpat, aquiçar, aregall (xaragall), assolir, atrotinar, aviat, avir). Extret del volum VI d'*Estudis Universitaris Catalans*. Barcelona. Tipografia L'Avenç. Massó, Casas et C.^a, Rambla de Catalunya, 24. 1913.

Estudis etimològics catalans (babor, bacallà, bagassa, bajaranada, bajoca, baiç, barjau, barjaula, bè, beta, ble, bogar, bogia, boig, boja, boira, bolva, bony, bonyol, bonyeta, bori, borni, brètol, bustia). *Ibid.*, VII (1913), pp. 104-117.

Etimologies catalanes (colla, gresca, malver, petó, xai). *BDC*, I, pp. 37-47.

Notes toponòmiques (*Bellum videre* en català). *Ibid.*, II, pp. 7-13.

Estudis etimològics i lexicogràfics. *Ibid.*, IV, p. 27 ss.

Notes sobre els sufixos -ētum, -ēllum en la toponímia catalana. *Ibid.*, V, p. 34.

Petit vocabulari del Camp de Tarragona. *Ibid.*, VI, p. 38.

MOREL-FATIO, A.

Das Catalanische. Grundriss der Romanischen Philologie, V. SAROÏHANDY.

MILÀ I FONTANALS, Manuel.

Memoria acerca de los dialectos de la lengua de oc. Barcelona, 1859.

Mélanges de langue catalane. I. Article dérivé de IPSE. (Explica el So'n dels noms de lloc balears com una contracció del demostratiu *sò* [assò <ecce-hoc] i de la preposició *de* i de l'article personal *En*; i en posa aqueix exemple : *so[d'E]n Duretá*). — II. *Première personne du pluriel EMS*.

— III. *R de l'infinitive*. — IV. *s = R, R = s*. — V. *Pluriels en as*. — VI. *Noms verbaux*. — VII. *Addition æ. RLR*, XI (1877), pp. 225-9.

Phonétique catalane : *æ. RLR*, X (II de la 2.ª sèrie, 1876), pàgines 146-7.

PELAY I BRIZ, Fr.

Regles generals sobre la pronunciació de la llengua catalana. Van incloses dins l'aplec de *Cansons de la Terra*, II (Barcelona, 1867) pp. 251-3. Aquest plec forma cinc volums i acabà de sortir l'any 1875.

PONS, R.

Vocabulari català de les indústries tèxtils i llurs derivades. *BDC*, IV, pp. 59-164.

SALLENT, A.

Noms de bolets en català. *BDC*, IV, p. 23.

SAROÏHANDY, J.

Das Catalanische, von Alfred Morel-Fatio und J. Saroïhandy; dins *Grundriss der Romanischen Philologie* von G. Gröber. Strassburg, 1904-1906. I, pp. 841-77.

SAUER, C. M.

Eine catalanische Dialektprobe. *Herrigs Archiv*, XXX (1861), pàgina 168.

SCHÄDEL, B.

Manual de fonètica catalana. Cöthen (Alemanya), 1908.

Untersuchungen zur Katalanischen Lautentwicklung ausgewählte Abschnitte (Einladungsschrift zur Antrittsvorlesung an der Universität Halle-Wittemberg). Halle a. S. Druck von Ehrhardt Karras. 1904.

Zur Aussprache des Katalanis-

chen, *Neuphilologische Mitteilungen*, de Helsingfors, 1910, pp. 175-80.

Die Katalanischen Pyrenäendialekte. Revue de Dialectologie Romane, I, pp. 15-98; 386-412, 1909.

Zur Entwicklung des finalen A im Ampurà, Philologische und volkscundliche Arbeiten, Karl Vollmüller zur 16. Oktober 1908 dargeboten. Erlangen, 1908.

TALLGREN, Oiva Joh.

Glanures Catalanes et hispano-romanes. I-III. Neuphilologische Mitteilungen. Herausgegeben von Neuphilologischen Verein in Helsingfors, 1911 i 1912.

Glanures catalanes et hispano-romanes. IV. Ibid. 1914.

Entgegnung Zur Aussprache des Katalanischen, von B. Schädel. *Encore quelques remarques sur «B. Schädel, Manual de Fonètica Catalana» à propos de l'article précédent*, *Neuphilologischen Mitteilungen*, 1910.

VOCABULARIS TÈCNICS - INDUSTRIALS CATALANS

Vocabularis Tècnics-Industrials procedents del Primer Concurs Lexicogràfic de la Llengua Catalana organitzat pel Centre Popular Catalanista de S. Andreu del Palomar l'any 1908. Barcelona, 1910.

FONÈTICA

I. LES VOCALS

A. Vocals tòniques

I

3. La I es conserva constantment : *bí* vi, *fil* fil, *fi* fi, *míl* mil, *rík* ric, etc.

E tancada

4. La E lliure i travada ve generalment a *é*:

E + lab. : *pèbre* pebre, *sèbe* ceba, *dèutes* deutes, *sèu* sèu, *sép* cep, *jinèbre* ginebre (Olot), però *jinèbre* (Vallès, Vich, Llusanès, etc.).

E + dent. : *krèu* creu, *perét* i *prèt* paret, *sèt* set, *èure* cura, etc.

E + s : *espès* espès, *très* tres, *mès* mes, *bréske* bresca, *krèste* cresta, *èske* esca, *dèske* panera ovalada (Junquera), però *mès* (Barcelona, Vich, Ripoll, etc.), *pès* pes, al costat de *pèze* pesa.

E + R : *père* pera, *primèbère* primavera, *sère* cera, etc.

E + nasal : *erène* arena, *bène* vena, *kedène* cadena, *pène* pena, *sebém* sabem, *primerénk* primerenc, *sèndre*, *sènre* cendra.

E + L : *kendèle* candela, *estél* estel, *mustèle* mostela, *bèle* vela, *bél* vel.

E + palat. : *séies*, *séles* celles, *èbèie*, *èbèle* abella, *kebèis*, *kebèls* cabells, *kunsèi* *kunsél* consell, *urèle* orella, *perèi* *perél* parell, *embèje* enveja, *kuřèje* corretja, *frèt* fred, *bése* veça, *sék* sec, *pége* pega, *řèine* eixamenera (Olot), *řèi* rei (Junquera), però *řèi* i *řèine* (Barcelona, Vallès, Bages, Vich), *fèje* fetge.

Palat. + E : Sembla que la palatal influeix damunt E fent-la venir tancada : *jéns gens, jén gent, léuē llenya, léi llei* al costat de *lèi* (Vich).

El canvi de E > é deu ésser bastant antic en el català oriental i literari. Jaume March (*Diccionari de rims*) ens dóna una sèrie de rims de e amb é, la qual cosa prova, al nostre entendre, l'existència de la inversió de les e en el català oriental : *nega : mastega* (B. fol. 163); *regla : setgla* (*Ibid*); *cadella : cella : sella* (166); *oreylla : veylla* (*Ibid*); *tela : gela* (*Ibid*); *neula : teula* (167); *merla : perla* (*Ibid*); *sembla : trembla* (168); *crema : tema* (169); *lebra : ginebra* (170); *cresta : festa* (173); *pebre : lebre* (175); *Segre : segre : alegre* (176).

La E que es confon amb la vocal pretònica per la caiguda d'una palatal també ve a é : *mèstre* mestre, *rèl* rel.

E oberta

5. La E oberta tendeix a é inversament del català occidental i valencià:

E + lab. : *fèbre* febre, *nét* nét, *lèbre* llebre, *mèu* meu, *nèu* (*NÈVE) neu, *tèbi* tebi (Cadaqués).

E + dent. : *pèdre* pedra, *père* Pere. Davant u < -D- compareix é : *pèu* peu, *sèu* seu (SEDE), *sèure* seure, *krèure* creure. *teig* teia compareix al costat de *tèig*.

E + s : *jenéste* genesta, *béspre* vespre, *fèste* festa, *mése* messa, però *és* al costat de *es* és; *iglèziè* (Vich, Barcelona, Lluissanès), *èiglèziè* (Cadaqués), *iglèziè* (Torruella); *rès* res, etc.

E + r : Sembla que la r influeix en l'obertura de é : *sistèrne* cisterna, *fèru* ferro, *sèrè* serra, *tèrè* terra, *infèrn* infern, *ibèrn* hivern, *ubèrt* obert, *pèrdre* perdre, *lèntèrne* llanterna, *tèbèrne* taverna, *pèrle* perla, però *èrm* erm, *sèrbe* serva.

E + L : *sèl* cel, *fèl* fel, *mèl* mel, *mèlse* melsa, etc.

E + M, N : La E seguida de nasal ve constantment a é : *dèzèmbre* desembre, *setèmbre* setembre, *fèms* fems, *dèn* dent, *bèn* vent, *tènèn* tenen, *bèns* vens, *dulèn* dolent, *punèn* ponent, *bèntre* ventre, però *dibènrès* divendres.

E + palat. ve a í : *pít* pit, *lít* llit, *sís* sis, *mié* mig, *fíre* fira.

E + LL ve a é : *kèstèl* castell, *klèbèl* clavell, *funèl* tap de l'arna,

fuzél fusell, *gerbél* garbell, *mertél* martell, *nibél* nivell, *pél* pell, *pinzél* pinzell, *serél* serrell, etc.

E + CL : *bél*, *béi* vell. Sembla que paral·lelament a E + palatal havia de venir a *i*, comp. *Castellví* nom de localitat.

E + C ve a *é* : *bék* bec, *dimékrés* dimecres, *kék* quec, però *kék* i *ségle* sègol (Junquera, Torroella, Cadaqués).

A

6. La A tònica, lliure i travada no ofereix cap evolució especial. Té un so mig entre la *a* palatal i la *a* velar : *kentá* cantar, *menjá* menjar, *pá* pa, *má* ma, *sáp* sap, *káp* cap, *bláu* blau, *fábe* fava, *rábé* rave, *emistát* amistat, *jéladé* gelada, *pám* pam, *rám* ram, *fán* fang, *nánse* nansa, *bák* bac, *lák* llac, *bále* bala, *ále* ala, *áligé* àguila.

La A davant L seguida de consonant o final, pren una articulació velar per influència d'aquesta consonant : *ál* alt, *mál* mal, *sál* sal, *pál* pal, *peṛál* parral, etc.

A + R : *árk* arc, *márs* març, *dimárs* dimarts, *kláre* clara, *sárie* sàrria, però *kér* car (Junquera, Figueres, Cadaqués), *kér* (Banyoles), *gitére* guitarra (Cadaqués).

La influència de P fa venir a *o* la A en *póte* pota.

A + palat. llatina : *més* més, *fét* fet, *lét* llet, *plét* plet, *sé* sé, *é* he, *féce* feixa, *déce* deixa.

El sufix -ARIU ve a *é* : *keṛé* carrer, *pené* paner, *febré* febrer, *jeṛé* ferrer, *peṣtère* pastera, *kuiṇère* cuinera. En canvi, tenim *é* en *presegé* presseguer (Olot), *malegrené* magraner (Olot), *leuné* llauner (Torroella).

o oberta

7. La o lliure i travada sol quedar oberta.

o + lab. : *òbre*s obres, *menòbre* manobre, *mòbles* mobles, *pòble* poble, *bòu* bou, *nòu* nou (NOVUM) *nòu* (NOVEM) nou, *òu* ou, *kòbe* cove.

Trobem les formes *téu* tou, *téue* tova, a Sant Feliu de Guíxols, Torroella i Cadaqués. Sembla que una possible confusió de *téu* < TUU i *tóu* pogué atreure a *e* la *o* de *tou*.

o + dent. : *pót* pot, *ródé* roda.

o + s : *gròs* gros, *òs* os, *ròze* rosa, *pòste* posta, *respòste* resposta, *kòste* costa, *mòstre* mostra, *sòstre* sòstre, *sòstre* (Girona, Olot, Sant Feliu de Guíxols, Cadaqués).

o + r : *kôr* cor, *kórdę* corda, *kôrn* corn, *nôre* nora, *ôre* ora, *pôrtę* porta, *pôrk* porc, *môrtę* morta, *tôrtę* torta, *fôrtę* forta, però *ôre*, *gôre* gorra (Llanàs, Olot, Girona, Banyoles, Cadaqués, Junquera, Torroella, Sant Feliu de Guíxols).

o + n : *nôm* nom, *sôn* son, *dône* dona, *fôn* font, *pôn* pont, *mônje* monja.

És una característica del parlar de la diòcesi de Girona la *ó* davant *n* i *m* : *bône* bona, *trô* trò, *trône* trona, *pôn*, pont, *fôn* font, *espônje* esponja, *mônje* monja, *kônçe* conxa, *řesône* resona, *kôm* com, etc. Únicament trobem *ęskôn* escó, *kônçe* (Junquera).

o + l : *kuřiôle* corriola, *ęskôle* escola, *fiôl* fillol, *ęnsôl* llençol, *môle* mola, *sôle* sola, *dôl* dol, *môl* mol, *kunsôl* consol, *řusiyôl* rossinyol, *kęrgôl* caragol, *ęstôl* estol, etc. L'homònim que ha fet desaparèixer *sôl* «terra» del domini català occidental, valencià i baleàric, (on SOLE ha donat *sôl*); en canvi en el domini extrem oriental (Olot, Girona, Amer, Junquera, Cadaqués i Rosselló) s'han conservat l'un al costat de l'altre un *sôl* «terra» i un *sôl* «sol».

o + palat. llatina ve a *úi* com en tot el domini català: *búi*t vuit, *kúi*t cuit, *ębui* avui, *ú*l ull, *fúi*ę i *fú*le fulla. Paralel·lament a *lit* llit, únicament tenim *nit* (antic *nuit*).

o tancada

8. La o compareix unes vegades tancada i altres oberta, segons el veïnatge:

o + lab. : *ęstôpe* estopa, *sôbre* sobre, *jôbe* jove, *kôp* portacots (Junquera), *sôfre* sofre, *klôbe* closca de nou (Llanàs), etc.

o + dent. : *nębôt* nebot, *pôu* pou, *gôtę* gota, *pôu* pou, *brôu* brou (Olot, Llanàs), però *brou* (Barcelona, Vich, Manresa, Terrassa, etc.)

o + s : *ęmbejôs* envejós, *ęrbôs* arbres, *filôze* filosa, *ęmurôs* amorós, *ęrešiôs* graciós, *bęntôze* ventosa, *bergunyôs* vergonyós, *môske* mosca, *fôske* fosca, *ęgôstę* llagosta; però *ęspôze* esposa, *krôstę* crosta, *krôsęs* crosses.

o + r : La o davant *r* és gairebé sempre tancada : *kulô* color, *kęlô* calor; *pô* por, *ęęyô* senyor, *ęmôr* amor, *môre* mora, *plôre* plora, *ęstôre* estora, *pestôre* pastora, *peyôre* penyora, *treidôre*

traïdora, *estizórjes* estisores, *sórt* sord, *tórt* tord, *bórt* bord, *bóse* bossa, *tóre* torre, *fórn*, forn, *óm* om, *fórk* forc, *góre* gorra, *fló* flor (Girona, Empordà, Olot, Llanàs, Sant Feliu de Guíxols); però *fló* i *góre* (Vallès, Vich, Manresa), *esfórjes* alforges (Vich, Llusanès).

El possessiu *lur* que compareix solament en l'expressió «a casa *llur*» (Plana de Vich, Collsacabra, Guillerics), té *u* igual que *fur* fur per influència de la *r* segons Saroihandy (*Grundriss*, I, 853). Sembla que és més probable que l'homònim *llor* hagi influït damunt *llur* < ILLORUM.

o + nas. : Davant de nasal la o sempre és tancada : *póme* poma, *góme* goma, *kóme* coma, *kulóm* colom, *plóm* plom, *estóne* estona, *kuróne* corona, *fóne* fona, *móne* mona, *frón* front, *ónze* onze, *fónre* i *fóndre* fondre, *tónre* i *tóndre* tondre, *jón* jonc, etc.

o + l + cons. és sempre tancada : *mól* molt, *dóls* dolç, *póls* pols, *eskólte* escolta, *espólse* espolsa, *mólse* molsa, etc.

o + palat. : *junóls* i *junóis* genolls, *funól* i *funói* fonoll, *rustól* i *rustói* rastoll, *pól* i *pói* poll, *bergóne* vergonya, *ronya*, *kudóu* codony, etc.

En algunes localitats o + palat. ve a *é* igual que o + c^{ci}: *funéi* fonoll, *rustéi* rastoll, *junéis* genolls (Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Torroella de Montgrí, Cadaqués); *kudéu* codony (Sant Feliu de Guíxols, Cadaqués). Aquesta evolució seria molt més extensa a l'Empordà i Girona quan compareix *junéis* a Banyoles i l'evolució inversa en *kunróu* conreu (Lladó).

o + ca, o, u es conserva tancada : *kóke* coca, *bóke* boca, *mók* moc, etc.

o + c^{ci} ve a *é* en tot el domini del català oriental : *béu* veu (VOCE), *kréu* creu (CRUCE), *déu* deu (DUCTU).

L'evolució de o + c^{ci} > *é* ha d'ésser posterior a l'evolució de -e > *u*, tota vegada que *tóu* *tóue* vénen a *téu* *téue* «pa teu», «llana teua» allà on o + palat. ve a *é* (Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Torroella de Montgrí).

La presència de *u* en algunes paraules amb o + palat. és general en tot el domini de la llengua : *púu* puny, *úngle* unglia, *únse* unça, etc.

U

9. La *u* tònica no presenta cap evolució especial: *kup* cup,

kruę crua, *mędú* madur, *nú* nu, *mút* mut, *jús* fus, *púr* pur, *múle* mula, *ęrúęę* oruga, *ęřúęę* arruga, etc., però *plóme* ploma.

AU

10. AU ve a *ó* com en tot el domini català : *póbrę* pobre, *ęlóbę* alosa, *řępóęę* reposa, *ór*, or, *kóęę* cosa, *lóęę* llosa, *řęsklóęę* res-closa, *pók* poc, *ókę* oca.

Queden encara alguns mots no populars que tenen *au* : *paųęę* pausa, *káuęę* causa, *kláuųęę* clausula, *áųęę* aura, *dáuęę* daura, *řęstáuęę* restaura, *sáuęę* Saura, *řidáuęę* Ridaura, *balđáuęę* Valldaura, *máuęę* maura, etc.

L'imperatiu del verb AUDIRE s'ha conservat proclíctic a Collsacabra, Guillerries i Costa de Llevant en la forma *ó!* quan es crida una persona distant : *męrię!* *ó!* *męrię!* Maria! o! (ou) Maria! (BCExc. Vich, I 107.)

B. Les vocals àtones

Vocals pretòniques

A E

11. La A i la E pretòniques es confonen en un so de vocal intermitja *ę* en tot el domini del català oriental : A : *ęná* anar, *ęlzine* alzina, *ęřęęę* arena, *kędiręę* cadira, *kęmpáneęę* campana, *kęřbó* carbó, *kębál* cavall, *kęmí* camí, *řęím* raïm, etc. L'extensió d'aquest fenomen assenyalat amb molta raó per Milà¹ com un dels criteris distintius entre el català oriental i occidental arriba fins a l'extrem de la Conca del Llobregat, passant per Calaf, Pujalt, Guardiola Pilosa, Astor, Segur, Sant Guim, Montfalcó gros, Santa Maria del Camí, Montmaneu, Santa Coloma de Queralt, Conesa, Conca de Barberà, Capafons, Alforja, Irlles, Argentera, Collejou, Montroig².

La A pretònica que es troba davant d'altra vocal tendeix a desaparèixer : *męstręę* mestre, *plę* plaer, *řęřęl* Rafael (comp. Grun-driss, I, 854).

1. *Obras completas*, III, 511.

2. Alcover : *Boll.* IV, 203.

La A pretònica inicial desapareix algunes vegades per influència de l'article aglutinat: *bril* abril, *gòst* agost, *bełánes* avellanès, *mélles* ametlles, *béiçes* i *béles* abelles, *gúçe* i *gulç* agulla, *bédiçe* abadia, *bét* avet.

La A que es troba entre P, B, F, O, C, i R també tendeix a desaparèixer: *bráles* baralles, *bráne* barana, *brénere* Baranera, *frinç* farina, *kreçól* caragol, *krumúl* caramull, etc.

La E pretònica es confon sempre amb la A, venint a e: *kepełá* capellà, *pekat* pecat, *dejuná* dejunar, *sele* celler, *bermei* i *bermél* vermell, *serbere* cervera, *trebelá* treballar, *jeláde* gelada, etc.

Alguna vegada la E pretònica ve a i: *sireres* cireres, *iglezię* església, *řikurdáçe* recordar-se.

O

12. La o pretònica àtona ve a u en tot el català oriental: *uktúbre* octubre, *ufisi* ofici, *furmiçe* formiga, *bulét* bolet, *durmí* dormir, *muri* morir, *nuránte* noranta, *řurnál* jornal, *kulóm* colom, *řumęni* romaní, *mustáçe* mostassa.

Algunes vegades la o pretònica inicial ve a eu: *euló* olor, *eulibe* oliva, *euréle* orella.

Per dissimilació la o ve a e en *ředó* rodó, *preçón* < PROFUNDU.

La o- desapareix en *bóçe* ovella (Sant Bartomeu del Grau, Palamós, Llofriu), *řešine* fàbrica d'aiguardent, *bák* < OPACU bac.

ou

13. *ou* pretònic ve a eu: *pleurá* plourà, *keurá* courà, *meurá* mourà, etc. (Comp. *Grundriss*, I, 851).

C. Vocals posttòniques

A

14. La A posttònica ve generalment a e: *eráde* arada, *siváde* civada, *ęskęne* esquena, *mónçe* monja, *bóçe* boira, *behtëde* vendita, *seręne* serena, etc.¹

1. Schädel: *RDR*, I, 395 constata a Cadaqués una -o relaxada que no hem pogut comprovar.

La A precedida de *i* desapareix en algunes localitats : *peŕóki* parròquia, *pregári* pregària, *grendári* grandària, *lisénsi* llicència, *bèsti* bèstia, *núri* Núria, *memóri* memòria, *istóri* història, *peŕsiénsi* paciència (Vall de Ribes, Llanàs, Sant Joan les Fonts i pobles veïns d'Olot, Massanet de Cabrenys, Darnius, Campmany, Cadaqués).

La -A ve a *e* en algunes localitats : 1) Quan va precedida de palatal : *güle* agulla, *entráne* entranya, *trepedèle* trepadella, *kámémile* camamilla, *mòle* molla, *pine* pinya, etc. (Llanàs); *kòçe* cotxe, *káçe* caixa, *espónje* esponja, *ronje* ronya, *tinye* tinya, *kenónje* canonge, etc. (Torroella de Montgrí). 2) Quan la vocal tònica és E, I o U : *beretíne* berretina, *esperdènes* espardenyas, *kemíze* camisa, *perle* perla, *faldèles* faldetes, *mentelíne* mantellina, *ulleres*, *kuinere* cuinera (Puigcerdà); *grèces* créixems, *erbe* erba, *jineste* genesta, *figere* figuera, *olibe* oliva, *nene* nena, *feixíne* feixina, *gellíne* gallina (Llanàs); *terre* terra, *biges* bigues, *mestrese* mestressa, *uberte* oberta, *ecete* aixeta, *kuíte* cuïta, *plene* plena, *nene* nena, *litére* llitera, *rekturie* rectoria, etc. (Torroella de Montgrí).

-UA

15. Escassos són els exemples de -UA. Si es prescindeix del -*we* degut a la influència castellana de Barcelona, UA ve a -*e* en tot el domini del català oriental : *áige* aigua, *ége* i *euçe* egua, *lénge* llengua, *kəlitát* qualitat.

-E en proparoxíton

16. La E final en els proparoxítons té el mateix tractament que la -a àtona final : *rábje* rave, *áze* ase, *pòbre* pobre, *rèbre* rebre, *pèbre* pebre, *lèbre* llebre, *bízbe* bisbe, *ónze* onze, *pòble* poble, *sòfre* sofre, *òme* home, *kòbe* cove, etc.

La *e* vocal de sosteniment compareix constantment representada per *e* : *dimèkreš* dimecres, *nègre* negre, *sògre* sogre, *ládre* lladre, *bídre* vidre.

o posttònica

17. La o posttònica que compareix en mots d'influència castellana ve a *u*. Tenen el mateix tractament alguns mots acabats en -l i els plurals en -os : *fèru* ferro, *ámu* amo, *gáncu* ganxo, *dúru* duro, *pezul* pèsol, *trèbul* trèvol, *núbul* núvol, *ségul* sègo, *eskándul* escàndol, *kòsus* cossos, *òsus* ossos, *mòru* morro.

La *u* dels diftongs *au*, *eu*, *ou* àtons tendeix a desaparèixer: *bèrę* veure, *mòti!* *mòti!* mou-t'hi!, *mélurát* malaurat, *kęntábu* cantaveu, *purtábu* portaveu, etc.

La primera vocal dels diftongs àtons tendeix a desaparèixer: *igwóládę* AQUALATA Igualada, *uró* auró, *ulínę* aulina, *usiliá* auxiliar, *lujé* lleuger, *buré* veuré, *puá* pouar, etc.

També desapareix quan la segona vocal és tònica en *rál* real, *menęl* Manuel, comp. *rejęl* Rafael, *plę* plaer.

L'analogia a *meu*, *teu* i *seu* ha introduït *u* en *męuę*, *tęuę*, *sęuę* (Girona, Sant Feliu de Guíxols, Figueres, Cadaqués, etc.), la qual *u* ha passat a fricativa *ř* i *v* en els altres dominis del català.

-I posttònica

18. La *i* posttònica compareix solament en mots que no han seguit l'evolució popular: *řli* oli, *łiri* lliri, *řrdi* ordi, *ruzári* rosari, etc. Algunes vegades compareix *-t* analògica: *ápiti* api, *jęnit* geni, *pręmit* premi, *kulęgit* col·legi (comp. *Grundriss*, I, 867).

Canvi d'accent

19. Quan un diftong té la segona vocal accentuada i aquesta vocal és *i*, hi ha una tendència al reculament de l'accent: *řęine* feina, *báine* i *bęine* beina, *řęine* reina, *búine* buina, *kúine* cuina. Algunes vegades domina la tendència cap a un avançament de l'accent *mulé* al costat de *mólę* muller, *řęųóre* penyora, *řęlbóre* pólvora. *nít* nit, *muzikę* musica, *umíl* humil, *ęsprít* esperit, etc.

II. LES CONSONANTS

Consonants bilabials

P, B

20. P. La consonant bilabial explosiva sorda es conserva quan és inicial: *páu* pau, *řók* poc, *plá* pla, *řrim* prim, etc.

P entre vocals i davant de *r* ve a *ř*: *nębót* nebot, *ębęię* abella, *ębríl* abril, *kábrę* cabra, etc.

Davant de *t* desapareix: *sęt* set, *nęt* nét.

També desapareix darrera *m*: *łám* llamp, *kám* camp, *tęms* temps, etc.

Quan és final la P es conserva : *káp* cap, *lóp* llop, *sáp* sap, etc.

PS. Aquest grup de consonants ve a *ε* : *kácε* caixa, *gíc* guix, *mεtéc* mateix, etc.

B. La consonant bilabial explosiva sonora es conserva quan és inicial : *bárkε* barca, *bóu* bou, *bó* bo, *móblε* moble, *nóblε* noble, etcètera.

Una B- (*v-*) compareix en *búit* vuit, *búi* avui, procedent de la consonant bilabiovelar *w*.

Entre vocals -B- torna fricativa : *kεbál* cavall, *núbul* núvol, *mεnjábε* menjava, etc.

La part del domini del català oriental compresa des del riu Foix prop de Vendrell, Juncosa, Camp de Tarragona fins a la Conca de Barberà, Montblanch, Espluga, Vimbodí, muntanya de Prades, Falset, Montroig, la -B- devé fricativa labiodental : *εnáve* anava, *ivérm* hivern, *próve* prova, etc.

Davant de consonant inicial de síl·laba i quan és final la B ve a -*u* : *béure* beure, *déure* deure, *taule* taula, *líure* lliura, *róure* roure, *déutes* deutes, *déu* deu, *béu* beu, etc.

-B- vé a *m* en *treméntine* trementina.

Consonants labiodentals

F, V

2I. La F inicial es conserva constantment : *fúm* fum, *fúle* fulla, *fét*, fet.

Entre vocals -F- ve a *ǃ* : *εstéǃε* Esteve, *rεǃenísε* ravanissa, *tréǃbul* trèvol, *kǃε* cove, *gréǃbul* grèvol.

En les regions on es conserva la distinció entre *b* i *v*, compareix *v* : *εstéve*, *rávε*, *kóve*, etc.

v. La conservació del so labiodental *v* al Camp de Tarragona, Vendrell, Priorat, Conca de Barberà i muntanyes de Prades, constitueix un dels trets més característics del parlar d'aquestes contrades enfront del so bilabial de tot l'altre domini català oriental : *vál* vall, *véle* vella, *véspre* vespre, *vi* vi, *vidre* vidre, *viu* viu, *sérve* serva, *sálviε* sàlvia, etc. (Camp de Tarragona, etc.); *bál*, *béle*, *béi* i *bél*, *bí*, *bíu*, *sérbe*, *sálbiε*, etc. (Barcelona, Girona, etcètera).

La mateixa distinció es fa quan *v* es troba entre vocals : *fávε*

fava, *devòt* devot, *àvi* avi, *nòve* nova (Camp de Tarragona, etc.); *gulibè* oliva, *nuvembre* novembre, *klebbèl* clavell, *nevàje* navaja, etcètera (Barcelona, Girona, etc.).

Algunes vegades -v- desapareix : *pó* por, *peó* paó.

-v final ve a -u en tot el domini del català oriental : *kláu* clau, *bou* bou, *ou* ou, *riu* riu, *nou* nou, etc.

Consonants linguodentals

T, D

22. La T inicial es conserva constantment : *tòt* tot, *tòrre* torre, etc. Entre vocals $T > d$: *mudá* mudar, *sède* seda, *kedène* cadena, *medúre* madura, etc.

El grup TR unes vegades ve a r, altres a dr : *pàre* pare, *fràre* frare, *màre* mare, *Pèrefite* Perafita, *enrère* enrera; però *làdre* lladre, *pèdre* pedra, *bídre* vidre. En *káire* caire, *fláire* flaire, tenim dos provençalismes.

La -T final desapareix darrera n i l : *pón* pont, *debán* davant, *jén* gent, *bín* vint, *ál* alt, *empèl* empelt, però es conserva davant de vocal : *sántentóni* Sant Antoni, *bíntinçu* vint-i-nou, etc. Darrera r la T final es conserva : *kòrt* cort, *fòrt* fort. La -T seguida de s desapareix : *kòrs*, *fòrs*, etc.

La -T s'introdueix per analogia en alguns mots en -r : *kòrt* cor, *márt* mar, *kárt* car.

La -T algunes vegades ve a -k : *anèk* anet, *kárks* carts, *dimárks* dimarts, etc.

La -T- en mots d'origen erudit ve algunes vegades a -d- : *pe-nidèn* penitent, *ingràde* ingrata.

Saroihandy (*Grundriss*, I, 860) assenyala una suposada evolució de -T > u : *dau*, *freu*, *mou*, *soldau*. Cal advertir que cap dels exemples demostra aquesta evolució. *dau* i *soldau* són castellanismes; *mou* és una forma analògica a *moure* i *freu* té u per una desviació fonètica deguda a l'homonímia de *fret* «fred» i *fret* «freu» la qual va donar la u a *fréu* i va canviar la gènere a *fred* fent-lo femení, *la fred*, allà on viu *el freu* (Sant Feliu de Guíxols, Cassà, Torroella, Roses, etc.).

D. La D- no ofereix cap evolució especial; es conserva constantment : *dit* dit, *déu* deu, etc.

Entre vocals desapareix : *nuá* nuar, *suá* suar, *krúe* crua. L'etapa $z < -D$ que correspon al català preliterari s'ha conservat isoladament en *Rózes* Roses, *elóze* alosa, *beyuzili* Baudili.

La *D* final de mot o de síl·laba ve a *-u* : *niú* niu, *seyu* seu, *eréu* hereu, *elóu* alou, *nédeu* (NITIDU) estalviada, *nu* nu, *krú* cru, *bróu* brou, *kréure* creure, *seyure* seure, *béure* veure, *éure* eura. En *nuk* nu, *krúk* cru tenim una evolució de $-u > k$ ben explicable per la tendència a l'ensordiment de tota final. Aquesta tendència fa venir $D > t$ en *sórt* sord, *bért* verd, *pért* perd.

S

23. La consonant sibillant *s* té una articulació linguoalveolar i no ofereix cap evolució quan és inicial : *sán* sant, *sák* sac, *sérè* serra, etc. Alguns mots tenen $e < s$: *eiulá* xiular, *eimple* ximble, *céce* xeixa, *ceiringe* xeringa, *celók* xaloc, *ceřegal* xaragall, *ceřúp* xarrup, *ceřigót* xerigot, *cuřiakés* xurriaques, etc.

Entre vocals $s > z$: *řóze* rosa, *kóze* cosa, *káze* casa, *nóze* nosa, etcètera.

Alguna vegada *-s-* desapareix : *Blái* Blasi.

En *řóu* «ros» tenim una extralimitació fonètica confontent-se la *-s* amb $s < -D$, $-c^{ei}$ o *-ti*.

$-ss- > s$: *míse* missa, *řóse* rossa, *káse* cassa, etc. Alguna vegada ve a e : *beciže* veixiga.

$-ssi-$ i $-sti-$ vénen a e : *becá* baixar, *grúce* gruixa, *ęnğrećá* engreixar, *ęnğóce* angoixa, *kęćá* queixar-se, *úc* porta, *ucé* porter.

$-sc- > c$: *fáce* faixa, *nęce* néixer, *bęćél* vaixell.

$-sn-$ Sembla que la *s* tendeix a desaparèixer quan es troba davant *n* : *męinádę* conjunt de criatures, *ęlmóine* caritat, *řáime* resma, etc.

R

24. La *R* inicial és sempre vibrant : *řam* ram, *řéi* rei, *řóze* rosa.

La *R* té una articulació velar a Girona, Cassà, Llagostera. Aquesta *R* és semblant a la *ř* constatada a Menorca (*BDC*, V, 25): *řóze* rosa, *řókę* roca, *řóure* roure, *řém* rem, etc.

B. Rexach en les *Instruccions per l'ensenyança de minyons* (1748), pàg. 299, constata aquesta articulació de la *R* quan diu «La quinta es que no posian la *g* per la *r* ni la *r* per la *g*, y axí

no digan *Gallotge* per *Rellotge*, *gahó* per *rahó*, *gavans* per *ra-vans*».

La -R- té una articulació fricativa : *séřę* cera, *péřę* pera, *kářę* cara, etc.

La -R- algunes vegades ve a *l* : *řetólikę* retòrica, *teléřę* preocupació. Ve a *l* en *ľubřęgát* Llobregat.

La R doble ve a *ř* com la inicial : *fěřu* ferro, *těřę* terra, *kářu* carro, *sěřę* serra, etc.

El grup RS, sia medial, sia final, ve sempre a *s* : *bóřę* bossa, *muřęgá* mossegar, *keřęs* carrers, *kuľóř* colors, *seľóř* senyors, etc.

La -R es conserva en els monosíl·labs : *kóř* cor, *óř* or, *púř* pur, *mář* mar, *kář* car, etc., però *klá* clar, *dú* dur, etc.

La -R dels verbs seguida d'un enclític es conserva : *purtárne* portar-ne, *męnjárne* menjar-ne, *ęjudářbus* ajudar-vos, *ęnári* anar-hi, etc.

Algunes vegades es constata la tendència a la metàtesi de *r*. Aquesta es troba especialment en la combinació d'explosiva + vocal + R o cons. + R : *řářbikę* fàbrica, *katřędál* catedral, *gřębiěl* Gabriel, *tręátu* teatro, *kráňk* cranc, *řřęřóňę* persona, *kręgól* caragol, *seřřęntáňę* sargantana, *tróř* tros, *gęřęgóri* Gregori, etc. (comp. *Grundriss*, I, 867).

La R s'introdueix algunes vegades en mots que no la tenien originàriament : *ęřtrěľę* estel, *keřtró* cartó, *keňęřtró* canastró, *tertráňę* tartana, etc. (comp. *Grundriss*, I, 867).

ři darrera vocal > *ir* o *r* : *fířę*, fira, *ęikóřię* xicoira, *kúřru* cuiró, etc., però *muňęřtí* monestir. En alguns mots savis no s'ha fet aquest reculament : *urěřóri* oratori, *seňęmentíři* cementiri, *ľíři* lliri, *durmitóri* dormitori, etc.

L-, -L-, -LL-, -LI-, -PL-, -BL-, -CL-

25. La L- inicial es palatalitza sempre : *ľúňę* lluna, *ľóp* llop, *ľám* llum, *ľám* llamp.

Quan a l'interior del mot hi ha el so *l* o *l* la *ľ* > *j* : *ľúňi* jull, *ľúľiběřt* julivert.

La *ľ* > *v* quan hi ha el so *v* a l'interior del mot : *ňiňę* linya, *ňiňól* llinyol.

Entre vocals -L- es conserva : *páľę* pala, *sáľę* sala, *těľę* tela, *fíľę* fila, *ęřkóľę* escola.

Quan la -L- esdevé final pren una articulació velar : *səl* sal, *məl* mal, *dəl* dol, *məl* mel, *səl* cel, *pəl* pel, *fəl* fil, etc.

Davant de consonant la L desapareix generalment : *kóp* cop, *póp* pop, *pám* pam, *sófre* sofre.

Algunes vegades la L davant de consonant ve a *u* : *áubē* alba, *ēubárde* albarda, *ēumētó* Almató, *ernáus* Arnaus, *fáus* falç, *sou* sou. Per falsa regressió tenim *dēlme* delme, *gálte* galta, *mələl* malalt, *kólze* colze.

La -LL- pren una articulació mediopalatal : *bál* vall, *pél* pell, *gəlínē* gallina, *ólē* olla, *pólē* polla, etc.

-l̄-, -PL-, -CL- vénen a *i* en una part del domini del català oriental i a *l* en l'altre : Barcelona, els pobles de la rodalia, Sitges, Vilanova, Vilafranca, Sant Sadurní d'Anoya, Igualada, Calaf, Solsona, Sant Llorenç dels Piteus, Puigcerdà, La Junquera, tenen *l̄* : *ál* all, *pálē* palla, *fúlē* fulla, *ēbēlē* abella, *kulēres* culleres, *rēstól* rastoll, etc. En els altres pobles de les conques del Ter i del Llobregat aquests plecs de consonants vénen a *i* : *ái* all, *páiē* palla, *fúiē* fulla, *úi* ull, *ēbēiē* abella, *tēi* tell, *kuiēres* culleres, *egáiē* agulla, *bēi* vell, *rubeiō* rovelló, *dáiē* dalla, *puiánkre* pollancre, etc. Únicament en *fil* fill, *kunil* conill tenim *l* per dissimilació amb la vocal tònica. Aquesta evolució ja es constata al Pla del Llobregat, Vallès, Mataró, etc. En algunes poblacions importants com Granollers, Vich, Girona, Terrassa, Manresa, Berga, es nota la influència de Barcelona tendint-se a una regressió vers *l* : *pálē* palla, *fúlē* fulla (Vich); *ái* i *ál* all (Manresa); *kulēres* culleres (Berga), etc.

Quan *l* o *l̄* compareixen en un mot que té *l̄* < -l̄- -PL-, -CL-, aquesta tendeix a *i* o a desaparèixer : *tubeiōlē* tovallola, *meiōl* mallol, *fiōl* fillol, *lentiēs* lletilles, etc.

26. Els grups de consonants T'L, -D'L- vénen a *ll* : *ēspállē* espatlla, *rōllu* rotllo, *mōllu* motllo, *emēlle* ametlla, etc. Segons Saroihandy (*Grundriss*, I, 859) aquesta palatalització és recent.

En *rēgle* regla, *tēgle* tegla, *sēgle* sègol no tenim cap evolució popular. En canvi, en *tēla* < TEGULA teula (Benasc) hi compareix l'evolució regular de -GL-.

La influència literària fa geminar novament la *l* doble en els mots d'origen savi que s'havia simplificat : *kullēji* collegi, *illustre* il·lustre, *illuziō* il·lusió, etc.

M, N

27. Les consonants nasals, inicials i entre vocals no ofereixen cap tractament especial : *más* mas, *mòske* mosca, *mál* mal, *nít* nit, *nèu* neu; *pòme* poma, *ràme* rama, *pène* pena, *bòne* bona, etc.

La M en venir final es conserva amb tota regularitat : *fúm* fum, *jám* fam, *ám* ham, *lúm* llum, etc.

En canvi la -N vacilla conservant-se unes vegades i desapareixent altres : *bí* vi, *bó* bo, *lèó* lleó, *kemí* camí, *frèce* freixe, *órfe* orfe, *ràbe* rave, *òme* home, etc., però *bón* *òme* bon home, *pán* *kèritát* pa d'almoïna.

-MB- : aquest plec de consonants ve a *m* : *kulómè* coloma, *kámè* cama, *mèlik* llombrígol, *lóm* llom, *líms* llims, etc.

El grup ND > n : *òne* ona, *fòne* fona, *benème* verema, *glánule* glànola, *mená* manar, *ènkumená* encomanar, *bène* bena, *estòne* estona; *rònde* ronda, *ténde* tenda, són paraules d'origen no popular.

-NT. El grup -NT perd la *t* final : *fòn* font, *pòn* pont, *mún* i *mòn* munt.

-NS. En els plurals -NS es conserva amb tota regularitat: *kemíns* camins, *kensóns* cançons, *rèóns* raons, *bóns* bons. Únicament a La Junquera tenim la pèrdua de N per influència rossellonesa : *rèós*, *kensós*, *bós*, *kemís*, etc.

N + consonant labial o labiodental ve a *m* : *tóm* *pàre* ton pare, *kumbit* convit, *kumfèsá* confessar.

N + consonant palatal ve a *v* : *çulá* enllà, *gruncá* gronxar, *ájjel* àngel.

N + cons. velar ve a *n* : *àngul* angle, *bán* banc, *sán* sang, *rèngle* rengle, *úngle* ungla, *frán* franc, *bán* banc, etc.

La N és introduïda per analogia en mots que no la tenien originàriament : *flónju* flonjo, *nánses* anses, *pánses* panses, *rèngle* rengle.

M'L, M'R : És regla general la introducció de *b* entre aquests dos grups de consonants : *semblá* semblar, *kámbrè* cambra, *sembrá* sembrar, *kumbregá* combregar, *márbrè* marbre, però *esprème* esprémer, *tème* témer, etc.

N'R. Aquest grup ve a -nr- en la part pirenenca del català oriental : *bènrè* vendre, *sènrè* cendra, *tènrè* tendre, etc. Per in-

fluència del català de Barcelona s'estén cada dia més la introducció de *d* paral·lelament a la *b* entre -M'R- i M'L : *tëndre* tendre, *jëndre* gendre, *dibëndres* divendres, *entëndre* entendre, *pëndre* pendre, etc.

-MN-, -NN-, *ni*, -GN-, -ndi-

28. Aquests grups de consonants es palatalitzen com en tot el domini català : -MN- : *dány* dany, *ensunát* ensunyat, però *dóne* dona, *eskón* escon, *kundemná* condemnar, *sómni* somni, etcètera.

-NN- : *áy* any, *páy* pany, *kány* canya, *péne* penya, etc.

-ni- : *bíne* vinya, *eráne* aranya, *senóre* senyora, *kestáne* castanya. Els mots erudits no han seguit aquesta evolució : *spuntáni* espontani, *entóni* i *tón* Antoni.

-GN- : *evél* anyell, *penóre* penyora, *páy* puny, *kunát* cunyat, *féne* fènyer, *cténe* atènyer, etc., però *Anna*, *Susanna*.

ndi : *bergóne* vergonya.

C, G

29. La *c* davant *e* i ve a *s* com en tot el domini català : *sén* cent, *sére* cera, *siuró* ciuró, *ségu* cec, etc.

Alguna vegada compareix *ε* < *c* : *éneç* xinxà, *éjfré* xiprer, *éjfré* xifra, etc.

Davant de *r* la *c* ve a *g* en *grók* groc, *grípiç* menjadora.

La *c* davant *a*, *o*, *u* es conserva explosiva : *káp* cap, *kám* camp, *kápé* capa, *kóp* colp, *kóm* com, *kór* cor, *kúp* cup.

Entre vocals la *c* desapareix davant *e* i : *kúine* cuina, *rétm* raïm, *erél* arrel, *déne* dena.

Davant *a*, *o*, *u* esdevé fricativa : *áige* aigua, *ége* (Puigcerdà) *éuge* egua, *butíge* botiga, *jugá* jugar, etc.

En venir final de mot o síl·laba la *c* davant *e* i ve a *u* : *kreú* creu, *béu* veu, *déu* deu, *perdiú* perdiu, *nóu* nou, *jáume* Jaume, *kóure* coure.

La *c* davant *a*, *o*, *u* en venir final és explosiva : *lók* lloc, *fók* foc, *rók* roc, *sék* sec, *rik* ric, *fik* fic, etc.

La *c* en el grup -CT- desapareix, assimilant-se a *t* i influint damunt la vocal precedent : *lét* llet, *fét* fet, *dit* dit, *lít* llit, *nít* nit. En *kúit* cuit, *dúit* dut, la *i* és un deix de la palatalització de *c*.

El grup -CS- ve a *ε* : *déca* deixar, *kúce* cuixa, *ecéle* aixella, *éc* eix, *áce* aixa, etc.

cs, quan és final, no ofereix cap evolució : *lòks* llocs, *ròks* rocs, *pòks* pocs, *bòks* boccs, *sòks* soccs.

Davant *e i* la *G* inicial i entre vocals ve a *j* : *jén* gent, *jéndre* gendre, *jíl* Gil, *rèjì* regir, *bijilà* vigilar.

La *i* inicial i entre vocals ve a *j* : *jòbè* jove, *jòu* jou, *júu* juny, *ejudá* ajudar, *mèjò* major.

La *G* davant *a, o, u* no ha sofert cap evolució : *gál* gall, *gòlè* gola, *gúst*, gust, *álge* alga.

Entre vocals la *G* esdevé fricativa : *erúgè* oruga, *lígá* lligar, *bigè* biga.

Algunes vegades la *-G-* desapareix : *rál* real, *lèál* legal, *jòu* jou.

En venir a final de síl·laba, la *G > u* : *tèulè* teula, *sáume* sauma, *flèumè* fleuma.

La *G* final, precedida de *n*, desapareix igual que la *c* : *sán* sang, *lòn* llong, comp. *bán* banc, *krán* cranc, etc.

Davant *o u* s'introdueix algunes vegades per hiatus la consonant velar fricativa : *règò* raó, *segò* saó, *egòn* aon, *bègúl* bagul, etcètera.

L'hiatus de *e* amb *a o i* es resol moltes vegades amb la introducció de *i* : *idèie* idea, *bèi* veí, etc.

-bi-, -vi-

30. Aquests plecs de consonants vénen constantment a *j* : *kuřèje* corretja, *plúje* pluja, *áje* haja, *jái* avi.

-di-, -ti-

31. Entre vocals *-di-* ve a *j* com quan és inicial : *míje* mitja, però *míje* peça de calçar, per raó de l'homònim, *embèje* enveja, *púje* puja, *pujól* pujol, comp. *jòrn* jorn, *jurnál* jornal.

Quan *-di-* esdevé final, unes vegades pren el so africacat *é* : *míé* mig, *máé* maig, *ráé* raig, altres vegades ve a *i*, guardant una evolució semipopular : *ebúí* avui, *òis* fàstic, *rèmèi* remei, etcètera, *estúdi* estudi.

-ti- quan es troba davant l'accent desapareix : *rèò* raó, *segò* saó, etc. Darrera l'accent ve a *z*, en el sufix *ITIA* : *tristèze* tristessa, *frènkèze* franquesa, *pubrèze* pobresa, *grendèze* grandesa, etc.

En venir a fi de paraula evoluciona cap a *-u* : *prèu* preu, *pòu* pou, *pèlau* palau, *dèlmáu* Dalmau, etc.

Alguns mots no han fet aquesta evolució : *bísi* vici, *serbèi* i *serbísi* servei, *espáí* espai, etc.

-D'C-, -T'C-, -C'D-

32. La influència de la *i* dóna un so prepalatal fricatiu o africacat a aquests grups de consonants que, unes vegades vénen a *ε* i *é*, altres a *j* i *ǰ* : *súje* i *súje* sutja, *júje* jutge, *meje* metge, *féje* fetge, *pesáje* passatge, *biáje* viatge, *porcu* porxe, *perce* perxa, *eskurcá* escorxar. La *ε* i *é* compareixen també en una sèrie de mots no catalans que s'han incorporat a la llengua : *eme-neje* xemaneia, *cántrε* xantre, *ceřá* xerrar, *díεε* ditxa, *buáke* butxaca, *máeu* mul, *kóεε* cotxe, *méεε* metxa, *kepiúεε* caputxa, *táεε* tatxa, etc. Sobre l'origen d'aquests sons comp. *Grundriss*, I, 857 i 861.

MORFOLOGIA

A) El gènere

33. El gènere es distingeix : 1) Per paraules de radical diferent : *home*, *dona*; *pare*, *mare*; *oncle*, *tia*; *gendre*, *nora*; *cavall*, *egua*; *porc*, *truja*; *ovella*, *marrà*; *bou*, *vaca*; *boc*, *cabra*, etc. Aquests mots solen ésser els més antics de totes les llengües.

2) Per la final *-a* en tots els femenins : *terra*, *casa*, etc.

3) Afegint una *-a* als mots del gènere masculí acabats en consonant : *fill*, *filla*; *vell*, *vella*; *nebot*, *neboda*; etc. (àdhuc en els mots formats amb el sufix *ensis* : *marquès*, *marquesa*).

4) Mitjançant el sufix *essa* (ISSA) : *comtessa*, *baronessa*, *duquessa*, *metgessa*, *sastressa*, *mestressa*, etc.

5) Els noms d'ocells, reptils, insectes, arbres i plantes tenen un sol gènere, sigui masculí, sigui femení : *todo*, *colom*, *gai*, *garsa*, *tord*, *canari*, *pinsà*, *verdum*, *cadarnera*, *oreneta*, *serp*, *granota*, *grill*, *puça*, *escarbat*, *roure*, *om*, *ametller*, *ordi*, *blat*, *segle*, etc.

6) Els noms abstractes en *-or* tenen els dos gèneres. En el parlar de Barcelona (ciutat) són masculins per regla general; en canvi en la pagesia del Vallès, Plana de Vich i Empordà són femenins. La llengua literària tendeix al restabliment del gènere femení : *humor*, *tristor*, *dolor*, *calor*, *temor*, etc.

També tenen els dos gèneres els mots *costum*, *senyal*, *llum*,

fi, vall, etc. En cada cas, però, la diversitat de gènere serveix per a designar un matis de significació.

B) Formació del plural

34. El plural es forma afegint una *s* quan el mot acaba amb vocal àtona o consonant : *casa, cases; pare, pares; lliri, lliris; ferro, ferros; nou, nous; cap, caps; cadaç, cadaçs; rec, recs; paret, parets; full, fulls; llar, llars*, etc.

Excepcions : 1.ª Els mots acabats amb vocal tònica tenen *-ns* al plural : *capellà, capellans; bé, bens; fi, fins; tauló, taulons*. Cal exceptuar el parlar de La Junquera, que deixa caure la *n* mòbil (vid. 27).

2.ª Una sèrie de mots d'origen erudit formen el plural afegint *-s* al singular : *sofà, sofàs; cafè, cafès*, etc. (Fabra : *Gramàtica*, 34).

3.ª Els noms masculins acabats en *-s* (*ç, s*) *ks* (*cs*), *ε* i *ê* (*x, ix, tx, g, ig*) *sk* (*sc*), *st* (*st, xt*), fan els plurals en *-us* (*os*) : *cas, casos; nas, nassos; reflex, reflexos; eix, eixos; safareix, safareixos; bosc, boscos; fosc, foscos; rusc, ruscos; test, testos*.

Els mots en *ê* procedent de *g* o *j* fan els plurals en *us* (*os*) o *s* : *raig, raigs i rajos; desig, desigs i desitjos; boig, boigs i bojós*, etc.

C) Adjectiu

35. El català oriental no distingeix l'adjectiu masculí de l'adjectiu femení quan la vocal final és *a* o *e* àtona : *negre, tendre, ample, idiote*.

En canvi, en la gran majoria dels adjectius distingeix el femení del masculí, àdhuc en molts provinents d'adjectius llatins d'una terminació : *fort, forta; trist, trista; dolç, dolça; capaç, capaça; fàcil, fàcila; regular, regulara; major, majora; semblant, semblanta; avinent, avinenta; amargant, amarganta*, etc.

Els adjectius que acaben en vocal tònica fan el femení en *-na* paralel·lament als plurals : *pla, plana; ple, plena; fi, fina; bo, bona; bru, bruna*; però *cru, crua; nu, nua*.

Els adjectius en *-u* (*-o, -u*) tenen els femenins en *-a* : *flonjo, flonja; dropo, dropa*.

D) L'article

36. L'article predominant en tot el català oriental és *el*, *l*, *lu* (davant de vocal), *els, élz* pel masculí i *le, l, les, lez* pel femení:

el kəbál el cavall, *l ɔmɛ* l'home; *lɛ kázɛ* la casa, *l áɛɛ* l'aixa, *ɛlz bóys* els bous, *ɛls kuniłs* els cunills, *lɛs fɛstɛs* les festes, *lɛz ɔbrɛs* les obres.

lu (lo) compareix com article en el domini del català oriental quan acompanya un adjectiu substantivat o quan es calla un substantiu que fàcilment es sobreentén: «lo bò del cas és que mai fa lo que promet» (Barcelona, Vich, Olot, Figueres, etc.); «lo millor serà anar-hi tu mateix»; «lo que cal és anar depressa».

Paral·lel a l'ús limitat del lo (*lu*) com article en el domini del català oriental compareix l'ús del lè (*lɛ*) allà on es deixa un substantiu que no és necessari per a la intelligència de la frase: «*lɛ* de dalt no està bona» la dona del pis de dalt no està bona; «*lɛ* de la Junquera és millor que la de Cantallops» l'església de la Junquera és mellor que la de Cantallops; «*lɛz* d'un d'aquí de la Junquera» les teles d'un de la Junquera; «són més boniques *lɛz* dels temps vells que *lɛz* d'avui» les cançons del temps vell són més boniques que les d'avui; «*lɛz* d'agost» les polles d'agost; «*lɛz* de fusta» les arades de fusta. Aquesta forma interessant de l'article femení l'hem constatada a La Junquera i a Agullana.

Els articles *es* i *sa* procedents de IPSU, IPSA eren els articles del català en el període preliterari substituïts per l'article literari *lo* (segle XIII) i aquest substituït definitivament per l'article també literari *el* (comp. BDC., V, 50-60).

Alguns pobles de la Costa de Llevant han conservat fins avui els articles *es* i *sa* que tendeixen a ésser substituïts completament per *el* i *la*. «El *salar* — nom amb el qual és conegut el parlar dels pobles que usen els articles *es* i *sa* — és propi de les persones de mitjana edat. La gent jove ja no *sala* i la gent vella ho fa solament quan parla entre els nadius de la població; llavors diu amb tota regularitat: *es cavall, sa casa, sa dona, sa vall, es bous, ses arbres, ses homes, ses italians*, etc.

L'extensió d'aquests articles arcaics presenta una àrea curiosa. Comprèn tots els pobles de la Costa entre els desguassos del Ter i del Tordera. És cosa notable que tots els pobles d'aquest tros de Costa brava, que, entre ells, no han tingut fins ara comunicació per terra, siguin els que han conservat l'*es* i *sa*. Començant pel Tordera tenim *es* i *sa* a Blanes, Lloret, Tossa, Sant Feliu de Guíxols, Castell d'Aro, Fanal d'Aro, Sant Antoni de Palamós, Palamós, Calonge, Calella de Palafrugell, Palafrugell,

Llafranch, Vall-llòbrega, Llofriu i Bagur. Ni Torroella de Montgrí ni l'Estartit ni l'Escala ni cap poble de la badia de Roses *sala*. Més amunt, prop del Cap de Creus, trobem la vila de Cadaqués isolada, de cara a mar i sense carreteres per terra fins als darrers anys. Aquí hi ha el lloc de la Costa on *es i sa* tenen més vitalitat, baldament els cadaquesencs, com la gent dels pobles que hem citat, vulguin amagar aquesta preciosa relíquia» (BDC., VI, 15 i 16).

E) El pronom

37. Pronom personal.

Forma tònica:

a) 1, *iò, jò*; 2, *tu*; 3, *él, èlè*; 4, *nuzátrus*; 5, *buzátrus*; 6, *èls, èlès*.

b) 4, *nuzáltrès*; 5, *buzáltrès*.

c) 4, *nuzátrès*; 5, *buzátrès*.

Forma àtona: 1, *mè*; 2, *tè*; 3, *el, se, u, li*; 4, *ens*; 5, *eus, us*; 6, *en, ne, se*. Exemples: *donár-mè* donar-me, *portár-tè* portar-te; *bèndrèl* vendre'l, *ell va llançar-se*; *fèr u* fer-ho; *bèndrè li* vendre-li; *enz veiem sovint*; *ja euz u diré* ja vos ho diré; *us krèk* vos crec; *en sáp* en sap (Comp. Fabra *Gram.* 42-60; BDC, I, 7-17; II, 1-6).

38. Pronom possessiu.

Forma tònica:

méu, mēbè; tēu, tēbè; séu, sēbè; nōstru, nōstre; bōstru, bōstre; *mēu, tēu* formats per analogia a *méu, tēu* compareixen a Girona, Empordà, Torroella de Montgrí, etc.

Forma àtona: *mun, mē; tun, tē; sun, se; mus, mēs; tus, tēs; sēs*. La forma àtona *mun, tun*, etc., es troba generalitzada a Igualada, Vilafranca, Vendrell, Camp de Tarragona.

El possessiu *llur* < ILLORUM compareix a la Plana de Vich i Collsacabra únicament quan acompanya el mot *casa*: «En Pere se'n va a *casa llur*»; «D'on és aquell? És de *casa llur*»; «A *casa llur* ho saben si són rics o pobres». El *llur* més que assenyalar pluralitat de posseïdors viu com a patronímic indicant «els seus», «la família», «els avantpassats». La fixació del *llur* per assenyalar més d'un posseïdor i la generalització que n'ha fet la llengua literària constitueixen un arcaisme.

39. Pronoms demostratius.

1, *ekét, ekésté; ekéts, ekéstés*. 2, *ekéc, ekéce; ekéts, ekécus, ekéccs*. 3, *ekél, ekéls; ekéle, ekéles*.

Les formes neutres del demostratiu són : *ecó* això, *eló* allò.

40. Pronom interrogatiu.

kí qui; *kín* quin, *kíns* quins; *kínç* quina, *kínçs* quines; *ké* què.

41. Pronom relatiu.

kí qui, *ké* que, *kwál* qual.

42. Pronoms indefinits

áltre áltre altre, *élgú algú, níngú ningú, kádçskú* cadascú, *káp cap, tuiòm tothom, kwálsçból* qualsevol, *sért cert, ún un, řçs řçs, res, tót tot*, etc.

43. Numerals.

Numerals cardinals : *ún, ú, dós, trés, sèt*, etc.

Numerals ordinals : *primé, primer, segón segon, tersé tercer*, etcètera.

Numerals partitius : *míç mig, meitat mitat, ters terç, delme delme*.

Numerals collectius : *dudzçne dotzena, menát manat*, etc.

44. Numerals quantitatus:

pók poc, mól molt, més més, máçç massa, fçrçç força, prçu prou, beştán bastant, etc.

FLEXIÓ VERBAL

A. Verbs en -are

45. Vocal de la radical a.

CANTARE. Inf. : *kéntá*. — Part. : *kéntát*. — Ind. : 1, *kántu* (*kánti* Ripoll, Llanàs, Plana d'Olot, Campmany), *kántuk* (Amer, Girona, Llagostera, Sant Feliu de Guíxols, Empordà); 2, *-çs*; 3, *-ç*; 4, *kéntém*; 5, *-çu*; 6, *kánten*. — Subj. : 1, *kánti*; 2, *-is*; 3, *-i*; *kéntém*; 5, *-çu*; 6, *kántin*. — Imperf. : 1, *kéntábe*; 2, *-çs*; 3, *-ç*; 4, *kéntábem*; 5, *-çu, -u*; 6, *kéntáben*. — Fut. : 1, *kénteré*; 2, *-ás*; 3, *-á*; 4, *ém*; 5, *-çu*; 6, *-án*. — Cond. : 1, *kénteríç*; 2, *-çs*; 3, *-ç*; 4, *-em*; 5, *-çu*,

-u; 6, *-ien*. — Imperf. subj. : 1, 3, *kentés*; 2, *kentéses*, *-is*; 4, *kentéssem*, *-im*; 5, *kentéseu* *-iu*; 6, *kentésen*, *-in*. — Imper. : 2, *kanté*; 5, *kentéu*. — Perf. : 1, *bái kentá*, etc.

46. Vocal de la radical o.

*TURBARE. Inf. : *trubá*. — Part. : *trubát*. — Ind. : 1, *trôbu* (*trôbi* i *trôbuk*); 2, *trôbes*; 3, *trôbê*; 4, *trubém*; 5, *-éu*; 6, *trôben*. — Subj. : 1, *trôbi*; 2, *-is*; 3, *-i*; 4, *trubém*; 5, *trubéu*; 6, *trôbin*. — Imperf. : 1, *trubábê*, etc. — Fut. : 1, *truberé*, etc. — Cond. : 1, *truberié*, etc. — Imperf. subj. : 1, *trubês*, etc.

B) Verbs en -IRE

47. Vocal de la radical o

DORMIRE. Inf. : *durmí*. — Part. : *durmít*. — Indic. : 1, *dôrmu* (*dôrmi*, *dôrmuk*); 2, *dôrms*; 3, *dôrm*; 4, *durmím*; 5, *-iu*; 6, *dôrmen*. — Subj. : 1, 3, *dôrmi*; 2, *-is*; 4, *durmím*; 5, *-iu*; 6, *dôrmin*. — Imperf. : 1, *durmíê*, etc. — Fut. : 1, *durmíré*; 2, *-ás*, etc. — Cond. : 1, *durmíriê*, etc. — Imperf. subj. : 1, *durmís*; 2, *-ísis*, *-íses*, etcètera. — Imper. : 2, *dôrm*; 4, *durmíu*.

48. COLLIGERE. Inf. : *kulí*. — Part. : *kulít*. — Pres. : 1, *kúlu* (*kúli* i *kúluk*); 2, *kuls*; 3, *kúl*; 4, *kulím*; 5, *-iu*; 6, *kúlen*. — Subj. : 1, 3, *kúli*; 2, *-is*; 4, *kulím*; 5, *-iu*; 6, *kúlím*. — Imperf. : 1, *kulíê*, etcètera. — Fut. : 1, *kulíré*, etc. — Cond. : 1, *kulíriê*, etc. — Imperf. : 1, *kulís*, etc. — Imper. : 2, *kúl*; 4, *kulíu*.

C. Verbs en -ERE (català -er)

49. PLANGERE. Inf. : *pláuê*. — Part. : *plængút*. — Pres. : 1, *pláuu*; 2, *pláus*; 3, *pláu*; 4, *plévém*; 5, *plévéu*; 6, *pláuén*. — Subj. : 1, 3, *pláui*; 2, *pláuís*; 4, *plévém*; 5, *plévéu*; 6, *pláuin*. — Imperf. : 1, *plévêê*, etc. — Fut. : 1, *plévéré*, etc. — Cond. : 1, *plévériê*, etc. — Imperf. subj. : 1, *plévés*; 2, *plévéses*, *plévésis*, etc. — Imper. : 2, *pláute*; 4, *plévéu*, *plévéus*.

D. Verbs en -RE (català -re)

50. PERDERE. Inf. : *pêrdre*. — Part. : *pêrdút*. — Ind. : 1, *pêrdú* (*pêrdí*, *pêrdúk*); 2, *pêrs*; 3, *pêrt*; 4, *pêrdém*; 5, *-éu*; 6, *pêrden*.

— Subj. : 1, 3, *pèrdi*; 2, *-is*; 4, *pèrdém*; 5, *-éu*; 6, *pèrdin*. — Imperf. : 1, *pèrdte*, etc. — Fut. : 1, *pèdré*, etc. — Cond. : 1, *pèdrte*. — Imperf. subj. : 1, *pèrdés*; 2, *-ésés*, *-ésis*, etc. — Imper. : 2, *pért*; 4, *pèrdéu*.

E. Verbs especials

51. *ESSERE. Inf. : *sé*. — Part. *sét*, *sigút*, *estát*. — Pres. : 1, *sóm*, *sók*; 2, *éts*; 3, *és*; 4, *sóm*, *sómus*; 5, *sóu*; 6, *són*. — Subj. : 1, 3, *sígi*; 2, *-is*, *-és*; 4, *sigém*; 5, *sigéu*; 6, *sigin*. — Imperf. : 1, 3, *ére*; 2 *-és*; 4, *-ém*; 5, *-éu*; 6, *-én*. — Fut. : 1, *séré*, etc. — Cond. : 1, 3, *sérte*; 2, *és*, etc. — Imperf. subj. : 1, 3, *fós*; 2, *fósis*, *fóses*; 4, *-im*, *-ém*; 5, *-eu*; 6, *-in*, *-én*. — Imper. : 2, *sígis*, *sígés*; 4, *sigéu*.

52. ANAR. Inf. *ená*. — Part. *enát*. — Pres. : 1, *bái*, *bái*; 2, *bás*; 3, *bá*; 4, *eném*; 5, *enéu*; 6, *bán* (4, *bám*; 5, *báu* en l'auxiliar). — Subj. 1, 3, *báji*; 2, *bájis*; 4, *eném*; 5, *-eu*; 6, *bájin*. — Imperf. : 1, 3, *enáte*; 2, *-és*; 4, *-ém*; 5, *-éu*, *-u*; 6, *én*. — Fut. : 1, *eniré*, *iré*, *eiré*; 2, *enirás*, *eirás*; 3, *enirá*, *eirá*; 4, *enirém*, *eirém*; 5, *eniréu*, *eiréu*; 6, *enirán*, *eirán*. — Cond. : 1, *enirte*, *eirte*, etc. — Imperf. subj. : 1, *enés*; 2, *enésés*, *enésis*, etc. — Imper. : 2, *bés*; 4, *enéu*.

53. FACERE. Inf. : *fé*. — Part. *fét*. — Pres. : 1, *fáé*, *fái*; 2, *fás*; 3, *fá*; 4, *fém*; 5, *féu*; 6, *fán*. — Subj. : 1, *fási*; 2, *fásis*; 3, *fási*; 4, *fém*; 5, *féu*; 6, *fásin*. — Imperf. : 1, 3, *féte*; 2, *-és*; 4, *-ém*; 5, *-eu*, *-u*; 6, *-én*. — Fut. : 1, *feré*, etc. — Cond. : 1, *ferte*, etc. — Imperf. subj. : 1, *fés*; 2, *fésés*, *fésis*, etc. — Imper. : 2, *fés*; 5, *féu*.

54. DICERE. Inf. : *dí*. — Part. : *dít*. — Pres. : 1, *dík*; 2, *díus*; 3, *díu*; 4, *diém*; 5, *diéu*; 6, *díuen*. — Subj. : 1, 3, *dígi*; 2, *-is*; 4, *digém*; 5, *-éu*; 6, *digin*. — Imperf. : 1, 3, *déte*; 2, *-és*; 4, *-ém*; 5, *déieu*, *déiu*; 6, *déien*. — Fut. : 1, *diré*, etc. — Cond. : 1, *dirte*, etc. — Imperf. subj. : 1, 3, *digés*; 2, *digésés*, *digésis*, etc.

TRANSCRIPCIÓ D'UN TEXT

Parlar de Vich

lez grúes

55. *lez grúes fujín de lez glésádez del nórt solén pèsá e mijánz d'uktúbre, per le kòsté, benín de lebán, enánsen kap e punén, ki sáp si endeluzie u e les prudínsiez meridionalz d'espáñe. solén bulá en dúges filéres kes tróben per le púnte, egón ba le deñentéte, ke més forte*

ké lez átrez a de rómpré láire, u tal begáde méz béie i esprimentáde a de serbí de serbióle en se nebegesió éerie. el bulá n el sél bláu, se buledúrie prén le fórme de le létre V. jó lez é díst e gránz bôlz e nelz gránz bôskuz d'estremédúre per ón pásen e l'entráde de libéern turnánsen kap e les tērez del nórd e últimz d'abríl.

élez metécez, em le frenkéze ké tēnen elz eusélz embéls pejéuz, jálz u díuen e le bíngúde:

*pejés pejés
sēmbre fáves,
ké kwan turnerém
ja sígin kébádes.*

kunsónē mb ékéē kuřánde u lu ké sigi l' béi édáji:

*kwán le grúe bá gruá
pejés pōzet e sembrá.*

no sé de kín tēre s' própi ekést édáji ké no és pás de le kōstē:

*kwan bé le grúe de punén
el' pejés sēmbre l' furmén.*

LES GRUES

Les grues, fugint de les glaçades del nord, solen passar, a mitjans d'octubre, per la costa, venint de llevant, anant-se'n cap a ponent, qui sap si a Andalusia o a les províncies meridionals d'Espanya. Solen volar en dues fileres, que es troben per la punta, on va la davantera, que, més forta que les altres, ha de rompre l'aire, o tal vegada, més vella i experimentada, ha de servir de serviola en sa navegació aèria. En volar en el cel blau, sa voladúria pren la forma de la lletra V. Jo les he vist a grans vols en els grans boscos d'Extremadura, per on passen a l'entrada de l'hivern, tornant-se'n cap a les terres del nord a últims d'abril.

Elles mateixes, amb la franquesa que tenen els ocells amb els pagesos, ja els ho diuen en la vinguda:

*Pagès, pagès,
sembra les faves,
que quan tornarem
ja sien cavades.*

Consona amb aquesta corranda, o el que sigui, el vell adagi:

Quan la grua va a gruar,
pagès, posa't a sembrar.

No sé de quin terror és propi aquest adagi, que no és pas de la costa:

Quan ve la grua de ponent,
el pagès sembra el forment.

(Verdaguer, *Folk-lore* (1907), pp. 26-27.)

El català occidental

56. La importància del català occidental no ha pas estat degudament reconeguda en la nostra renaixença. És evident que la tendència dels literats ha estat i és de donar una gran preponderància a la parla barcelonina.

L'àrea geogràfica del català occidental és notablement superior a la del català oriental; la seva fonètica i lèxic són clàssics i castissos. És possible que la seva ràpida expansió pel regne de València condicionés la seva primacia.*

Si hom segueix el desplegament meravellós de la vida catalana a la banda occidental, constatem un camí triomfal i gloriós que comença a revelar-se'n al segle IX amb unes construccions tan admirables com Seu d'Urgell, Organyà, Santa Maria d'Aneu, Mur i Roda, i que té la manifestació més excellent de la seva plenitud en la simbòlica catedral de Lleyda.

Cal constatar i tenir molt en compte que els primers documents en vulgar procedeixen del domini del català occidental: l'*Acte de consagració de la Seu d'Urgell*, del 840 (*Est. Rom.*, II,

* Sobre l'extensió del català occidental a la banda d'Aragó, comp. A. Griera, *La Frontera catalano-aragonesa*, 11-33; Menéndez Pidal, *RFE*, III, 73-88, i la següent observació de Saroïhandy: «Au point de vue linguistique, la région de Graus est très intéressante. On y a autrefois parlé une variété de catalan qui se distinguait nettement du castillan. Pour n'en prendre que les traits les plus caractéristiques, on y disait certainement *porta, terra, ric, fum*, et non *puerta, tierra, rico, humo*. De bonne heure, cette langue subit l'influence espagnole: au Moyen-Age, d'abord, elle se laissa pénétrer par la variété d'espagnol parlé en Aragon; à l'époque moderne, elle se rapproche de plus en plus du castillan proprement dit, et il n'est pas impossible de distinguer, dans certains cas déterminés, ce qui appartient à chacune de ces couches successives. Je me suis déjà occupé plusieurs fois de ces dialectes intermédiaires entre l'espagnol et le catalan.» «C'est donc en pays qui, hier encore, parlait catalan...» (*La Pastorada de Pervarrúa*, *B. Hisp.*, XVIII, 72-73.)

92-115), amb els dos cents vuitanta nou noms de localitats, que constitueix un dels documents més importants per a l'estudi del català preliterari; *Els documents en vulgar* dels segles XI, XII i XIII publicats per P. Pujol (*Biblioteca Filològica*, I, 1913); els *Documents en langue catalane*, publicats per Miret i Sans (*Revue Hispanique*, XIX), procedents d'Organyà, com en prové el text literari català més antic, *Les Homilies d'Organyà* (Barcelona, 1915 i 1917). ¿És que la influència del Migdia de França fou més intensa aquí que en la Catalunya oriental? Cal recordar solament les estretes relacions dels vescomtes de Castellbò i bisbes d'Urgell amb la casa de Foix, el record de les quals perdura encara avui amb les cabres de Foix que es veuen en la bandera andorrana i amb la meitat de jurisdicció que hi té la veïna república de França com a hereua de la susdita casa.

Les magnífiques esglésies romàniques, amb llurs admirables pintures murals, ens revelen la riquesa i esplendor de les altes valls pirenenques occidentals.

L'avançament de la reconquesta portà un desplaçament de la població que abandonava la muntanya per poblar la plana. La contrada de la Seu d'Urgell esdevenia l'Urgellet, i la gran plana de Lleyda el Pla d'Urgell, així com Arnau Mir de Tost esdevenia vescomte d'Ager, donant una organització eclesiàstico-administrativa a aquella vall, que era la clau i fortalesa que defensava el domini de tots els Pireneus.

Aquest desplaçament, acompanyat de la fusió de les cases de Barcelona i d'Aragó, condicionà la formació d'un gran centre a Lleyda que es trobava al mig dels dominis dels reis d'Aragó. En els itineraris, els reis d'Aragó compareixen molt sovint a Lleyda, cosa ben explicable si es té en compte que aquesta ciutat es trobava al centre de llurs dominis. La magnífica catedral construïda per la generositat dels nostres reis és tot un símbol; i la Universitat de Lleyda, fundada per Jaume II, que havia de tenir la mateixa categoria de les universitats internacionals de Bolonya, París i Oxford, demostra la importància cultural que tenia Lleyda per tot el regne d'Aragó. No menys important devia ésser la influència del català occidental damunt el català literari i de la Cancelleria. Els plurals en *-es* compareixent amb regularitat, la distinció constant de les vocals àtones *a*, *e* i *o*, indueixen a admetre-ho.

57. BIBLIOGRAFIA

AGUILÓ, Mn. Joan

Fronteres de la llengua catalana y Estadística dels qui parlen català. Comunicació feta an el Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana (any 1906), pp. 638-43.

ARABIA I SOLANAS, R.

Vocabulari y notas folklóricas recullidas en Tortosa y la ribera d'Ebro. Miscelanea folklórica (1887), pp. 161-82.

Una digressió llingüística. Anuari de la Associació d'Excursions Catalana. Barcelona, 1882.

Vocabulari y notas folk-lóricas recullidas a Tortosa. Barcelona, 1887.

ARQUÉS I ARRUFAT, Ramon

Variants de la llengua catalana parlada a les Borges d'Urgell y pobles veïns de la Plana. Boll., V, pp. 33-40, 49-56, 69-74, 85-93.

BARNILS, P.

Del català de Fraga. BDC, III, pp. 27 ss.

BRU SANCLEMENT, Joan

Variants de paraules catalanes recullides en una excursió al Priorat de Scala Dei. Miscelanea folklórica (1887), pp. 152-60.

ESTEVE I TEIXIDOR, Mn. Ferran

Escorcoll dialectal a la ribera baixa del Cinca. Boll., IV, pp. 19-22.

FAUS I CONDOMINES, Josep

Escorcoll dialectal a la regió del Segre. Boll., IV, pp. 17-29.

FITER I INGLÈS, J.

Termes usats a Belcaire. Estudi dins *Memorias de la Associació Catalanista d'Excursions Científiques* (Barcelona), I (1876), pp. 256-64.

GOMIS, C.

Alguns noms topogràfics propis de Mequinenza, Fayó, Fabara y Maella. Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, II (1892), pp. 53 i ss.

GRIERA, A.

La Frontera catalano-aragonesa. Barcelona, 1914.

La Frontera del català occidental. BDC, VI, pp. 17-37; VII, pp. 69-79.

MESTRE, F.

Vocabulari català de Tortosa, BDC, IV, pp. 80-114.

MONTANYÀ, F.

Topografia mèdica de Pons i sa comarca. Un volum de 304 planes. Dedicat el cap. VIII a *Particularitats llingüístiques de Pons i sa comarca.* Lleyda, 1910.

Escorcoll dialectal a Pons i sa comarca. Boll., IV, pp. 22-23.

NAVARRO, A.

El català a-n el Ribagorça. Congrès de la Llengua Catalana, pàgines 222-231.

OLIVA, V.

Documents sobre el català parlat a Sopeira (Aragó). Congrès de la Llengua Catalana, pp. 421-435.

SAROIHANDY, J.

El català dels Pirineus a la ralla d'Aragó. Congrés de la Llengua Catalana (1906), pp. 331-4.

La Pastorada de Perarrua, *B. Hisp.*, XIII.

SCHÄDEL, B.

La frontière entre le gascon et

le catalan. Romania, XXXVII, 1908.

VILADOT I PUIG, Joan

Escorcoll dialectal de la ribera del Sió. Boll., IV, pp. 23-4.

VOLART, R.

Veus del català de Cerdanya. BDC, II, pp. 50-63.

FONÈTICA

I. LES VOCALS

A. Vocals tòniques

I

58. La I es conserva constantment en el domini del català occidental : *formíga* formiga, *figes* figues, *amík* amic, *llyures* lliures, *lectiu* lleixiu, *estiu* estiu, *abril* abril, *fil* fil, *bí* vi, *nius* nius.

En els pobles fronterers algunes vegades entra la diftongació de I : *niéts* nius (Benasc, Castelló). Cp. *viédos* (Juseu, Aguilaniu), *védos* (Fonz), *iúédos* (Torres Obispo). Aquesta diftongació probablement és deguda a la influència de -u, igual a la diftongació que compareix en els dialectes provençals (vid. *La Frontera catalana*, 36).

E tancada

59. La E tancada lliure i travada ve a *e* constantment:

E + lab. : *séba* ceba, *tébbia* tèbia, *jinébre* ginebre, *sét* set.

E + s : *pés* pes, *krésta* cresta, *méstre* mestre, *bréska* bresca.

E + r : *péra* pera, *bért* verd, *primabéra* primavera, etc.

E + nasal : *béna* vena, *péna* pena, *kadéna* cadena, *diuménje* diumenge, *séndre* cendra, però *sénra* (Esterri, Sort, etc.), *séndre* (Borges, Artesa, Lleyda), *sénre* (Trempe), *sénre* (Andorra), *séndra* (Mequinença).

E + l : *pél* pèl, *kandéla* candela, *béla* vela, etc.

E + palat. : *mił* mill, *kuníl* conill, *kunsél* consell, *kabél* cabell, *abéla* abella, *parél* parell, *oréla* orella, *péga* pega, *péic* peix, *féje*, *féce* fetge, *frét* fred, *bésa* veça, *léna* llenya, *siréres* cireres.

Exceptuant *míl* i *kuníl*, que tenen *i* per influència de -u, la E seguida de palatal queda *e*.

Palat. + E : *jen* gent, *séles* celles, *léc* lleig, etc.

E oberta

60. E + lab. : *lèbre* llebre, *fèbre* febre, *lèbre*, *febre* (Lleyda, Fraga, Benavarre); *sèt* set, *net* nét, *nèu* neu.

E + dent. : *pèu* peu, *sèure* seure, però *pèdras* pedres, *pèdras* (Benasc i ribera de l'Isabana).

E + s : *fèsta* festa (*fèsta* Fraga, Masalcoreig), *finèstra* (ribera Ribagorçana), *tèst* test.

E + r : *tèra* terra, *sèra* serra, *pèdre* perdre, *fèro* ferro, *ibèrn* hivern, *lantèrna* llanterna, etc., però *sèrp* serp.

E + l : *mèl* mel, *fèl* fel, *sèl* cel, etc.

E + m, n. Davant les consonants nasals la E queda tancada: *bèn* vent, *sèn* cent, *dèn* dent, *ponèn* ponent, *bèntre* ventre, *sempre* sempre, *setèmbre* setembre, *dezèmbre* desembre.

E + palat. llatina : *pít* pit, *lít* llit, *miè* mig, *sís* sis, però *lèsia* església (Ribagorça) *iglézia* (Urgell); *prèu* i *prèu* preu.

E + palat. secundària ve constantment a e, com en tot el domini català : *pèl* pell, *bèl* vell, *kastèl* castell, *sèla* sella, *klabèl* clavell (Pont de Suert, Benavarre, Tamarit, Fraga), *klabèl* (Urgell), *fuzèl* fusell, *pinzèl* pinzell, etc.

E + c esdevé e : *bèk* bec, *rèk* sèquia, *dimèkres* dimecres.

palat. + E : *sèl* cel, *morisèk* rata pinyada (Areny), *mursèk* (Vilella), *moriètt* (Tamarit).

A

61. La A tònica lliure i travada presenta una articulació mitjana entre la a palatal i la a velar : *ald* allà, *táp* tap, *kàbra* i *kràba* cabra, *bláu* blau, *fàba* i *fàbe* fava, *ràbe* rave; *prát* prat, *sibàda* civada; *pàre* pare, *màre* mare, *fràre* frare, *fràri* (Benasc, Tolva, Benavarre, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Peralta, Fraga, etc.), *pàs* pas, *nàs* nas, *màs* mas; *mál* mal, *àla* ala, *bàla* bala, *kandl* canal, *pàla* pala; *àrk* arc, *màrs* març, *dimàrs* dimarts, *bàra* barra; *pá* pa, *má* mà, *blàn* i *blàn* blanc, *sàn* sang.

A + CT ve a *èi* en el Ribagorça i a *é* en tot l'altre domini del català occidental : *fèit* fet, *lèit* llet, *plèit* plet (Les Paüls, Pont de Suert, Sopeira, Areny, Beranuy, Tolva, Benavarre, Jusseu, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Peralta, Fraga, Vilella); *fèt*, *lèt*, *plèt* (Urgell, Lleyda, Garrigues, Pallars).

En els altres casos de A + palat., unes vegades s'acompleix l'evolució a *e*, altres no : *sé sé, més més, éra era, dèixe deixa*, però *lárimes llàgrimes*.

A + PS, SC, CS ve a *ai* : *kdica caixa, bdiè baix, fdiè i fdiè feix*, etcètera.

El sufix -ARIU > *e* en el domini del català occidental : *karé carrer, pané paner, poméra pomera, kuléra cullera, jinié gener, nugé noguera*, etc.

En algunes localitats de la frontera del català amb l'aragonès tenim *e* < ARIU : *einé nougé* (Tolva, Benavarre, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Peralta de la Sal).

o oberta

62. La o lliure o travada queda sempre oberta:

o + lab. : *mòbles mobles, pòble i pòbble poble, òvres obres, monòbre manobre, bou bou, dijòus i diòus dijous, ou ou, nou nou, plòu i plòu plou*. A Sopeira i Areny trobem una o : *pòble, bou dijòus, plòu, ou, dinòu*.

o + dent. : *pòt pot, ròda roda*, etc.

o + s, ss : *gròs gros, òs os, hòsta costa, respòsta resposta*, etc.

o + r : *kòr cor, fòrt fort, pòrta porta, mòrt mort, hòrda corda, hòrn corn*, etc.

o + nas. : *pòn pont, fèn font, dòna dona, sòn son, nòm nom*, etcètera.

o + l : *sòla sola, sòl sol, linsòl llençol, fiòl fillol*, etc.

o + l̄ : *kòl coll, fòl foll, mòl moll*.

o + palat. Seguint el paralelisme de la E breu davant de palatal la o > u : *fúl̄as i fúl̄es fulles, buít vuit, avuít avui, ul̄s ulls, kúir̄e i kúir̄o cuiro, kúit cuit, trú̄l trull*, etc. Aquest tractament no ofereix cap diversitat dels altres dialectes catalans.

És interessant de constatar aquesta evolució fins als darrers pobles catalans de la frontera (Les Pauils, Laguarres, Lascuarre, Roda, Benavarre, Peralta, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Fraga, Vilella, Mequinença).

Una evolució especial tenim en *nít* < NOCTE i amb la reducció de *ui* > *i*. Aquesta *i* > *ui*, que compareix en tot el domini català junt amb el *kít* «jugar a la cuit» de l'alacantí (Barnils, *Die Mundart von Alacant*, 16), podria tenir una explicació en la neces-

sitat de distinció entre *nuit* nit i *nuit* participi de *noure*. (Compari's *kúit* «joc de fet» i *kúit* participi de *coure*).

o + ^{cou} no sofreix cap evolució : *fòk* foc, *jók* i *èpk* joc, *lòk* lloc.

O

63. La o tancada té aquí el mateix tractament que en tot l'altre domini català:

o + lab. : *lòp* llop, *astòpa* estopa, *sòfre* sofre, *jóbe* i *éobe* jove.

o + dent. : *nebòt* nebot, *póu* pou.

o + s : *filòza* filosa, *mòska* mosca, *fòska* fosca, *kròsta* crosta, etcètera.

o + r compareix unes vegades o, altres ø : *pò* por, *flòs* flors, *lauradó* llaurador, *fòrn* i *fört* forn, *tòre* torre, *bört* bort, *fòrk* forc, *ònsø* i *òs* ós, *òm* om, *bòsa* bossa, però *pø* (Ribagorça, Llitera, Fraga), *fløs* (Sopeira, Areny, Beranuy, Tolva, Tamarit, Sant Esteve, Lleyda, Fraga.).

o + nas. : *ònze* i *ønse* onze, *plòm* i *pløm* plom, *pòma* poma, etc.

o + lat. : *mòl* molt, *pòls* pols, etc.

o + palat. : *pòl* poll, *fenòl* fonoll, *şenòl* (Roda, Aguilaniu), *bergóna* vergonya, etc.

o + ^{caou} : *bòka* boca, *kòka* coca, *mòk* moc.

o + ^{cei}. El català occidental ha seguit l'evolució característica d'aquest grup venint a e igual que la e tancada : *bèu* veu, *krèu* creu. Únicament compareix *krèu* (Tolva) i *bèu* (Tamarit, Tolva).

U

64. La u no ofereix cap evolució especial : *krú* i *kruk* cru, *nú* i *nuk* nus, *mut* mut, *banyút* banyut, *arúga* eruga, *dilúms* i *dilúns* dilluns, *lúms* (Benasc, Laguarres), *madúras* i *madúres* madures, *lúna* lluna, *şuny* i *éúy* juny, etc.

B. Vocals àtones

Vocals pretòniques

E

65. La e pretònica ve constantment a e, separant-se del català oriental : *bejóta* gla, *şerbél* cervell, *berdolága* verdolaga,

pensamén pensament, *teicó* teixó, *fejína* fagina, *pepída* pepida, *kuleríta* cap-gros, *berderól* verdum, etc.

La E ve a a quan és inicial i va seguida de s : *askéles* esquelles, *azgarapát* esgarrapat, *aspwíles* esperons, *astréps* estreps, *aspés* espès, *anrugałát* enrogallat, *askála* escala, *aspiga* espiga, *aspúrnes* guspíres, etc.

Alguna vegada, per influència de la palatal següent o d'una i, la E ve a i : *kicáls* queixals, *siréres* cireres, *liciu*, lleixiu, *éinèbre* i *jinèbre* ginebre, *siñó* senyor, *ilésia* església, *cirigót* xerigot.

A

66. La A pretònica es conserva constantment a : *tabéles* tavelles, *mañgrána* magrana, *alzína* alzina, *plantáje* plantatge, *arjeláges* argelagues, *palpánes* celles (Estერი), *trajéje* anella del collar, *malgó* trèvol (Seu d'Urgell), *madéra* biga, *brankíl* marxa-peu, *sarála* pany, *labá* rentar (Benavarre).

Per influència de la consonant palatal, la A ve a e o e en *mestre* mestre.

O

67. La o pretònica, sigui inicial o no, ve a o : *oktúbre* octubre, *onór* honor, *orela* orella, *ovéla* ovella, *obligá* obligar, *ofisi* ofici, *obrí* obrir, *orúga* eruga.

El mateix caràcter presenta quan és pretònica no inicial: *kolí* collir, *koníla* conilla, *plomá* i *plomá* plomar, *polí* poltre, *polét* pollet, *moskít* mosquit, *dolén* dolent, *kolòm* colom, etc.

La línia que separa la o de u àtones pretòniques és la divisió entre el català oriental i el català occidental. Solsona, que pel tractament de la e àtona va amb el català oriental, pel tractament de la o va amb l'occidental. Alcover (*Boll.*, IV, 203) assenyala, com a límit de la u àtona, Coma, Sant Llorenç de Morunys, Riner, Su, Matamargó, Pinós, Quadrells, Anfeſta, Calonge, Calaf, Pujalt, Guardiapiſosa, Astor, Segur, Sant Guim, Montfalcó gros, Santa Maria del Camí, Montmaneu; i, a la part de Tarragona, Hospitalet, Vandellós, Pratedip, Tivissa, Guiamets, Falset, Masroig, Molar, Vinebre.

Vocals posttòniques

E

68. La E que solament compareix en els proparoxítons és sempre *e*, tant si és final com si va seguida de consonant : *òme* home, *áze* ase, *formáje* i *formáje* formatge, *jóbe* i *éobe* jove, *éimpe* ximple, *sófre* sofre, *lèbre* llebre, *mólre* moldre, *dódze* i *dótse* dotze, *móbles* mobles, *póbles* i *póbles* pobles, *dibénres* divendres, etc.

La E darrera dels grups de consonant DR TR ve a *i* en la zona de contacte amb el català oriental : *frári* frare, *pári* pare, *mári* mare, *ládri* lladre, *jaumi* Jaume (Espuga de Francolí, Pira, Barbarà, Santa Coloma de Queralt, Savellà, Castellciutat, Tui-xent, Jossa, Fòrnols, Ribera del Ció, etc. (Comp. Alcover, *Boll.*, IV, 227.)

A

69. La A àtona final :

1) Es conserva en bona part del domini occidental del català : *kaza* casa, *dóna* dona, *érba* herba, *péra* pera, *finéstra* finestra, *álta* alta, *fula* fulla, *téra* terra. Aquesta *-a* compareix en el Ribagorça, Esterri d'Aneu, Sort, Tremp, Ager, Durro, Oliana, Fraga, Mequinença.

2) En algunes localitats ve a *e* o *e* : *dóne*, *érbe*, *pére*, *álte*, etc. (Castanesa, Tolva, Lleyda, ribera baixa del Segre, Borges, Tàrraga, Balaguer, Artesa de Segre i algunes vegades Tremp). Schädel (*BDR.*, I, 398 ss.) constata una *e* final per a Seu d'Urgell, Lleyda, etcètera. La mateixa constatació fa Hadwiger (*Zs.*, XXIX, 715), confonent la *-e* final amb *e*. La vocal final no és *e* sinó *e* o *e*, que retrobem en els plurals en *-es* de Lleyda, Alcarràs, Borges, etc., constats per ells mateixos.

3) Ve a *-e* en una bona part del domini occidental, compresa per l'alt i baix Urgell : *ordíge* ortiga, *piue* pinya, *bóbine* fems de bou, *trajége* anella del jou, *pentinéle* cuca de cent cames, *bóije* boja (Seu d'Urgell, Pons, Artesa, Balaguer, Cervera, Tàrraga, Borges, Lleyda, Aytona).

4) Ve a *-o* *pórto* porta, *bíno* vinya, *érbo* herba, *káuzo* causa (Peralta, Tamarit). Schädel constata aquesta *-o* a Torre de Cap-

della, Pobla de Segur (*BDR*, I, 395). En canvi, creiem que, igual que a Cadaqués, confongué *-a* amb *-o*. Alcover (*Boll.*, IV, 230) explica l'origen de la confusió de Schädell quan diu: «A Isabari, Alòs, Borén, Isil, Bohí, Torre de Capdella i Pobla de Segur, sona -o la *-a* desinencial de la 1.ª pers. sing. de l'imperfet (jo *mirábo*), optatiu (que jo *miréssø*), condicional (jo *mirario*) i subjunctiu (que jo *vingo*)...»

A + s

70. Tres són els resultats de la *a* àtona final seguida de consonant:

1) *-as*: *rôzas* roses, *figas* figues, *fúlas* fulles, *sêkas* seques, *kampânas* campanes, *sirêras* cireres. Aquesta *-a* compareix en els pobles fronterers amb l'aragonès Les Paüls, Beranuy, Roda, Lascuarre, Laguarres, Benavarre, Areny, Aguilaniu).

2) *-es*. Aquest és característic de tot el domini del català occidental: *mijes* mitges, *bêtes* vetes, *pestânes* pestanyes, *gâltes* galtes, *jenêbes* genives, *bêles* velles, *dônês* dones, etc. (Seu d'Urgell, Solsona, Oliana, Cervera, Tàrrega, Balaguer, Borges, Lleyda, Fraga, Mequinença, Tremp, Sort, Esterri, Durro, Senet, Vilaller, Castanesa, Tolva, Tamarit, Sant Esteve de Llitera).

Paral·lelament al singular *-o* < A, els plurals en *-as* vénen a *-os* a Peralta: *rôsos* roses, *figos* figues, *prúnos* prunes, *kastânos* castanyes, etc.

3) *-as* ve a *is*. Aquests plurals són característics de la línia divisòria entre el català oriental i el català occidental. Allà on dos dialectes tenen les fronteres, sovint s'hi estableix una zona neutra on compareixen fenòmens fonètics, morfològics i lexicogràfics desconeguts dels dos parlars en lluita.

Un dels criteris distintius entre el català oriental i el català occidental l'estableix el tractament de la *a* àtona venint a *ε* en el domini oriental i a *a e* en el domini occidental. Els plurals en *-is* compareixen aquí entre el domini de *-es* i *-es*: *dônis* dones, *kúkis* cuques, *bêlis* velles, *sêlis* celles, *pâlis* palles, etc. (Sant Miquel i Castellciutat de la Seu d'Urgell, Tuixent, Jossa, Odén, pobles de la ribera del Ció, Alinyà, Sant Ramon de la Manresana, Santa Fe, Ferran, Castellfollit de Riubregós, Cambrils, Cirera, Raurich, Civit, Talavera, Llorach, Viure, Savellà, Aguiló, Santa Coloma de

Queralt, Barbarà, Pira, Blancafort.)¹ A l'Espluga de Francolí, aquests plurals, que es constaten solament entre la gent vella, estan condicionats per les vocals tòniques *i* i *u* : *fulis* fulles, *agúlis* agulles, *pinis* pinyes, però *kòzēs* coses, *dòņēs* dones, etc.

Es possible que la influència de *i* i *ú* hagi contribuït a la propagació dels plurals en *-is*.

O

71. La *o* posttònica que compareix solament en mots estrangers i en els plurals en *-os* es conserva *-o* : *abáro* avar, *bélo* vello, *gáncō* ganxo, *kòsōs* cossos, *òsōs* ossos, *òņsōs* óssos (Ribagorça, Esterri), *kásōs* casos, *paјéžōs* pagesos, *kásēs*, *paјéžēs* (Puigvert). És interessant la forma *fěři* ferro, que compareix en tot el Ribagorça i Llitera.

CONSONANTS

Consonants bilabials

P, B

72. Les consonants bilabials no presenten cap evolució especial al principi de mot. Únicament la *B* > *gw* davant de *o* breu per raó de diftongació en alguns pobles aragonesos de la frontera : *gwěno* bueno, *gwěis* bous (Binéfar, Ballovar).

Entre vocals *P* i *B* vénen a *b* : *kabál* cavall, *nebót* nebot.

-PR- i *-P'R-* vénen a *-br-* en el domini del català occidental, llevat del ribagorçà, que transposa la *r* i la passa a la síl·laba anterior per influència de la inicial plosiva : *krába* cabra, *krabót* cabrit, *krompá* comprar, *práuþe* pobre.

La *B* final de mot o de síl·laba ve a *u* com en tot el domini català : *běu* beu, *děu* deu, *eskriure* escriure, *děute* deute, *táula* taula.

PL, *BL* vénen a *pl*, *bl* en tot el Ribagorça, Llitera i Fraga, representant l'etapa mitjana entre l'aragonès *l* i el català *pl*, *bl* : *plóu* plou, *plorá* plorar, *bláñk* blanc, *bláu* blau, *nóble* noble, *sěmble* sembla, etc. (Durro, Vilaller, Castanesa, Pont de Suert, Areny,

1. Comp. Alcover, *Boll.*, IV, 227.

Benavarre, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Peralta, Laguarres, Lascuarre, Roda, Beranuy, Castanesa, Fraga, Zaidí, Vilella i Torrent de Cinca). També tenen aquesta palatalització els pobles aragonesos de la frontera Benasc, Campo, Graus i Fonz.¹

-*bi-* ve a *j*, quan és medial, a la part d'Urgell, Lleyda, Garrigues, Fraga, Tremp, Seu d'Urgell: *rōja rōje* roja, *korēja korēje* corretja; i a *é* quan és final: *rōé*, etc. En canvi, en el domini del Ribagorça i Pallars, s'hi conserva l'antiga etapa *i*: *Porroy*, *rōi* roig, *rōia* roja (Vilaller, Les Paüls, Roda, Benavarre, Tamarit, etc.).

Consonants labiodentals

V, F

73. La consonant *v* esdevé bilabial com en una bona part del català oriental i rossellonès: *bi vi*, *bál* vall, *bēu* veu.

La -*v*- ve a bilabial fricativa: *fāba* fava, *dēbōt* devot, *ābi* avi.

Quan és final la *v* ve a -*u*: *nēu* i *nēu* neu, *astiu* i *estiu* estiu, *nōu* nou, etc.

La conservació de la *f*- estableix un criteri distintiu entre el català occidental i el gascó i aragonès limítrofs, que perden la *f*:- *fúm* fum, *fíl* fill, *fórka* forca, *fōrn* i *fōrt* forn.

La *f* es confon amb el so *ɣ* < *cei-*, característic de Peralta de la Sal i dels pobles aragonesos limítrofs, en *šenól* fonoll (Roda, Aguilaniu).

El nexa *FL-* es palatalitza en el Ribagorça, Llitera i Fraga, igualment que *PL* i *BL*: *flō* flor, *fláma* flama, *unflá* inflar.

Consonants linguodentals

T

74. La *T-* no ofereix tractament especial quan és inicial. Entre vocals ve a *d*, com en tot el domini català: *sēda* seda, *rōda* roda, *kadēna* cadena, etc.

-*TR-* > *r*: *pāre* pare, *māre* mare (*pái*, *mái* a Benasc per in-

1. Comp. Saroihandy, *Annuaire de l'École Pratique des Hautes Études* (1901), 115; *Congrés de la Llengua Catalana* (1908), 333-334.

fluència provençal), *Peralta*, *Perarua*. És possible que el català hagi passat per l'etapa *ir* < TR que trobem en el provençal. (Comp. *Sopeira* i *Sapeira*, de la ribera ribagorçana.)

La *r*, en venir final, únicament es conserva darrera *r*: *fön* font, *phön* pont, *malál* malalt, però *sört* sort, *mört* mort, *kurt* curt, etcètera.

D

75. La *D* inicial es conserva. Entre vocals desapareix: *suá* suar, *téa* teia, *raó* navalla.

Quan és final i va precedida de vocal ve a *-u*: *séu* seu, *péu* peu, *béu* veu, etc. Algunes vegades ve a *k*: *kruk*, cru, *nuk* nus (Benasc), que no és més que un ensordiment de *u*. Precedida de consonant desapareix: *bén* < VENDIT, *ensén* encén, etc. Darrera *r* ve a *t*: *sört* sord, *bört* bord, *tárt* tard, *rekört* record, *bért* verd, etc.

-di- ve en unes localitats a *ʃ* quan és medial: *pujá* pujar, *rajá* rajar (Lleyda, Urgell, Tàrrrega, Oliana), i en altres ve a *i* *pujá* (Pallars, Ribagorça). Quan és final guarda el mateix paralelisme, venint a *é* en les primeres (*mái* maig, *béé* veig), a *i* (*mái*, *béi*) en les segones.

76. El grup de consonants *-ts* < *r*'s ve a *ʃ* en algunes localitats de la frontera catalano-aragonesa: *tòs* tots, *diš* dits, *fés* féu, *gaš* gats, *prás* prats (Beranuy, Roda, Lascuarre, Peralta de la Sal, Calasanz, Sant Esteve de Llitera). Aquest so, que es pot considerar com una etapa intermèdia entre el català *-u* i els plurals arcaics del verb en la segona persona del plural (comp. *cantats*, *portarets*, *dits*, que viuen a Benasc i Castelló de Sos), compareix també als pobles aragonesos de Fonoz, Graus i Campo.

-ti- ofereix el mateix tractament que el català oriental: *raó* raó, *saó* saó, *peré* peresa, *tristé* tristesa (Aytona, Masalcoreig, Fraga, Vilella), però *peréze*, *tristéze* (Lleyda, Urgell, Pallars).

En el domini català de *s* < *-s-*, *-ti-* > *s*: *tristésa*, *perésa*, *abesá* avesar (Tamarit, Peralta de la Sal, Sant Esteve de Llitera, Benavarre, Beranuy), *-ti-* ve constantment a *u* com en el català oriental: *préu* preu, *póu* pou.

S

77. La consonant sibilant no ofereix cap evolució especial quan és inicial. Únicament en els pobles del Ribagorça té una

articulació marcadament linguo-dental, quan la tenim linguo-alveolar en l'altre domini del català oriental i occidental.

Esporàdicament $s > \acute{e}$ en *èimple* ximple, *èèri* fems de cabra i d'ovella, etc.

Entre vocals -s- ve a z en tot el domini català occidental fins a la ribera del Noguera-Ribagorçana : *káza káze* casa, *kuzí* cosí, *ónze* onze, *kínze* quinze, *sédze* setze, *kóza* i *kóze* cosa, etc. (Senet, Vilaller, Pont de Suert, Areny, Almacelles, Zaidí, Fraga, Vilella de Cinca i Mequinença).

En canvi, trobem *kamísa*, *ónse*, *kínse*, *sétse*, *řósa* rosa, *kása*, *kósa*, a Castanesa, Les Pauïls, Beranuy, Roda, Lascuarre, Tolva, Benavarre, Peralta, Tamarit, Sant Esteve de Llitera i altres pobles aragonesos. L'existència de $z < s$ en l'antic aragonès, i la presència de s en l'apitxat (comp. més avall)¹, ens indueixen a suposar que aquesta s és un arcaisme, com molts dels fenòmens característics del parlar de Ribagorça.

-ss- ve constantment a s : *mísa* missa, *kása* cassa, etc.

-sc- davant E, I, -sci- i -sti- vénen a -je- : *néje* néixer, *faíca* i *faíca* faixa, *kréje* créixer, *péje* pasturar, *péjos* i *péjokos* peixos, *angóica* angoixa, etc. En canvi, -sc- davant *a* no ha experimentat cap trasmudança : *řóska* rosca, *fóska* fosca, etc.

Darrera *l* la s es palatalitza algunes vegades : *kabále* cavalls, *dle* alls, *béle* vells (Ribagorça, Durro, Esterri).

R

78. La R inicial i medial doble o senzilla no presenta cap evolució característica en tot el domini del català occidental. És forta quan és inicial : *řam* ram, *řéi* rei; i en el grup -RR- : *téřa* terra, *pářa* parra.

La -R-, quan ve a final, desapareix : *aná* anar, *řortá* portar, etcètera. Únicament es conserva en els monosíl·labs : *kór* cor, *púr* pur, *kár* car, *sér* acer.

La R, quan entra a formar un grup amb *n* per la caiguda d'una vocal àtona, ve a ř en bona part d'aquest domini : *sénřa*, *sénře* cendra, *pénře* prendre, *bénře* vendre, etc.

1. Barnils, BDC, III, 38.

L, -L-, -LL- -l̄- -L

79. La lateral inicial es palatalitza, com en tot el domini català : *l̄ám* llamp, *l̄úm* llum, *l̄óm* llom, *l̄ét* i *l̄éit* llet, etc. La *l̄* compareix encara en els pobles no catalans de la ribera de l'Éssera (Graus, Campo, Benasc, etc.).

Entre vocals -L- no presenta cap característica : *sála* sala, *ála*, *ale* ala.

-LL- ve constantment a *l̄* : *éla* ella, *martel̄* martell, *kastel̄* castell, *pól̄* poll, etc.

En venir final pren, com per tot el domini català, una articulació velar : *sél̄* cel, *mél̄* mel, *pel̄* pèl, *mál̄* mal, etc.

l̄i, -CL-

l̄i i -CL- vénen a *l̄* regularment. És possible que aquest tractament hagués establert un criteri distintiu del català oriental, que té *i* en bona part del seu domini : *ful̄es* fulles, *fil̄* fill, *páles* palles, *konsel̄* consell, *aspl̄i* i *espl̄i* espill, *peril̄* perill, *konil̄* conill, *abél̄es* abelles, *bél̄* vell, etc.

M, N

80. Les consonants nasals, quan són inicials, es conserven : *más* mas, *mál̄* mal, *niú* niu, *nóu* i *náu* nou, etc.

La *m* entre vocals o davant de consonant, i en venir a final, es conserva : *demá* demà, *kaminá* caminar, *pám* pam, *fúm* fum, *rám* ram.

-N- entre vocals es conserva : *bentí* venir, *galina* gallina, *luna* lluna.

En venir a final desapareix : *fi* fi, *bo* bo, *germà* germà, *pá* pa, *mà* mà. En canvi, en alguns pobles extrems catalans i aragonesos de la frontera, compareix segurament per influència castellana : *kan* gos, *man* mà, *demán* demà, *ragón* raó, etc. (Roda, Laguarres, Jusseu, Castelló de Sos, Benasc, Calasanz, Torres Obispo).

-MN-, -NN-, -ni-, -GN-. Aquests grups de consonants es palatalitzen en el català occidental : *dány* dany, *ány* any, *bíya*, *bíya* vinya, *lénya* llenya, etc. La palatal *y* ve a -n, quan és final, en els pobles extrems de la frontera : *dán* dany, *an* any, *pán* pany,

lun lluny (ribera del Ribagorçana, Tolva, Benavarre, Jusseu, Aguilaniu, Peralta, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Laguarres, Roda, Fraga, Vilella, Torrent).

El nexa -RN- es conserva en el domini del català occidental: *fjörn* forn, *ibjörn* hivern, etc. En els pobles de la frontera compareix una zona amb *rt*: *fjört*, *ibjért* (Les Paüls, Beranuy, Roda, Benavarre, Peralta). Aquest fenomen, que trobem també en els dialectes francesos (comp. *Atlas linguistique*, carta *four*), s'explica per la caiguda de la *n* darrera *r*.

Consonants velars

C, G

81. *c* davant *e* i pren una articulació com la *s*, confont-s'hi: *sénra* cendra, *séba* ceba, *sél* cel, *sén* cent, etc. En alguns pobles catalans ha pres l'articulació linguodental fricativa sorda ζ : *sép* cep, *sél* cel, *séba* ceba, *séndra* cendra (Roda, Lascuarre, Laguarres, Peralta de la Sal).

Entre vocals la *c*^{ei} desapareix, no oferint cap evolució especial: *dí* dir, *kúina* i *kúya* cuina, *benei* beneir, *débuit*, *dibúit* divuit. En venir final ve a *u* i es confon amb el resultat de -D, -tj-, -TS: *kréu* creu, *béu* veu, *nóu* nou, *perdiu* perdiu, *páu* pau (comp. *féu* peu, *préu* preu, *kantáu* cantau).

En els pobles catalans de la frontera on la *c*, quan és inicial, ve a *ç*, també, en ésser final, té aquest so: *krús* creu, *bós* veu, *pás* pau, *diés* deu (Roda, Lascuarre, Laguarres, Beranuy, Graus, Campo, Benasc, etc.).

La presència de ζ en tota la regió de la frontera és recent. Si no fos així, Benasc, la localitat de dialecte més arcaic, també el tindria. Per altra part, sabem que aquest so, introduït en un temps relativament modern en el castellà, compareix encara posteriorment en l'aragonès (comp. Saroïhandy *B. Hisp.*, IV, 82). L'extensió de ζ que, ultrapassant la frontera lingüística, compareix a Peralta, Roda, Beranuy, Laguarres, Lascuarre, s'ha d'explicar per l'articulació linguodental de *s*, la qual cosa ha afavorit la propagació de ζ sobrevinguda.

CL, quan és inicial, ve a *kj* en pobles del Ribagorça: *kjáu*

clau, *klá* clar, *klóu* clou, etc. Entre vocals CL ve a *l*, com en tot el domini català : *bél* vell, *aspíl* mirall, etc.

-CT- Aquest nexce de consonants palatalitza la *c*, i influeix damunt la vocal anterior : *fit* fet, *lét* llet, *dit* dit, *nit* nit. ET, precedit de A tònica, ve a *it* en el Ribagorça, on es conserva una etapa del català preliterari : *feit* fet, *leit* llet, *pleit* plet (Roda, Laguarres, Lascuarre, Benavarre, Tamarit, Sant Esteve de Llitera, Fraga, Vilella, etc.).

-CS- ve a *ie* amb el nexce -SC- : *eicám* eixam, *deicá* deixar, etc.

G J

82. G davant E I i J inicials vénen a *g* a l'Urgell, Garrigues i Pallars : *gén* gent, *gél* gel, *germá* germà, *giné* gener, *gúu* juny, *gók* joc, *gou* jou, *gáume* Jaume. En el Ribagorça G i J vénen sempre a *é*, com en el valencià : *égn*, *égl*, *éermá*, *éiné*, *éúu*, *éók*, *éou*, etc. (Vilaller, Castanesa, Les Paüls, Pont de Suert, Sopeira, Tolva, Roda, Benavarre, Peralta de la Sal, Tamarit, Sant Esteve de Llitera).

Entre vocals tenen el mateix tractament que quan són inicials : *lejíe* llegia, *rejíe* regia, *dijóus* dijous (Urgell, Fraga, Lleyda, Pallars). En el Ribagorça compareix *é* : *reéie*, *leéie*, *diéóus*, etc. (Senet, Castanesa, Les Paüls, Pont de Suert, Sopeira, Tolva, Benavarre, Tamarit).

MORFOLOGIA

A) L'article

83. En el català occidental l'article predominant és:

Singular	Plural
masc. : <i>lo l</i> (<i>lo cavall, l'home</i>)	<i>los</i> (<i>los cavalls</i>)
fem. : <i>la l</i> (<i>la dona, l'ega</i>)	<i>les</i> (<i>les dones</i>)

(Urgell, Andorra, Oliana, Cervera, Tàrraga, Borges, Balaguer, Tremp, Ager, Lleyda, Fraga, Tamarit). Variants : Benavarre i Peralta tenen l'article femení del plural *las* (*las donas, las casas*) per raó de la conservació dels plurals en -as.

El Pallars (Sort, Torre de Capdella, Durro, Esterri, etc.)

fa el plural masculí de l'article *les* igual que el femení : *les cavalls, les homes, les peus*, igual que *les herbes, les dents*. Aquesta forma d'article masculí és un arcaisme dels plurals masculins en *-es* del català antic (*osses ossos, cosses cossos*) que passaren a *-os* per tal d'evitar la confusió dels femenins, de la mateixa manera que es va introduir la *-o* de la primera persona del present *kánto* per distingir-la de la tercera persona.

És un fet interessantíssim de constatar que l'article *lo* (fruit, a mon entendre, d'una influència literària en el domini català, i no d'una filiació directa de l'ILLU) hagi estat sacrificat avui a la mateixa llengua literària. (Comp. BDC, V, 50-60).

B) Pronom

Pronom personal

84. Les formes del pronom personal no ofereixen cap evolució digna d'esment. La primera i segona persona del plural s'han incorporat l'ALTEROS (*nozáltrēs, bozáltrēs; nántrēs* per influència de *n-*) per tal de trobar una distinció entre la forma tònica i la forma àtona, emprada excessivament en català:

Formes tòniques:

- 1) *jó, tú, él, nátrēs, báttrēs, éls* (Oliana, Tremp);
- iò, tú, él, náltrēs, nántrēs, báltrēs, éls* (Borges);
- iò, tú, él, náltrēs, báltrēs, akéls* (Tàrrega);
- jó, tú, akéll, nántrēs, báltrēs, akéls* (Ager);
- iò, tú, él, nántrēs, báltrēs, éls* (Mequinença);
- yó, tú, él, náltrēs, báltrēs, éls* (Tamarit), amb la variant *nátrēs báttrēs* (Benavarre, Peralta).

Formes àtones:

- a) 1, *mē, 2, tē, 3, 6, sē, 4, mōs, 5, ōs*.
- b) 1, *ēm, 2, ēt, 3, 6, ēs, 4, ēms, 5, ōs*.

Pronom possessiu

85. Forma tònica:

- mēu, mēua, mēue; mēus, mēues, mēuas*.
- tēu, tēua, tēue; tēus, tēues, tēuas*.

séu, séua, séue; séus, séues, séuas.

nòstre, nòstre, nòstra; nòstres, nòstras.

vòstre, vòstre, vòstra; vòstres, vòstras.

Cap variant digna d'esment ens ofereix el possessiu, com no sigui el *nòstro, bòstro* de Peralta.

Forma àtona:

møn, ma; møs, mas, mæs.

tøn, ta; tøs, tas, tæs.

søn, sa; søs, sas, sæs.

86. Pronoms demostratius

akèst, akèsta (-e); akèstos, akèstes (-as).

akèie, akèiea (-e); akèieos, akèiees (-as).

èie, èiea (-e); èieos, èiees (-as).

akèl, akèla (-e); akèls (-e), akèles (-as).

FLEXIÓ VERBAL

A) Verbs en -ARE

87. Vocal de la radical *a*

CANTARE. Inf. *kantá*. — Part. *kantát*. — Ind. : 1, *kánto*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *kantám*; 5, *kantáy*; 6, *kánten*. — Subj. : 1, *kánta*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *kantím*; 5, *-éu*; 6, *kánton*. — Imperf. : 1, *kantába*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *kantábam*; 5, *-au*; 6, *kantábem*. — Fut. : 1, *kantaré*; 2, *-ás*; 3, *-á*; 4, *-ém*; 5, *-éu*; 6, *án*. — Cond. : 1, *kantaría*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *-en*. — Imperf. subj. : 1, 3, *kantés*; 2, *-eses*; 4, *-esem*; 5, *-eseu*; 6, *-esen*. — Imperat. : 2, *kánta*; 5, *kantáy*.

Variants. Alcarràs : Pres. : 4, *-em*; 5, *-éu*. — Subj. : 1, *kánte*. — Imperf. : 1, *kantáie*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *kantáiem*; 5, *kantáieu*; 6, *kantáien*.

Mequinença : Pres. : 4, *kantém*; 5, *kantéu*. — Imperf. : 4, *kantábem*; 5, *kantábey*.

Tamarit : Pres. : 4, *kantém*; 5, *kantéu*. — Subj. : 1, *kánte*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *kantém*; 5, *-éu*; 6, *kánten*. — Imperf. : 4, *kantábem*; 5, *-eu*.

Peralta, Benavarre : Pres. : 2, *-as*; 3, *-a*; 6, *-an*. — Subj. : 1, *-e*; 2, *-es*; 3, *é*; 6, *-en*. — Imperf. : 1, 3, *-ába*; 2, *-ábas*; 4, *ábam*; 5, *ábau*; 6, *-ában*.

88. Vocal de la radical *o*

Flexió d'Oliana

DONARE. Inf. : *doná*. — Part. : *donát*. — Pres. : 1, *dóno*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *donám*; 5, *-áu*; 6, *dónen*.

Variants. Alcarràs, Mequinença, Tamarit : 4, *-ém*; 5, *-éu*. Peralta, Benavarre : 2, *dónas*; 3, *dóna*; 4, *donám*; 5, *donáu*; 6, *dónan*.

Flexió d'Oliana

*JOCARE. Subj. : 1, *júga*; 2, *júgos*; 3, *júgo*; 4, *jugém*; 5, *-éu*; 6, *júgon*.

Variants. Alcarràs : 1, *júe*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *juém*; 5, *-éu*; 6, *júen*. — Mequinença : 1, *júa*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *juém*; 5, *-éu*; 6, *júon*. — Tamarit : 1, *éuga*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *éugém*; 5, *-éu*; 6, *éugen*. — Peralta, Benavarre : 1, *éuge*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *éugem*; 5, *-éu*; 6, *éugen*.

B) Verbs en -IRE

89. Vocal de la radical *o*

1. Flexió d'Oliana

DORMIRE. Inf. : *dormí*. — Part. : *dormít*. — Pres. : 1, *dormo*; 2, *dorms*; 3, *dorm*; 4, *dormím*; 5, *dormíu*; 6, *dormen*. — Subj. : 1, *dorma*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *dormigém*, *dormím*; 5, *dormigéu*, *dormíu*; 6, *dormon*. — Imperf. : 1, *dormíba*; 2, *dormíbes*; 3, *dormíbe*; 4, *dormíbam*; 5, *dormíbau*; 6, *dormíben*. — Fut. : 1, *dormiré*, etc. — Cond. : 1, *dormiria*; 2, *-es*, etc. — Imperf. subj. : 1, *dormís*, *dormigés*, etcètera. — Imperat. : 2, *dorm*; 5, *dormíu*.

2. Variants. Alcarràs : Subj. : 1, *dorme*; 2, *dormos*, etc. — Imperf. : 1, *dormie*; 2, *-es*; 3, *-e*, etc.

Mequinença : subj. : 1, *dorma*; 2, *-os*, etc. — Imperf. : 1, *dormia*; 2, *-es*; 3, *-e*, etc.

Tamarit : Pres. : 1, *dormísco*; 2, *dormíes*; 3, *dormís*; 4, *dor-*

migém; 5, *dormigéu*; 6, *dormísen*. — Subj. : 1, *dormíska*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *dormigém*; 5, *dormigéu*; 6, *dormískén*. — Imperf. : 1, *dormíba*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *dormíben*; 5, *dormíbeu*; 6, *dormíben*.

Benavarre, Peralta : Pres. : 1, *dormo*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *dormim*; 5, *-íu*; 6, *dormen*. — Subj. : 1, *dorma*; 2, *-as*; 3, *-a*; 4, *dormim*; 5, *-íu*; 6, *dorman*. — Imperf. : 1, *dormíba*; 2, *-as*; 3, *-a*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *-an*.

90. Vocal de la radical e

Flexió d'Oliana

VENIRE. Inf. : *bení*. — Part. : *biñgút*. — Pres. : 1, *bín*; 2, *béns*; 3, *bé*; 4, *bením*; 5, *beníu*; 6, *benen*. — Subj. : 1, *biñga*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *biñgém*; 5, *-éu*; 6, *biñgon*.

Variants. Alcarràs : Subj. : 1, *biñge*. — Tamarit : Subj. 2, *biñges*; 3, *-e*; 6, *-en*. — Benavarre, Peralta : 2, *biñgas*; 3, *-a*; 4, *biñgám*; 5, *biñgáu*; 6, *biñgan*.

91.

C) Verbs en -ERE

Flexió d'Oliana

TENERE. Inf. : *tení*. — Part. : *tiñgút*. — Pres. : 1, *tín*; 2, *téns*; 3, *té*; 4, *tením*; 5, *-íu*; 6, *tenen*. — Imperf. : 1, *teníba*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *-en*.

Variants. Alcarràs : Imperf. : 1, *teníe*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *em*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Mequinença : *tindre*. — Imperf. : 1, *tenía*; 6, *-en*.

Tamarit : *tindre*. — Imperf. : 1, *tenía*; 2, *-es*, etc.

Benavarre : *tindre*. — Pres. : 1, *tínk*; 2, *tíns*; 3, *tíne*; 4, *tením*; 5, *-íu*; 6, *tínen*. — Imperf. : 1, *teníba*; 2, *-es*, etc.

Peralta : *tindre*. — Pres. : 2, *téns*; 3, *té*. — Imperf. : 1, *teníba*; 2, *-es*; 6, *-en*.

Flexió d'Oliana

*VOLERE. Inf. : *bólé*. — Part. : *buíngút*. — Pres. : 1, *búi*; 2, *bós*; 3, *ból*; 4, *bolém*; 5, *-éu*; 6, *bólen*. — Subj. : 1, *buíga*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *buígém*; 5, *-éu*; 6, *buígon*. — Imperf. : 1, *bolíba*; 2, *-es*, etc.

Fut. : 1, *bòldrè*; 2, -ás, etc. — Cond. : *boldria*; 2, -es, etc. — Imperf. subj. : *bulgésa*; 2, -es, etc.

Variants. Alcarràs : Pres. : 2, *bòls*; 3, *bòl*; 4, *bolèm*; 5, -éu. — Subj. : 1, *búlge*. — Imperf. : 1, *bolte*; 2, -es; 3, -e, etc.

Mequinença : Pres. : 1, *búu*; 4, *bolèm*; 5, -éu. — Subj. : 1, *búlga*; 2, -os; 3, -o; 4, *bolèm*; 5, -éu; 6, *búlgon*. — Imperf. : 1, *bolía*; 2, -es, etc.

Tamarit : *bòldre*. — Pres. : 4, *bolèm*; 5, -éu. — Subj. : 2, *búlges*; 3, -e; 4, *bulgém*; 5, -éu; 6, *búlgen*. — Imperf. : 1, *bolía*; 2, -es, etc.

Benavarre, Peralta : *bòldre*. — Pres. : 1, *búik*; 4, *bolèm*; 5, -éu. — Subj. : 2, *búlgas*; 3, *búlga*; 4, *bulgám*; 5, -áu; 6, *búlgan*. — Imperf. : 1, *bolèba*; 2, -as; 3, -a; 5, *bolèbam*; 5, -au; 6, *bolèban*.

92.

D) Verbs en -RE

Flexió d'Oliana

PERDERE. Inf. : *pèrdre*. — Part. : *perdút*. — Pres. : 1, *pèrdo*; 2, *pèrts*; 3, *pèrt*; 4, *perdèm*; 5, -éu; 6, *pèrden*. — Subj. : 1, *pèrda*; 2, -os; 3, -o; 4, *perdèm*; 5, -éu; 6, *pèrdon*.

Variants. Alcarràs : Pres. : 4, *perdèm*; 5, -éu. — Subj. : 1, *pèrde*; 4, *perdèm*; 5, -éu.

Mequinença : Pres. : 4, *perdèm*; 5, -éu.

Tamarit : Pres. : 1, *pèrgo*; 2, *pèrs*; 6, *perdèm*; 5, -éu. — Subj. : 1, *pèrga*; 2, -es; 3, -e; 4, *pergém*; 5, *pergèu*; 6, *pergen*.

Benavarre : Inf. : *pèrdè*. — Pres. : 2, *pèrdes*; 3, -e; 4, *perdèm*; 5, -éu; — Subj. : 1, *pèrda*; 2, -as; 3, -a; 4, *perdám*; 5, -áu; 6, *pèrdan*.

Peralta : Pres. : 2, *pèrdes*; 3, -e; 4, *perdèm*; 5, -éu. — Subj. : 1, *pèrda*; 2, -as; 3, -a; 4, *perdegám*; 5, *perdegáu*; 6, *pèrdan*.

E) Verbs especials

93. *ESSERE. Inf. : *sé*. — Pres. : 1, *sòk*; 2, *èts*; 3, *és*; 4, *sòm*; 5, *sòu*; 6, *sòn*. — Imperf. : 1, *éra*; 2, *èrets*; 3, *ére*; 4, *éram*; 5, *érau*; 6, *éren*. — Fut. : 1, *siré*; 2, -ás; 3, -á; 4, -ém; 5, -éu; 6, -án. — Cond. : 1, *siría*, etc. — Imperf. : 1, *fós*, etc.

Variants. Alcarràs : Imperf. : 1, *ére*; 4, *èrem*; 5, -eu.

Mequinença : Pres. : 2, *es*. — Imperf. : 2, *ères*; 4, *èrem*; 5, -eu.

Tamarit : Pres. : 2, *éres*. — Imperf. : I, *éva*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-em*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Benavarre, Peralta : Pres. : I, *sik*; 2, *es*. — Imperf. : I, *éba*; 2, *ébas*; 3, *éba*; 4, *ébam*; 5, *ébay*; 6, *éban*.

Flexió d'Oliana

94. ANAR. Inf. : *aná*. — Pres. : I, *bái*; 2, *bás*; 3, *bá*; 4, *anáam*; 5, *-áu*; 6, *bán*. — Subj. : I, *baíga*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *baigám*; 5, *-áu*; 6, *baigon*. — Imperf. : I, *anába*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *anábam*; 5, *-au*; 6, *-en*. — Fut. : I, *aniré*; 2, *-ás*; 3, *-á*; 4, *-ém*; 5, *-éu*; 6, *-án*.

Variants. Alcarràs : Pres. : 4, *aném*; 5, *anèu*. — Imperf. : I, *anáie*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-em*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Tamarit : Pres. : I, *báik*; 4, *aném*; 5, *-éu*. — Imperf. : I, *anába*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-em*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Benavarre : Pres. : I, *báik*.

Benavarre, Peralta : Imperf. : I, *anába*; 2, *-as*; 3, *-a*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *-an*.

Flexió d'Oliana

95. FACERE. Inf. : *fé*. — Part. : *fét*. — Pres. : I, *fái*; 2, *fás*; 3, *fá*; 4, *fém*; 5, *fán*. — Imperf. : I, *féba*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *-en*.

Variants. Alcarràs : Imperf. : I, *fée*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *fèiem*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Mequinença, Tamarit : Imperf. : I, *fía*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-em*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Tamarit, Benavarre : Pres. : I, *fáik*.

Benavarre, Peralta : Imperf. : I, *féba*; 2, *-as*; 3, *-a*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *-an*.

Flexió d'Oliana

96. DICERE. Inf. : *dí*. — Part. : *dít*. — Pres. : I, *dík*; 2, *díus*; 3, *díu*; 4, *digém*, *diém*; 5, *dièu*; 6, *díuen*. — Subj. : I, *díga*; 2, *-os*; 3, *-o*; 4, *digém*; 5, *-éu*; 6, *dígon*. — Imperf. : I, *díba*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-am*; 5, *-au*; 6, *díben*.

Variants. Pres. : 4, *digém*; 5, *-éu*. — Subj. : I, *díge*. — Imperf. : I, *díe*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *-em*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Mequinença : Pres. : 4, *diém*; 5, *-éu*. — Imperf. : I, *día*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *diém*; 5, *-eu*; 6, *-en*.

Tamarit : Pres. : 4, *digém*; 5, *-éu*. — Subj. : 1, *díga*; 2, *-es*; 3, *-e*; 4, *digém*; 5, *-éu*; 6, *dígen*. — Imperf. : 4, *díben*; 5, *-eu*.

Benavarre : Pres. : 4, *diuém*; 5, *diuéu*.

Peralta : Pres. : 4, *digám*; 5, *digáu*.

Benavarre, Peralta : Subj. : 1, *díga*; 2, *dígas*; 3, *díga*; 4, *digám*; 5, *-áu*; 6, *dígan*.

97. El català occidental, com el català oriental, ha tendit en gran manera a la unificació de la flexió verbal i a la reducció de formes. El futur no cal ésser esmentat, perquè és igual en tots els dominis de la llengua. El perfecte ha desaparegut també, com en el català oriental i baleàric. El present d'indicatiu ofereix dos tipus especials : un que és el mateix del català oriental, en el qual les desinències *-AMUS -ATIS* han passat a *-em -eu* per analogia amb el subjuntiu (Ribagorça); i un altre que les conserva : *cantam, parlau, menjam*, etc. (Lleyda, Borges, Oliana, etc.); mentre té les desinències de la 1.ª, 2.ª, 3.ª i 6.ª persones en *-e*.

La distinció amb el subjuntiu és feta per la introducció de la desinència *-o* a les persones 2.ª, 3.ª i 6.ª : *kantós, kantò, kanton*; i les desinències *-em -eu* per la 4.ª i 5.ª en la primera conjugació.

La introducció del *-os* analògic permet distingir les formes rizotòniques del present i del subjuntiu; les quals formes, per tractament fonètic, s'haurien de confondre.

L'altra característica de la flexió del català occidental és la formació analògica de l'imperfet d'indicatiu dels verbs en *-ERE*, *-'RE* i *-IRE* amb els verbs en *-ARE* : *bolébe, fonéba, servíba*. L'evolució de *-B > u*, i la tendència a desaparèixer quan es troba entre vocals, ens refermen en la convicció que l'imperfet en *-eba* i *-iba* del català occidental no és una distinció conservada com en l'italià *sapeva, voleva, diceva*, etc., sinó el resultat d'una forta analogia.

NEGACIÓ

98. Una de les formes característiques del català per a expressar la negació és el *cap* < *CAPUT* : «no en tinc *cap*», «no en veig *cap*». El *cap* expressa un matis tot diferent del *pas* : «no ho sé *pas*», «no ho veig *pas*». Una raó que no sabem ha fet substituir el *pas* per *cap* a Esterri, on trobem la negació en formes tan curioses com «no ho veig *cap*», «no ho sé *cap*», «no ho tinc *cap*».

(Seguirà.)

Sobre la formació de les paraules onomatopeïques en català,
per L. SPITZER.

Schuchardt (*Literaturblatt f. germ. u. rom. Phil.*, 1919, col. 397 i ss.), en una lluminosa recensió del treball d'Urtel *Zur baskischen Onomatopoesis* (*Berliner Sitzungsberichte*, 1919, p. 138 i ss.),¹ rebutja l'opinió d'aquest que la «Vorliebe für das Klangmoment» podria ésser una cosa característica del basc en front les llengües indogermàniques, opinió que ja deriva de H. Winkler (*Orient. Literaturzeitung*, 1909, p. 30 i ss.), i creu que la formació de paraules imitatives (pintura de sons) és un tipus de creació de mots comú a totes les llengües i, per consegüent, no és característic de cap; i tota vegada que els diccionaris mostren una diversa amplitud de criteris en el registre de les interjeccions, hom ha de retornar a la vida peculiar dels idiomes. «En tot cas una comparació de les paraules imitatives del basc amb les de les altres llengües, sobretot del provençal, donaria valuosos resultats.» Subscric en tot aquesta opinió, i voldria fer una col·lecció de paraules imitatives, no pel provençal, sinó pel mallorquí, la qual demostra que aquest dialecte del català pot molt ben rivalitzar, en aquest punt, amb la llengua basca. Trec les citacions dels volums IV, V i VI de les belles i populars *Rundayes*, que tenen un estil de narració planer tal com surt de la boca. La utilització o no utilització de paraules imitatives és, per damunt de tot, un recurs d'estil. D'aquesta manera voldria jo expressar ço que Schuchardt diu amb aquestes paraules: «Si

1. Nyrop, en el seu treball sobre les representacions onomatopeïques del soroll del tir, publicat en *Études de Grammaire française* (Danske Videnskab. Selskab. Hist.-filolog. Meddelelser, II, 6), parla de l'interès que s'ha pres últimament per l'estudi dels elements descriptius de la llengua.

plaf,¹ IV, 246; VI, 7, 58 : sobtadament, de pressa, al moment, IV, 36 : imperatiu indicant moviment ràpid.

Variant : *pa-plaf*, IV, 147 (al capbussar-se a l'aigua).

plam!, VI, 106 : soroll d'un cop.

Variants («Streckformen» segons el terme de H. Schröder) :

pata-plan,² V, 78 : caiguda d'un fruit; IV, 71 : un tir.

pata-plum, V, 23, 107 : 'de pressa'.

pa-plam, VI, 79 : soroll de portes que es tanquen.

pum-pu-pum,³ IV, 146 : sacsejar d'una cosa feixuga.

quec-que-re-quec, V, 309 : cantar del gall.

ra-rach,⁴ VI, 74 : escoar la coa.

Variant : *rac-arrach*, VI, 183 : soroll del menjar estrepitós; *rac-a-rac rac-a-rac*, V, 63, 73; VI, 100; (= *rac-arrac*); en V, 63 el rosegar pedres d'un gegant; *rec-rec rec-rec*, IV, 232 : raure d'una llebre.

rum-rum,⁵ VI, 96 : fressa, murmuració.

ruuu tu-tu-tum, IV, 90 : saltar a l'aigua un animal.

tac!,⁶ VI, 38, 40, 42, 82, 99, 105, 114, 120, 121, 225, 'repentinament, de seguida'.

toc-toc,⁷ IV, 115, 117, 187, 208 : tustar a la porta.

Variant : *tec-tec*, IV, 135 : saltar el cor.

ti-tu-ti tu-ti,⁸ IV, 208, 243; V, 302; VI, 152, 233, 243 : tocar la flauta.

trac,⁹ IV, 154 : fractura del braç.

Variants : *ta-trac*, V, 97 : cruixir una biga; *tac-tatrac tac-tatrac tac-tatrac tac-tatrac*, IV, 232 : soroll de les ferradures.

1. Comp. prov. *plaf* «vlan» en el mateix sentit. El mall. *pataplaf* compareix amb el mateix significat.

2. Comp. prov. *patap(l)am*, onomatopée du bruit de tambour; *pataf-la(u)*, patatras, onomatopée du bruit que fait un corps qui tombe; *patapou*, onomatopée d'une détonation ou chute lourde; *patac*, bruit d'un coup, soufflet, éclat.

3. Comp. prov. *boum*, *poum*, onomatopée d'un bruit sourd.

4. Comp. francès *ric-à-ric*, dauph. *rico-raco*.

5. Comp. Vogel, *rum-rum*, «Gebrumme», probablement de rumor.

6. Comp. prov. *ta-tac*, onomatopée qui exprime un petit choc, comme le battement du pouls, le bruit d'un balancier ou celui de gouttes qui tombent; *tac*, en Amengual.

7. Comp. prov. *tou*, *toc*, onomatopée d'un coup.

8. Comp. prov. *tutui*, *tutui*, chantre, espèce de petit oiseau, chalumau fait d'écorce de saule, esp. *titirilt*, el so de la flauta.

9. Prov. *patata*, *patatrac*, vacarme; *trac* en Amengual.

te-trec, V, 51 : trencar un càntir; V, 69 : [una dona xerraire] era una paner-foradat, una *trec-a-trec* que tot ho volia sebre.

típ-tap, IV, 132 : el trepig d'un animal¹.

Variants : *tupa-tup*, V, 57 : 'endins (en l'espessor)!' ; també resso en el buit d'una cova; *tupa-tup tupa-tup*, V, 357 : martellejar; *tupa-tup tupa-tap*, *tupa-tup tupa-tap*, IV, 243; *tupa tutup tupa tutap tupa tutup tupa tutap*, VI, 66 : obrir i tancar de portes encantades; *tutup!*, VI, 224 : de pressa (se'n va un a dormir).

tris-tras tris-tras,² IV, 132, 141, 208, 212; V, 291; VI, 4, 103, 216, soroll del caminar.

trot trot,³ V, 123 : soroll del caminar.

tix-tix,⁴ VI, 39 : filar.

xec-xec,⁵ IV, 65 : xerroteig d'ocells.

xiiittt! xiiittt! xiiittt!,⁶ IV, 24 : xit!, callar!

zas (zas)!,⁷ VI, 67, 77, 78, 79, 94, 100, 121, etc. : de pressa!

PINTURA DE SONS I HISTÒRIA DE LES PARAULES

Hem dit que les pintures de sons eren originàriament imitacions de la realitat, destinades a reproduir aquesta realitat. La interjecció, lògicament supèrflua, precedeix, les més de les vegades, la pròpia comunicació. La dificultat momentània de

1. Comp. prov. *tipo-tapo*, argile très calcaire et très ocracée: *és un home*, de *tipo-tapo*, c'est un homme mou, faible; per consegüent, en son origen: massa tova que es pot xafar. Amb *tapa*, tapar, comp. *tapou-li-lou*, *tapo*, paroles que prononcent les enfants en faisant claquer des calottes d'argile. D'aquí s'explica també el prov. cat. *típ*, sic. *típu*, saciat, cat. *típ*, fart (o influència de *stipare?*), comp. el francès dels soldats *se taper la cloche*, le *tronc*, prov. *tapo*, c'est assez, il n'en faut attendre davantage. Les darres paraules s'han d'afegir al REW, 8566.

2. Vogel porta *tris-tras*, pif-paf, i *tras*, soroll de passos. Ve de *tritiare*, (REN, 8922), prov. *trissá* triturer, fouler aux pieds, amb influència potser de *tras*, darrera (comp. prov. segui *de tras en tras*, *pas a pas*; comp. encara el francès dels soldats, *trisser*, se sauver, partir (Dauzat).

3. Comp. amb *anar trot trot* el francès *aller les galos*, cat. *anar tropell tropell*.

4. De *teixir*, teixir.

5. Del mall. *xep-a-xep* com el cat. *soberg* de *soberp*.

6. Comp. francès *chut*. Nonell i Mas constata *xit* i *xist*.

7. Comp. prov. *za(que)*, crac; cast. *za*, crit per *fer fugir els cans*. Sobre *zas* comp. també Tallgren, *Abhandlung über die Ausdrücke der, promptitude* (*Neuphil. Mitt.*, 1918).

trobar la paraula justa el que parla, la sol fer anar precedida de la creació de sons imitatius, en certa manera com una paga parcial per la cosa que s'espera : Ex. : *i pata-plam una descàrrega a boca de sol'lera i pif-paf, un tir*. Certament s'ha de trobar sobrerera la mímica rudimentària, tal com trobem en etapes avançades de la cultura la representació o anunci de tota cosa que es comunica mitjançant un signe.

El fet representat per la pintura de sons sovint dura llarg temps. Per això una imitació dels sons rigorosa i fidel a la veritat hauria de durar tant com l'original que es reproduïx, i de fet en trobem comprovants : el lladrar dels gossos *i nyip-nyap, nyip-nyap cap a ella!* és caracteritzat per una extensió molt més llarga que el tir momentani (*pata-plam!*). Però, així com el gest simplifica i abrevia la realitat mitjançant la representació, així els crits *nyip-nyap nyip-nyap* amb llurs quatre tectes i dos mitjos tectes són una estilització, una descomposició rítmica i artificiosa del lladrar dels gossos. En *cad' instant sentien aquelles bataïades: dany-dany-dany danya-dany danya-dany*, per a tot lector culte la representació dels tocs de batall és extraordinàriament llarga, baldament li reproduïx l'artística cadència del sonet — si podem usar aquest terme mètric — una ascensió i dues descensions. Així es manifesta, fins i tot en la imitació elementària de la naturalesa, un sentit estètic ordenat que s'ha modelat en la realitat. Hom pot distingir entre imitacions descriptives de sons momentànies (*nyip-nyap... dany-dany dany...*) i duraderes, i, d'aquestes, limitades unes i il·limitades les altres. És clar que les últimes tenen una fi quan l'efecte en la imitació reproduïda s'acaba : per això aquestes imitacions són gaire nombroses.

La pintura de sons està determinada i fixada mitjançant les consonants i les vocals com per un sistema de coordinats. Si les vocals expressen més tonalitat responen al llur caràcter sonor, les consonants representen més els sorolls. El to té diversa altura i timbre; el soroll té diferents caràcters : un *crac* assenyala amb les *tr -k* un trencament, amb la *a* un trencament clar. No solament la rítmica pintura de sons en les seves dues parts està basada en un dualisme, sinó també la melodia (les vocals) i la instrumentació (les consonants).

També es troba el canvi d'apellatius cap a la pintura de

sons (*tix-tix, rum-rum*) («Schallumprägung»), i, al revés, la formació d'apellatius de mots onomatopeics: *piules* de *piu*, *tatracs* plural de *tratac*. Els primers compareixen en paraules cantades, aquests en el recitat. Els uns s'introdueixen pel camí de l'art, els altres pel mecanisme de la llengua. Per al primer, dono com a prova fefaent una reminiscència d'òpera: En l'òpera d'Offenbach *Les contes de Hoffmann*, el nom del protagonista de l'òpera, *Klein Zaches* en la novella alemanya, havia d'ésser pronunciat pels francesos *záx*, o bé *zák*, tota vegada que el primer no hauria donat cap rima gaire utilitzable, fou preferit *zak* (cf. també el *deutsche Sprach* de Ricant de la Marlinière). D'aquest moment en avant comença la seva desviació cap a l'onomatopeia. Pel final en *-ak*, *zak* va entrar en relació amb les rimes *clic-clac, cognac, tric-trac, frac*, i així la personalitat vingué en relació amb l'ambient dels amics del xampany i en mig de les diversions mundanes. Offenbach va traspasar l'associació lingüística a la música: la famosa ària té en el seu acompanyament acords del soroll de des-tapar xampany. Pel canvi contrari (imitació de sons apellatiu) donem un exemple constatat per nosaltres mateixos: una senyora vella que es feia llegir llibres, tenia el costum de dir a la lectora, en els passatges pesats, *dideldum*, per indicar que traspassés algunes pàgines. A poc a poc, en la família d'aquesta senyora, fer *dideldum* significà correntment passar per alt algun passatge d'un llibre: sens dubte aquesta creació va ésser afavorida per l'atracció etimològico-popular *um* en *umschlagen* (una plana). Així, constantment, es creen secundàriament paraules imitatives a base d'apellatius, i apellatius a base de paraules imitatives.

La pintura de sons no sols compareix substituïnt el substantiu: també es troba representant el verb. Si en *pata-plam!* una descàrrega el *pata-plam* és originàriament un afegiment aclarament, tot el pes de la comunicació va traspasar-se a poc a poc a la interjecció, venint aquesta a fer les funcions de verb, que en aquestes frases nominals s'elimina pel calor del discurs. Així ho constatem en la frase *i allà glec-glec-glec, engolint-se aquella lletreta*, en la qual el gerundiu expressa el concepte verbal; en *glec-glec! fins que la tenia buida* o *i allà dassa qui dassac i nyam-nyam!* i *plaf dins es sefretx de s'oli*; i *pataplum dins infern*.

Per això és gairebé impossible de separar ço que és una ma-

nera de parlar (onomatopeia aclarativa sense additament del verb) de ço que és un manament («xarrupa, xarrupa!») dit a una persona per induir-la a fer una cosa que després fa, així com així. El mateix trobem en les llengües romàniques (i també no romàniques), com ho he provat en les *Aufsätze zur romanischen Syntax und Stilistik*, especialment per al català, que usa l'imperatiu en lloc d'un verb de contar.¹ Però, en tot cas, dels plecs de sons originàriament imitatius n'ha nascut una part constitutiva de la frase, l'*expressió d'una categoria gramatical*. La imitació dels crits ha esdevingut una mena de verb sense flexió que és sentit més intensament que el mot no onomatopèic: així tenim,

1. És interessant que en les interjeccions catalanes, i també, em sembla, en les imperatives, entri la mateixa forma directa i no reflexiva de la representació tal com Urtel (l. c., p. 145) la constata per al basc: un fet de duració, intensiu i a fons, és representat amb la reduplicació: els *canta (que) canta, canta (que) cantaràs* s'han d'explicar probablement com les interjeccions doblades (comp. *Aufsätze*, 195, sobre el català *ric-rac, pic-pac.*) Aquí també es pot assegurar ço que Schuchardt ha comprovat per a altres casos: que el basc no es diferencia molt de l'ús fet per les llengües romàniques; el lab. *ez nais banais*, no sóc jo, sí que sóc jo, coincideix amb el català *estar leri leri, si cau no cau*, etc. (citats en *Aufsätze*, 197), i el qual expressa una representació del dit francès desaparegut *être entredeux de tuer qu.* (Litré, *entredeux*), el grec *diandicha (mērmēizein)*, l'alemany *zweifeln*, el llatí *dubium*, l'hongarès *kéteskedni*: aquests parlen d'una dualitat de pensament, aquells ens el representen. D'una manera semblant, el basc *aiko-maiko*, indecís, que segons Schuchardt significava originàriament *he de fer? no he de fer?*, té una analogia amb l'italià *che é che non è?* El biscaí *syk-papaita, nih-papaita, syk gaisoto nih gaisoto, sèr da?* ²vous devinette, moi devinette, vous une chose, moi une chose, qu'est-ce?³ que compareix al començament de les endevinalles, reapareix en totes les literatures d'endevinalles. Recordo aquí, pel seu tipus sintàctic, el cat. *detall de l'un, detall de l'altre, se'n tragué l'entrellat*; el sicilià *zittu iu e zittu tu, si misi 'n viaggiu*. El lab. *bilo-biloka*, lluita tan violenta que els cabells volen, de *bilo* cabell, compari's amb *En Bernat ja li pitja darrera i garrotada ve i garrotada va*. Per frases de mutació vocàlica com *tinka-tankha* (très serré) (del rom. *tancar*) o *gistin-gastainu*, castanya vera, compari's l'italià *spinte-sponte*, volens nolens, el cast. *así o asado*, i la sèrie de paraules, formades per mutació vocàlica, citada en *Aufsätze*, 210, nota. Sobre *fufuria*, paraula gruixuda, manllevada del romànic *furia*, compari's les formacions port. *zomba-zombando*, cast. *burla burlando*. El sicilià *E paisi paisi si ni eju a parti luntanissimi* s'aproxima molt al matis fonamental de significació del basc *buru buruk*, ²tout à fait au bout.³ Urtel mateix ha comparat el berbera ¹le même² amb el castellà *mismísimo* (millor estaria encara amb l'ital. *solo soletto*). *Bat ez bat*, cap, originàriament, ²un?³ (es posa la pregunta) ²no un!³ (aquesta és la resposta), és preferible compararlo al francès *pour un sale type, c'est un sale type*, que a l'italià *dispiacere non dispiacete*. Aquí tampoc hi ha cap posició especial del basc, sinó solament una especialitat estilística freqüent en l'ús oral d'aquesta llengua.

al costat de TANGERE (cat. *tanyer*), un *toc* «toca» interjeccional que esdevé *tocar* desmusicalitzat, el qual deixa viure el *tanyer* solament en un significat especial (la raó per la qual *tanyer* no era apte per a la vida aquí no ens interessa). De la mateixa manera el francès *tomber*, caure, d'un *tomb tumb* «plumps» imitatiu del so, arrecona el vell *choir* (= CADERE). La substitució de verbs coneguts tradicionalment per imitatius es va fer per l'etapa intermèdia d'imperatiu-interjeccional (*toc! tom! glec-glec!* etc.); de la uniformitat (possessió d'una forma) es desenrotllà la formació (la flexió segons l'antic model: *toc!* > *tocar* a imitació de *portar*, *menar*, etc.). La formació musical s'ordenà en paradigma regular i es despullà de la seva valor poètica quan en el sistema de sinònims es manifestà un buit necessitós d'ésser omplert.

Apuntament de problemes de fonètica històrica del català,
per P. BARNILS.

I

DE LES VOCALS PRETÒNIQUES O, U

1. Millor seria encara epigrafiar aquest capítol *De la vocal pretònica o*, car, bé que havent d'entrar també en compte la *u*, és principalment entorn d'aquella vocal que s'ofereix el problema. És cosa ja ben sabuda i arreu constatada que, en el parlar català del centre, tota *o* àtona, en general, és pronunciada *u* a despit de tota grafia i de tota raó etimològica (*bonic, vocal, tornar, comtessa, problema, portava, bolet*, etc., es pronuncien *buník, bukál, turná, kumtéseş, prublèmeş, purtábeş, bulet*, etc.), no existint ni tan sols un cas d'excepció per a les paraules de procedència netament sàvia.

2. ¿D'on arrenca aquest fet tan potent i generalitzador de la nostra fonètica històrica? La seva mateixa extensió i preponderància ja indiquen que no és pas una cosa moderna ni de pocs anys. Si així fos, constataríem encara llacunes a omplir en el territori avui envaït *o*, almenys, una mancança de fixament en la producció del fenomen. D'altra banda, els documents antics ja ens n'acusen l'existència real, per si la consideració apuntada pogués semblar fruit d'una apreciació merament teòrica de l'evolució lingüística.

Diguem, encara, per endavant, que aquest canvi fonètic de *o > u* l'atribuïm, com a causa propulsora inicial, a la influència d'una *i* tònica.

3. Així, constatem una *u* en lloc de *o*, sota la influència d'una *i*, en exemples com aquests : *de ipso mulino que dicunt toro*

(*Templ.*,¹ 37. 1. a. 998); *ipsa devesa subirana* (*Templ.*, 13. 45. a. IIII); *uno chavallo et uno pūli* (*Templ.*, 7I. 10, 11. a. II5I); *cingle subira* (*Hom.*,² 14. 8.; 23. 4. a. II98); *I cabral et cuxins* (*Hom.*, 23. 4. a. II98); *rechulira fut.* (*Pu.*,³ I. 13, 18 1/2 s. XI); *no ten descubrirei* (*Alart*,⁴ III, 283, 12. a. 1088).

4. Del segle XIII enllà, amb la major abundància de documents, es troben també més, com és natural, els exemples: *la serra subirana* (*Ser.*,⁵ 524. 17. a. 1250); *pūplications* (*Ser.*, 525. 25. a. 1252); *cūminals* (*Ser.*, 529. 12. a. 1251); *cūminal* (*Ser.*, 529. 19. a. 1251); *moss. luyys palancha* (*Congr.*,⁶ I. 476. 46. a. 1434 [Eivissa]); *Guillelmi de ruuira* (*Congr.*, II. 782. 7. [Vich] a. 1289); *punir* (*Congr.*, I, 95. 42. 45. [Solsona] 1/2 s. XIII); *fugir* (*Pijo.*,⁷ 384. 2.); *cūmplir* (*Ser.*, 524. 12. a. 1317); *suspita* (*Usat.*,⁸ 300.) 11; *pūbils* (*ib.*, 300. 35.; 301. 1.); *sufrirea* (*ib.*, 316. 3.); *tuduria* (*ib.*, 325. 40.); *suplicam* (*Cult.*,⁹ LXVI. 6. a. 1327); *sūpplicaran* (*ib.*, LXVI. 9. a. 1327); *cūsi* (*ib.*, LXXV. 1. a. 1328); *suplic* (*ib.*, LXXIX. 13. a. 1328); *accurriments* (*ib.*, CCI. 5. a. 1362); *bursaquins* (*ib.*, CCXIII. 22. a. 1365.; CCXV. 23. a. 1366); *cullidor* (*ib.*, CCCIV. 2. a. 1379); *Luis* (*ib.*, CCCXXXV. 1, 4. a. 1382); *murir* (*ib.*, CCCXXXVI. 15. a. 1397); *sufficientment* (*Templ.*, 542. 27. s. XIV); *cuxins* (*ib.*, 563. 40. a. 1395; *Cult.*, DXI. 17. a. 1409); *uffici* (*Alart*, VII. 49. 20. a. 1306); *Bernat cudina* (*Est.*,¹⁰ I. 373;

1. J. Miret i Sans, *Les cases de Templers y Hospitalers en Catalunya. Aplech de noves y documents històrics*. Barcelona, 1910.

2. J. Miret i Sans, *El més antich text literari escrit en català*. Barcelona, 1906.

3. P. Pujol, *Documents en vulgar dels segles XI, XII & XIII procedents del bisbat de La Seu d'Urgell*. Barcelona, 1913.

4. *Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*. *Rev. des Langues Romanes*, III.

5. *Patrius Sermo*. Col·lecció de documents publicats en el volum del Primer Congrés de la Llengua Catalana, per J. Miret i Sans.

6. *Congrés d'Historia de la Corona d'Aragó dedicat al rey En Jaume I y a la seua època*. Barcelona, 1909.

7. Pijoan, *Un nou viatge a Terra Santa en català* (*Anuari de l'I. d'E. C.*, 1907).

8. Mn. Josep Gudiol, *Traducció dels Usatges, les més antigues Constitucions de Catalunya y les costumes de Pere Albert*. (*Anuari de l'I. d'E. C.*, 1907.)

9. A. Rubió i Lluch, *Documents per l'història de la Cultura catalana mig-èval*, t. I. Barcelona, 1908.

10. Documents publicats per Mn. J. Gudiol en *Estudis Universitaris Catalans* (1907-1908).

26, 37.; 374. 2, 17 [Vich], a. 1511); *tubies*, Tobias (*ib.*, II. 33. 12. a. 1527. [Barcelona]); *brunyit* (*ib.*, II. 33. 8. a. 1527 [Barcelona]); *casa subirana* (*Est.*, I. 293. 20. a. 1503 [Vich]); *cumplidament* (*ib.*, I. 294. 32. a. 1504 [Vich]); *culliria* (*Ard.*,¹ I. 200. 17); *cumpliment* (*ib.*, I. 100. 26); *se reculi* (*ib.*, I. 90. 23); *aculliment* (*ib.*, I. 29. 32); *umplides* (*Mussafia*, Sete. v. 797); *cuylides* (*ib.*, Sete. v. 796); *suplit* (*Est.*, I. 373. 13. a. 1511 [Vich]); *ruhins* (*ib.*, II.; 150. 2. s. XVI [Vich]); *surgi* (*Ard.*, I. 30. 29); *recullita* (*ib.*, I. 40. 8); *collucacio* (*ib.*, I. 482. 9); *Luis de Gualbes* (*ib.*, I. 229. 3); *Luis Agosti* (*ib.*, I. 229. 3); *cullita* (*ib.*, I. 19. 28, 31); *Luis Palat* (*ib.*, I. 378. 11).

5. Els exemples aportats amb la grafia *u* no són, com pot suposar-se, els únics que concorren, sobretot en els monuments més antics. Els casos amb *o* són els més abundants, i fins alternen sovint en paraules iguals. Pot comparar-se la llista de les següents amb les que deixem apuntades més amunt (§ 3):

uoliem (*Pu.*, VIII. 2. a. 1242); *morir* (*ib.*, VIII. 30. a. 1242); *obligades* (*ib.*, X. 3. a. 1248); *compliment* (*ib.*, X. 6. a. 1248); *soplicaren* (*ib.*, XVI. 13. a. 1251); *molins* (*ib.*, IV. 14. s. XII); *mori* (*ib.*, IV. 17. s. XII); *loui* (*ib.*, IV. 20. s. XII); *los molins* (*ib.*, IV. 37. s. XII); *soferi* (*Hom.*, 41. 24); *sofrir* (*ib.*, 43. 17); *ponits* (*Cong.*, I. 89. 10. 1/2 s. XIII [Solsona]); *resocitat* (*Pijo.*, 375. 25. etc.); *complir* (*ib.*, 383. 21.; *Pu.*, IX. 47. a. 1244); *compliment* (*Ser.*, 525. 12. a. 1252); *complits* (*ib.*, 527. 2. a. 1251); *acomplir* (*ib.*, 527. 4. a. 1251); *cominaler* (*ib.*, 528. 7. a. 1251); *escondir* (*ib.*, 528. 8. a. 1251); *cominal* (*ib.*, 529. 9, 15. a. 1251); *sofficientment* (*Templ.*, 542. 30. s. XIV); *coxins* (*ib.*, 563. 42. a. 1395); *coxi* (*Alòs*,² 18. 5.); *cosi* (*Cult.*, CLXIII. 10. a. 1352); *cobrir* (*ib.*, CCCLVII. 6. a. 1384); *coxins* (*ib.*, DXI. 11, 21. a. 1409); *pobil* (*Usat.*, 301. 7); *soferit* (*ib.*, 315. 3); *topias* Tobias (*Est.*, II. 33. 12. a. 1527 [Barcelona]); *bronyit* (*ib.*, II. 31. 12, 17, 20. etc. a. 1526 [Barcelona]); *Loys March* (*Ard.*, I. 389. 23, 24, 31); *cumplidament* (*Est.*, I. 295. 13. a. 1504 [Vich]); *codina* (*ib.*, I. 378. 26, 27. a. 1513; 379. 5. 13. a. 1516 [Vich]); *fogi* (*Ard.*, I. 6. 29); *fogis* (*ib.*, I. 11.

1. *Manual de novells Ardits.*

2. R. d'Alòs, *Inventaris de Castells catalans.*

34); *sospita* (*Usat.*, 320. 5; 323. 24. etc.); *recollis* (*Ard.*, I. 197. 22); *collir* (*ib.*, I. 200. 9); *Sant Agosti* (*ib.*, I. 152. 7.; 162. 19); *coyna* (*ib.*, I. 118. 13); *se recolli* (*ib.*, I. 40. 14, 22); *sopplicat* (*ib.*, I. 393. 6); *sopplicacio* (*ib.*, I. 393. 19); *Lois Siment* (*ib.*, I. 216. 9).

6. Si, constatat el fet d'una influència assimilativa de la vocal anterior extrema tònica sobre la *o* precedent, tractem de determinar l'època del fenomen, la qüestió no pot pas resoldre's amb massa senzillesa. Atenent-nos als fets, hauríem de dir que la pronunciació *u* de la *o* pretònica comença l'any en què constatem la primera grafia equivocada en aquest sentit. Mes, si tenim en compte que, per regla general, l'ortografia representa una etapa arcaica en la història de la llengua, el cas que estudiem hagué de tenir lloc en època més reculada. Anotem encara aquests escassos exemples, que, sota aquest respecte, són ben significatius, per tractar-se de textos en llatí: *dono omnes pasturals* (*Alart*, III. 271. 14. a. 976); *filia de loucia femena* (*Pu.*, III. 2. a. 1131); *nonas febroarii* (*Templ.*, 33. 13. a. 1137); *mense febroarii* (*ib.*, 104. 22. a. 1164). *potestatem teu d'unare* (*Alart*, III. 287. 31. a. 1148);

7. Davant d'aquests resultats, cal rectificar l'opinió de B. Schädel,¹ segons el qual «la ó (?), en posició àtona, manifesta ja des del segle XII la tendència a esdevenir *u*, i això principalment davant de consonant nasal». Advertim de pas que els exemples que l'esmentat autor reproduïx dels *Sete Savis* en pro de la *o*² (*destrohida, fogir, orina, ponit*) no són pas els de més força provatòria. L'altra qüestió suscitada sobre si la vocal pretònica va pronunciar-se *o*, *o* o bé *o*, s'escapa al nostre judici. Quant al so primer que B. Schädel li assigna, no el creiem pas prou assegurat. D'altra banda, per ço que hi coneixem, els dialectes catalans que avui encara no confonen les vocals àtones tendeixen més generalment a la pronunciació de *o* oberta.

8. Ateses les dades precedents, el problema ens sembla resoldre's per ell mateix en el sentit més amunt (§ 2) assenyalat.

1. *Untersuchungen zur katalanischen Lautentwicklung* (p. 13).
2. *Loc. cit.*

La pronunciació de *o* pretònica com a *u* té els seus orígens en un fet d'assimilació articulatòria regressiva de la *i* tònica. Aquesta assimilació s'ha anat generalitzant fins a arribar a envair totes les *o* que es trobaven en condicions diferents d'aquella respecte de la vocal tònica. Afegim aquí que aquesta generalització degué ésser prosperada per la pronunciació *u* d'altres *o* fonèticament canviades sota la influència d'altres consonàntics.

Al fenomen anteriorment anotat i que, que recordem, no havia estat posat encara de relleu d'una manera directa, no sabríem afegir, per via d'illustració, cap altre fet lingüístic, d'un abast prou intens i comprovat, com el que ocorre en el domini de les llengües germàniques, conegut per *Umlaut*.¹ Aquí, però, l'assimilació articulatòria, contràriament a ço que diem del català, es fa de la vocal post-tònica a la tònica. En altres termes: la transmissora de l'assimilació en català és una *i* tònica; en les llengües germàniques una àtona final. Comparin-se amb els exemples damunt citats els de l'antic alt-alemany: *gast-gesti*; *anst-ensti*; *lamb-lembir*; *jaru-feris-ferit*; *hût-hiute*; *chrût-chriuter*, etcètera.² Si bé les teories exposades per explicar aquest fenomen difereixen entre elles,³ en el fons totes vénen a coincidir en el mateix: que es tracta d'un fet d'assimilació. Però, quant al català particularment, manca determinar si és fundat la nostra asserció (§ 2) per explicar la pronunciació actual de *u*. Adverteixi's que, en vell alemany, l'*Umlaut* té una preponderància major que la que pretenim de moment per al català. Feta aquesta observació, resta'ns dir que en català mateix tampoc manquen en absolut casos ben iguals als del germànic: *nuvi*, *siti bistî* (bèstia), *sîpia*, *sînia*, *espîcia*, etc.

Però, fins no volent admetre aquesta explicació d'ordre psico-lingüístic, pel que pugui tenir d'aventurada, resta en peu el fet al qual, per altra part, no ha mancat qui atribuís una

1. Sobre la traducció del mot en llengües altres que l'alemany, cf. W. Foerster: *Zeitschrift für rom. Phil.*, (III, 488).

2. W. Braune, *Althochdeutsche Grammatik* (Halle, 1911. §§ 26, 27, 42).

3. Sievers, *Phonetiks* 281; Hadwiger, *Romanische Forschungen*, XX, 736; Wilmanns (v. Braune, loc. cit., p. 45); Wislicenus, *Indogermanische Forschungen*, XXIII, 286.

causa merament fisiològica, fundant-se en un examen minuciós de les articulacions sotmeses a un estudi experimental.¹

9. Al nostre entendre, el fonament de la nostra asserció (§ 2) és indubtable. Fins deixant a part el testimoni de les grafies antigues, i suposant que la pronunciació general de *u* s'hagués anat imposant de mica en mica, el fet hauria de tenir una explicació. I aquesta, quina podria ésser? Com a cosa de comoditat científica, podria admetre's l'opinió segons la qual la vocal *o* pretònica, relaxant-se, s'ha anat obscurint paulatinament fins a tornar *u*,² paral·lelament a ço que es podria suposar per la *a* tornant *e*. Mes aquesta explicació, que per al desenrotllament de la *a* i *e* àtones en *ε* seria plausible, resulta completament fora de lloc aplicada a la *o* canviant-se en *u*. Si fos el canvi invers de *u* > *o*, resultaria més probable. I es comprèn: Per a l'articulació d'una vocal com la *o*, prescindint ara dels matisos que pogué tenir en el català més antic, és indubtable que la llengua tenia un grau determinat de tensió; i, suposant-la relaxada, direm que tenia almenys una determinada posició. El passatge de la *o* a la *u*, ultra un augment en la quantitat de l'aire exirat,³ implica fisiològicament un canvi de posició, un esmerç de força articuladora, tota vegada que l'arrel de la llengua, en lloc d'afluixar-se en la seva acció, ha de muntar vers el vel del paladar a la posició necessària per a la producció de la vocal. Afegim, encara, que aquest lleu moviment ascendent de la llengua és simultani, va acompanyat d'un altre moviment cap endavant, dintre la regió posterior de la boca, segons les minucioses observacions dels fonetistes. No pot parlar-se, doncs, en el canvi de *o* en *u*, d'un relaxament de múscles per deduir-ne l'obscuriment de la vocal. La tensió necessària per a la *u* ha hagut d'ésser imposada, i aquesta imposició ja indicàvem com havia començat. I en això sí que el català i el vell alt-alemany coincideixen. La imatge fonètica d'un fonema s'ha anticipat en la consciència de l'indi-

1. V. Laclotte, *La Parole* (1899, p. 177 i ss.), i Rousselot, *Principes de Phonétique expérimentale*, II, p. 983 i ss.

2. Comp., p. ex. : Klinghardt, *Artikulations- und Hörübungen* p. 218 ff.).

3. Rousselot, *Principes*, II, p. 1061.

vidu parlant, sortint-ne afectada ja l'articulació del so que ha d'ésser pronunciat immediatament.

10. I, per si ni les indicacions fornides pels textos antics ni l'explicació fisiològica donada poguessin ésser prou a convèncer, tenim encara avui el fenomen que es reproduïx alligador en els nostres dialectes. Així tenim que en mallorquí es constata que les vocals àtones es conserven clares en alguns parlars, però que en altres tenen *u* quan la vocal tònica de la paraula és una *i*.¹

Nosaltres mateixos podem donar fe d'aquesta particularitat, que havem trobat confirmada en els estudis fets en el mateix domini. Però hi ha més. El fenomen no és solament una característica d'alguns parlars de les Balears, sinó que es presenta també en determinats punts del català continental. Així, en les nostres llibretes de notes, corresponents a enquestes fetes a Guissona i a Andorra, trobem formulable la mateixa llei.

11. D'altra part, no manquen dialectes que han degut recórrer un camí contrari a l'exposat fins aquí, i, en conseqüència, presenten avui generalitzada la pronunciació de *o* com a *o* fins en aquells casos en què la paraula d'evident procedència culta reclamaria la pronunciació *u*. Aquests dialectes seran, naturalment, aquells en els quals la confusió de les vocals àtones no ha estat operada: el mallorquí i el valencià en general.

No cal dir que aquest estat de coses es reflecteix també els monuments escrits de les contrades respectives, de la manera més eloqüent.

12. L'adducció d'aquests fets, que vénen a confirmar encara la nostra opinió respecte de la $u < o$, ha de cercar-se en un sentit contrari: ço que en el català central i en dialectes isolats (§ 10) és degut a una assimilació, en les alludides modalitats del valencià i del mallorquí és degut a una dissimilació articulatòria. Amb la qual cosa es pot veure i jutjar de la intensitat amb què degué operar, en una època donada, la *i* quan constatem encara elements que es resisteixen a ésser absorbits per ella. Ara,

1. A. Alcover, *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, IV, (1909).

esbrinar fins a quin punt la naturalesa de la *i*, en els diferents dialectes, ha estat diferent, o, ço que ve a ésser el mateix, trobar el per què dintre del català uns dialectes han evolucionat d'una manera i altres d'una altra, cau fora del marge del present estudi. Ço que és ben interessant, i dóna prou a pensar, és que, amb tot i considerar-se el català de les Balears i el de València com una ramificació del català central, no tingui les característiques d'aquest, sobretot quan, com havem vist, el canvi fonètic de *o* en *u* data de molt abans, és d'època molt anterior a la de la conquesta d'aquelles terres per les hosts del rei En Jaume.

ACLARIMENT

Andorra

Fa temps que presumia l'origen ibèric d'aquest nom per raó del seu aspecte fonètic, i aquesta presumpció s'enrobusteix d'ençà que he llegit en el *Bull.*, 1916, p. 48, que des de molt antic, del segle IX ençà, aquest nom compareix fins avui amb la mateixa grafia. Els ibers van viure intensament en el nord-est de la península, com ho comproven els antics monuments i també els noms de lloc actuals. Parlant d'*Andorra* voldria recordar un *Andurensis* romà trobat prop d'Andújar, a Andalusia. Hi ha una sèrie de noms de lloc d'Espanya i de la França meridional que comencen amb *And-* (també compareixen en la terra basca: *comprovi's*, per exemple, els noms de muntanya *Andouste*, *Anduzte*), i igualment hi ha noms personals, com *Andobales*, *Andoxus*. Jo no puc seguir més lluny aquesta qüestió. Voldria encomanar-la a la investigació dels romanistes catalans.

H. SCHUCHARDT

BIBLIOGRAFIA

L. SPITZER, *Katalanische Etymologien*. Mitteilungen und Abhandlungen aus dem Gebiet der romanischen Philologie veröffentlicht vom Seminar für romanischen Sprachen und Kultur (Hamburg) Band IV (1918), 36 pàgs.

La publicació del *Rom. Etym. Wörterbuch*, de Meyer-Lübke, ha donat peu a una sèrie d'estudis etimològics sobre paraules catalanes no registrades en el susdit diccionari.¹ Entre aquests estudis cal esmentar aquest aplec d'etimologies catalanes de L. Spitzer, tan ben documentat i en el qual els matisos del significat de la paraula es destrien admirablement amb exemples del català antic i dels escriptors del renaixement. Els mots estudiats en aquestes etimologies són : *aballiment*, *afinar*, *aguinar*, *aixecar*, *alís*, *d'amatent*, *andròmina*, *anlina* (correg. *aulina* i *Aulet*), *artec*, *ascur de mi*, *ast*, *astrac*, *beduí*, cast. *belén*, *berbes*, *bonir*, *brahó*, *brell*, *brèvol*, *cada*, *capmeu*, *clasta*, *collerat*, *colze*, *comú*, *confegir*, *cortapisa*, *concert*, *condret*, *contiral*, *conxorxa*, *descuyt*, *desiara*, *a desora*, *desori*, *dir*, *dolces*, *eixerc*, *eixorc*, *eixormar*, *encivellar*, *enclusa*, *endemesa*, *en derc*, *endoyna*, *en doyna*, *enfonyar*, *enllimonar*, *encitronar*, *ensent-demà*, *ensinestrar*, *ensodegar*, sufix *-era* (en *cantera*, *mereixera*, etc.), *escaldufar*, *escarada*, *escó*, *esmalucar-se*, *espaexar*, *entabanar*, *estormeyar* (comp. *tormell*), *estrallar*, *esvahir*, *ets* (s'explica per distinció d'és), *fer sa grémola*, *fer s'aviona*, *fer s'uyastre*, *flastomar*, *flota*, *foya*, *fretura*, *gaixives*, *galivansa*, *gaujó*, *groller*,

1. M. Montoliu, *Estudis Universitaris Catalans*, VI; BDC, I i III. O. J. Tallgren, *Glanures catalanes et hispano-romanes*, *Neuphilologische Mitteilungen*, 1911-1914. L. Spitzer, *Etymologisches aus dem Catalanischen*, *ibid.*, 1913.

guaspa, hujar, jutiperi, llavonses, lleute, llesta, malevetjar, matrás, monipodi, natjar, nous cubies, nuu, ormeig, perameny, pernoliar, pibet, pic, plànyer, ple de gom a gom, poll «xop», poll, porc-espi, quedar-se en asperges, sanar, solcir, sotjar. La discussió i anàlisi de l'etimologia d'aquests mots exigiria un comentari tan llarg com el mateix treball.

L. SPITZER, *Aufsätze zur romanischen Syntax und Stilistik*. Halle, 1918, 392 pàgs.

Aquest preciós volum, en el qual l'autor ha recollit els seus treballs sobre sintaxi i estilística romàniques (publicats, en llur major part, en revistes), conté tan abundosos materials sobre la sintaxi del català, que ha de considerar-se com la font cabdal de les investigacions sobre la sintaxi de la nostra llengua. L. Spitzer ja havia dedicat part de les seves investigacions a la sintaxi del català publicant en *RDR*, VI, pp. 81-138, unes *Syntaktische Notizen zum Catalanischen*.

La quantitat de problemes de sintaxi del català tractats en els vint capítols d'aquests *Aufsätze* és tan abundosa, que renunciem a estudiar-ne cap detingudament, i ens acontentem amb enumerar els més interessants. En el cap. 2, franc. *sa conversation ... ne sentait point son curé du village*, estudia les formes *allò de* («se posaven a cantar a mitja veu — allò de...») i *això de què* («Tampoc ho creuen això de què jo era molt pobreta») (p. 13). En el cap. 5, franc. *vous avez beau parler, il y a beau faire*, hi trobem un estudi del *prom*: «La temptació prou era forta...» «Prou les dones provaren de burxar-lo» (p. 31). En el cap. 6, ital. *così*, s'estudia l'expressió *així* en aquesta frase: «Apropòsit, lo sastre està així, diplomàtic ab los veterans» (p. 43). Del cap. 8, cast. *que*, cal esmentar les observacions sobre les expressions *Total que* («Total que, viuen al segon pis de casa») (p. 74); *si per cas, si de per cas* («si per cas un altre dia ja vindré»); *per si de cas* (p. 91); *si res més no* («si res més no, que guanyés les queixalades») (*ib.*); *com si tal cosa* («l'oncle plorava cada vegada veient passar-hi per dalt la gent com si tal cosa») (*ib.*); *ni* («ni que l'haguessin repastat de bell nou, «ni Josep i Maria») (p. 92); *això que, allò que*, franc. *avec cela que*, («I això que sempre l'he sapiguda»; «I allò que molts els hi donen escudella i cigronots») (pp. 93-95); *i que* («I què hi havia

que fer?», «I llavó que en estar desperts...») (p. 95). *Com que*, cast. *como que* («I com que sóc amic teu») (p. 100); *I tant que, tant com, tanta* (p. 101), *d'ençà que* (p. 102); *prou que* («prou que ho veia») (p. 102); *poc que* («Poc que haurien esperat tant») (p. 103); *ben segur que* (*ib.*). El mallorquí *de manera que* («De manera que si», «De manera que hi estic») el trobem explicat en la pàg. 105.

El *ben* + participi amb desinència diminutiva és freqüent en català : «ben acotxadeta», «ben forteta», etc. (p. 109). *Bon goig que, sort que, valga-li que, gràcies que*, estan explicats a la pàg. 109. Són ben característics el *si* en lloc d'un *que* («vegin si'l tinc ben present», «no s'ha de dir que la Paula aniria cuita-corrents») (p. 112); el *qui sap* «innombrables» («qui sap la gent que hi havia»; «qui sap el temps que fa») (p. 113); *estar leri leri* (p. 114). És interessant la disquisició del *que si* : «que ... si no fóra convenient de», «d'allò que si viu amb...». L'ús del subjuntiu després de *probable* («Després de tot lo més probable sigui») i l'expressió *amb prou feina* són explicats en la pàg. 115.

També són explicades l'exclamació *alerta!* («ben alerta a moure-se») (p. 116) i les frases *ni ganes, ni noves, ni senyes* : «no l'he entès de res, ni ganes» (p. 117). El *si* = franc. *puisque* és ben interessant : «Si ell m'ha dit que tot lo dia se'l passa enraonant ab la Maria» (p. 118). *Pot ser si* (p. 118), *a veure si, veam* (*ib.*), *i tal si* (p. 118) són estudiats amb curiosos exemples.

En el cap. X, dedicat a explicar les combinacions de *facere* amb l'infinitiu, s'estudia el cat. *fer* + infinitiu i el *fer fer, fet fer*, etcètera (p. 134), el *per* + infinitiu («per dir malalt no») (p. 137) o el *com* + infinitiu («com esperar no esperam ningú») (*ibid.*).

El *fa que?, no fa?, fa?*, tan característics del català de Girona, són estudiats a la pàg. 141. També són interessants les expressions *tu diras, vós direu* (p. 155), *tu mateix, vós mateix* (*ib.*), *per tu* (mateix) *faras* (p. 156) i l'expressió de reciprocitat amb les frases *l'un amb l'altre, ells amb ells, elles amb elles* (p. 157). El francès *on*, alem. *man*, és dit en català per *un* i *un hom* (pp. 158-160). Al franc. *allons donc* hi trobem comparat el mall. *vamos ab tu, en companyia de, junt ab* (p. 167). L'ús del *prop* en frases com «prop les dues», «prop les dotze» (p. 168). També són interessants les expressions *i fora, i en paus, i prou* (p. 170), *avui i prou* (p. 171). En el cap. 13, on es parla de l'imperatiu en les llengües

romàniques, s'hi estudia el mall. *pegar, estrènyer, copar* (p. 183), *amollar* (p. 184); les frases *estira d'acti estira d'allà, mira d'acti mira d'allà* (p. 189); l'imperatiu onomatopèic : *patatic-patatac, pic-pac, rac-rac* (p. 195). L'imperatiu equivalent a un gerundi el tenim en construccions com aquestes : *camina que caminaràs, puja que pujaràs, dassa qui dassa* (p. 196). També són interessants les reduplicacions *mal que mal* i *mal per mal* (p. 199), *fit a fit, sec a sec, un a un, de mot en mot, de ver en ver, de tot en tot* (p. 201), la substantivació de la forma duplicada de l'imperatiu : *aquell tira i amolla...* (p. 203); la facilitat de canviar de sufix en mallorquí (p. 210); la interpolació de frases : *vulgues que no, garrotada ve, garrotada va* (p. 212); l'ús de frases explicatives del que es conta: *aquí caic aquí m'aixeco* (*ib.*); l'ús de paraules d'origen eclesiàstic introduïdes a la frase : *ni un parenostre, perdre l'oremus*, etc. (p. 214).

La immediata successió de l'anunciar i obrar s'expressa per *dit i fet, fet i dit, just i fet* (pp. 215-216). En el paràgraf dedicat a l'imperatiu històric s'hi estudien aquestes expressions : *cametes me valguen* (p. 219), *ja t'agaf ja't tenc* (p. 220), *vinga apretar, dassa qui dassa, tira cap..., marxa...* (pp. 221-222), *fuma que fuma, pica que picaràs* (p. 222); *aneu a saber* (p. 224); les conjuncions imperatives *trim-tram, penjim-penjam*, etc. (p. 226), *ras* (*ib.*), *hala, hala, i au!*, i *cap a* (p. 227), *a jeure, a ferir* (p. 228).

Interessantíssim és l'estudi de la conjunció *i* en català i en castellà (pp. 247-267) en les combinacions *bo i, tot i, amb tot i això, oh i, i tal, i tot, coll i be, va i ve, va i tot*, i el de la paraula *Déu* (*un bé de Déu*, etc.). La rectificació del *i ell que li diu* explicat en *BDC*, II, p. 18 (p. 362-363) és ben encertada.

FERRAN VALLS TABERNER, *Privilegis i Ordinacions de les valls pirenenques*. II. *Vall d'Aneu, Vallferrera i Vall de Querol* (Barcelona, 1917), XXVII, 201-376 pàgs. — III. *Valls d'Andorra* (1920), XIX, 377-551 pàgs.

La tasca de publicació de documents per a l'estudi de la llengua, iniciada per Miret i Sans¹ i per Pere Pujol,² la continua

1. *Revista de Bibliografia Catalana*, VII, pp. 1-47; *Congrés de la Llengua Catalana*, pp. 522-529; *Revue Hispanique*, XIX; i *Antics documents de llengua catalana*, 1915.

2. *Documents en vulgar dels segles XI, XII & XIII, procedents del bisbat de la Seu d'Urgell*, 1913.

Valls i Taberner en la collecció de *Textes de Dret català*, procedents de les altes valls pirenenques.

Els documents procedents de la Vall d'Aneu publicats en el segon volum d'aquesta collecció, que tenen especial interès per a l'estudi de la llengua, són: la *Compilació de diverses ordinacions de la Vall d'Aneu, aprovada per Huc, comte de Pallars* (1318) (comp. Saroïhandy, *RFE*, IV, 26-49); la revocació del cap. XLII de les ordinacions de la dita vall, feta en 1403 (doc. VII); l'*Ordinació del comte Roger Bernat per a la Vall d'Aneu* (1419) i l'*Ordinació d'Arnau Roger IV* (1424). De la Vall Ferrera són interessants les *Notes referents a la Vallferrera; extreptes del «Spill manifest de totes les coses del vezcomdat de Castellbó»* (1519), i de la Vall de Querol l'*Ordinació de Jaume II de Mallorca sobre lo que haurien de pagar els homens de Querol, de Quers i de Cortvas-sill que tenien ús de tallar llenyes y fusta en el bosc de Campcardós i sos tèrmens* (1308), la *Tarifa de la leuda de la vall de Querol* (segle XIV), amb un vocabulari riquíssim, i els *Capítols per al bon règim de la vall de Querol* (1511). Del volum III interessen especialment per a l'estudi dels noms de lloc i de la llengua: la *Concòrdia del bisbe Bernat Sanç i els canonges d'Urgell amb els homes de la vall d'Andorra* (1162); la *concòrdia* feta amb aquests mateixos homes pel bisbe Arnau de Pereixens (1176); les *ordinacions sobre matèria judicial* establertes per Ramon Trebayll, bisbe d'Urgell (1314); les *ordinacions sobre la colecta del delme de la llana i dels anyells* establertes per Arnau de Lordat, bisbe d'Urgell (1334); el document XXVII, en el qual *Ramon de Capdevila, lloctinent del veguer de la vall d'Andorra pel comte de Foix, confirma, en nom d'aquest, als homes de la vall d'Andorra, el privilegi, que els havia ja atorgat el bisbe d'Urgell, d'elegir anualment certes persones per a curar dels afers i drets de la vall* (1419); el doc. XXVIII, on *El bisbe d'Urgell, Francesc de Tovià i el comte Joan I de Foix atorguen als andorrans un privilegi sobre diversos capítols que aquests els havien presentat* (1433); la concessió feta als andorrans per Gastó IV, comte de Foix, de *celebrar anualment una fira a Andorra la Vella el dilluns i dimarts després de Pasqua* (1448); la mateixa concessió feta pel bisbe d'Urgell Arnau Roger de Pallars (1448); el document en què Gastó IV accedeix a la suplicació dels andorrans declarant-los exempts de pagar lleuda en el comtat de

Foix (1468); la confirmació d'un privilegi atorgat als andorrans en 1432, feta per Pere de Cardona, bisbe d'Urgell (1482). De l'apèndix interessen especialment el doc. III, on *En Dalmau de Biert procurador reial ... declara que els homes d'Andorra ... no estan obligats a pagar drets de maestrats de ports* (1403); la concessió feta als andorrans per Gastó IV *que puguin passar pel port de Fontargenta les vitualles i les coses necessàries sense pagar drets* (1470); i les *Ordinacions acordades pels veguers de la vall d'Andorra per a proveir a la defensa de la vall amb ocasió de guerra i d'incursions de mala gent* (1472).

Hauria estat el nostre desig de trobar aquesta col·lecció de documents transcrita diplomàticament. El punt de vista del que estudia el document per a la història del dret, certament és diferent del punt de vista d'aquell que l'estudia per escriure la història de la llengua. Però les exigències del filòleg es donen per satisfetes quan els documents són transcrits amb la fidelitat i escurpulositat amb què els presenta Valls i Taberner en aquesta col·lecció de *Textes de Dret català*.

CRÒNICA

Responent a la nostra invitació els uns, i per oferiment espontani els altres, han estat inscrits col·laboradors del Diccionari General, per les localitats que s'indiquen, els senyors D. A. Fernández Burgas (Figueres - Girona); D. Carles Salvador (Benassal - Castelló de la Plana); D. Salvador Estrem (Falset - Tarragona); D. Lluís Riba Martí (Igualada - Barcelona); D. Joaquim Gadea (Sant Carles - Eivissa).

Han renunciat a la col·laboració per raons diverses, o han estat considerats com donats de baixa, D. A. Adrover Pastor (Capdepera - Mallorca); Mn. Eloi Ferrer (Benassal - Castelló de la Plana); D. J. Guillén (Peralta de la Sal - Osca); D. Vicens Estrem (Falset - Tarragona); Mn. Josep Forn (Igualada - Barcelona); D. Esteve Jou Parés (Girona); Mn. Elies Pigem (Banyoles - Girona); Mn. Joan Santamaria (Berga - Barcelona).

Aquestes Oficines acusen rebut de les lletres i comunicacions següents: de D. J. Guillén (Peralta de la Sal - Osca); de D. Anton Ariet (Viladrau - Girona); de D. Hilari Costa (Mora la Nova - Tarragona); de D. Salvador Estrem (Falset - Tarragona); de D. Joaquim Gadea (Sant Carles - Eivissa); de D. Esteve Jou Parés (Girona); de D. E. Picó Bonmatí (Gelida - Barcelona); de Mn. Elies Pigem (Banyoles - Girona); de Mn. Xavier Plassa (Tarragona); de D. A. Pons Pastor (Molinar de Llevant - Mallorca); de D.ª Irene Rocas (Llufriu - Girona); de Mn. Joan Santamaria (Berga - Barcelona).

Han visitat les Oficines els senyors col·laboradors següents: D. A. Fernández Burgas (Figueres - Girona); D.ª Irene Rocas (Llufriu - Girona); Mn. Josep Grau (Dues Aigües - Tarragona); D. A. Sans i Rosell (Vilafranca del Penedès - Barcelona); D. Josep Esteve (Manresa - Barcelona).

Segueix enriquint-se constantment el cabal del nostre material lexicogràfic. Darrerament hem rebut de D. Amador Romani 93 paperetes de mots diversos de la localitat de Capellades; 40 de D. F. Maspons i Anglès, pertanyents a l'Alt Vallès, i 150 de D. Joan Amades, recollits a la comarca de Gandesa.

PUBLICACIONS
DE
L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

SECCIÓ FILOLÒGICA

	Ptes.
Himnes homèrics. Traducció en vers de JOAN MARAGALL i text grec amb la traducció literal de P. BOSCH GIMPERA. . . . . (Agotat.)	
El Gènesi, versió de l'hebreu segons els textos originals, i amb anotació, de Mn. FREDERIC CLASCAR.	
Un vol. de 476 pàgines.	5
Edició en paper de fil	20
Museu : Hero i Leandre. — Text grec amb la versió literal en prosa de LL. SEGALÀ i en hexàmetres d'AMBROSI CARRIÓ, duent en apèndix les traduccions inèdites, en vers, de P. BERTRAN I BROS i J. M. PELLICER I PAGÈS.	
Un vol. de 80 pàgines.	2
Edició en paper de fil	5
Mireia. Poema provençal de Frederic Mistral. Traducció catalana de MARIA-ANTONIA SALVÀ . . . (Agotat.)	
Edició en paper de fil	15
El Càntic dels Càntics, versió de l'hebreu per Mn. FREDERIC CLASCAR	3
Ortografia Catalana, segons el sistema adoptat per l'Institut d'Estudis Catalans . . . . . (Agotat.)	
<i>En premsa:</i>	
L'Èxode, versió de l'hebreu per Mn. FREDERIC CLASCAR.	

Virgili. **Les Geòrgiques.** Traducció de Mn. LLORENÇ RIBER.

Tàcit. **La Germània.** Traducció de C. RIBA BRACONS.

Butlletí de Dialectologia catalana (publicació semestral des de 1913).

Vol. I (abril-desembre 1913)	3
» II (gener-juny 1914)	1'50
» II (juliol-desembre 1914).	2
» III (gener-juny 1915).	2'50
» III (juliol-desembre 1915)	2'50
» IV (gener-juny 1916).	3
» IV (juliol-desembre 1916)	3
» V (gener-desembre 1917)	3
» VI (gener-juny 1918)	2'50
» VI (juliol-desembre 1918)	2'50
» VII (gener-desembre 1919)	5
» VIII (gener-desembre 1920).	5

BIBLIOTECA FILOLÒGICA

I. — Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua (segles XI, XII & XIII), per Mn. PERE PUJOL.	2
II. — Die Mundart von Alacant. — Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. P. BARNILS.	4
III. — Diccionari Aguiló. Fascicles I a IV. Cada un.	4
IV. — La Frontera catalano-aragonesa, per ANTONI GRIERA. Fascicle I	5
V. — Textes catalans avec leur transcription phonétique, précédés d'un aperçu sur les sons du catalan, par J. ARTEAGA PEREIRA, ordenats i publicats per P. BARNILS.	4
VI. — Estudis romànics (Llengua i Literatura), vol. I.	8
VII. — Vocabulari català-alemany de l'any 1502, edició fac-símil segons l'únic exemplar conegut, acompanyada de la transcripció, d'un estudi preliminar i de registres alfabètics, per P. BARNILS.	12

	Ptes.
VIII. — Diccionari Aguiló. Fascicles V, VI, VII i VIII. Cada un	4
IX. — Estudis romànics (Llengua i Literatura), vol. 2 .	12
X. — La versione catalana dell'Inchiesta del San Graal, secondo il Codice dell'Ambrosiana di Milano I. 79 sup., pubblicata da VINCENZO CRESCINI e VENAN- CIO TODESCO	10
XI. — Diccionari ortogràfic, precedit d'una exposició de l'ortografia catalana segons el sistema adoptat per l'Institut d'Estudis Catalans. Redactat sota la direc- ció de P. FABRA, membre de la Secció Filològica . .	5
XII. — Gramàtica Catalana, per POMPEU FABRA (segona edició)	3
<i>En preparació:</i>	
Estudis Romànics (Llengua i Literatura), vol. 3.	
Jaume March. Diccionari de rims. Edició crítica per A. GRIERA.	
Andreu Febrer. Poesies. Edició crítica per M. DE MONTOLIU.	
Diccionari de la rima, per P. FABRA i E. GUANYABÉNS.	
LABORATORI DE FONÈTICA	
Estudis fonètics, I	20
EDICIONS PEDAGÒGIQUES	
Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus, curante A. SEGALÀ, phil. prof.	
Vol. I. — CORNELII NEPOTIS. <i>Praefatio et Miltiadis Themis- toclisque Vitae</i> (F. Crusat; A. M. Alves, S. J.; F. de Mello, S. J.; M. de Montoliu; C. Riba Bracons, interpretibus) .	1
<i>En dipòsit:</i>	
Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, 1908	4

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

	Ptes.
Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans	
Anuaris MCMVII-MCMXIV. Cada un.	30
Les Pintures murals catalanes	
Fascicle I. — Pedret.	10
» II. — Sant Martí de Fenollar i Sant Miquel de la Seu.	10
» III. — Tahull i Bohí, Santa Maria d'Aneu i Sant Pere del Burgal	10
» IV. — Ginestarre, Ager, Esterri de Cardós i Mur.	
<i>En premsa.</i>	
Les Monedes catalanes, per JOAQUIM BOTET I SISÓ.	
Volum I. . . . . (<i>Agotat.</i>)	
» II.	12
» III i darrer.	20
Documents per l'Historia de la Cultura catalana mig-eval, publicats per A. RUBIÓ I LLUCH.	
Volum I, contenint més de 500 documents.	16
» II i darrer . . . . . <i>En premsa.</i>	
L'Arquitectura romànica a Catalunya, per J. PUIG I CADAVALCH, A. DE FALGUERA i J. GODAY.	
Volum I. — Precedents : L'Arquitectura romana; l'Arquitectura cristiana prerromànica. . . . . (<i>Agotat.</i>)	
Volum II. — Des del segle IX a les darreries del segle XI	25
» III i darrer. — Els segles XII i XIII.	35
Les Obres d'Auzias March. Edició crítica en vista de tots els manuscrits i totes les edicions, per AMADEU PAGÈS.	
Volum I. — Introducció. Text de les poesies I-LXXXIV	12
» II i darrer. — Poesies LXXXV-CXXXVIII. Glossari.	12
Edició de 40 exemplars en paper de fil.	50
Itinerari de Jaume I «El Conqueridor», per JOAQUIM MIRET I SANS.	
	20
ESTUDIS DE BIBLIOGRAFIA LUL·LIANA	
I. — L'Edició maguntina de Ramón Lull, pel DOCTOR A. GOTTRON	5

II. — Bibliografia de les Impressions lul·lianes, per ELIES
ROGENT I ESTANISLAU DURAN . . . *En premsa.*

SECCIÓ DE CIÈNCIES

Arxius

Any I, fascicles I, II i III. Cada un	4
» II » I, II i III. »	4
» III » I, II i III. »	4
» IV » I a IX. »	2
» V » I a V. »	2
» VI » I. »	2

Flora de Catalunya, per J. CADEVALL i ANGEL SALLEN.

Volum I, fascicles I a V. Cada un	5
» II, » I a V. »	5
» III, » I a III. »	5

Treballs de la Societat de Biologia, publicats sota la direc-
ció d'A. PI I SUÑER.

Volums I a V. Cada un	10
---------------------------------	----

Fauna de Catalunya, dirigida per JOSEP M.ª BOFILL I
PICHOT.

Malacologia, fascicle I, per M. CHÍA.	5
» » II »	5
» » III »	1
Entomologia. <i>Dípters</i> . Fascicle I, per J. ARIAS ENCOBET	5
» <i>Coleòpters</i> , G. CARABUS. Fascicle I, per A. CO- DINA	5

Col·lecció de Cursos de Física i Matemàtica, dirigida per
E. TERRADAS.

Volum I. — Els elements discrets de la matèria i de la radia- ció. — Conferències per E. Terradas, recollides per I. Pòlit.	3
Volum II. — Teoria de la representació conforme. — Confe- rències donades el juny de 1915 per J. REY PASTOR, redac- tades per E. TERRADAS	3

Treballs de l'Estació Aerològica de Barcelona, per E FONT-SERÈ.

Volum I, 1914	4
» II, 1915	4
» III, 1916	4

Treballs de la Institució Catalana d'Historia Natural.

Volum I, 1915.	10
» II, 1916	10
» III, 1917	10
» IV, 1918	10
Treballs del servei tècnic del paludisme (1915-1916).	5

Biblioteca Filosòfica, dirigida per EUGENI D'ORS.

Volum I. <i>Vives a Anglaterra</i> , per FORSTER WATSON	10
» II. <i>La Natura i la Historia</i> , per PEDRO DORADO MONTERO	6

BIBLIOTECA DE CATALUNYA**Butlletí de la Biblioteca de Catalunya**

Any I, 1914, n.º 1 (gener-abril)	1'50
» n.º 2 (maig-agost)	3
» n.º 3 (setembre-desembre)	1'50
» II, 1915, n.º 4 (gener-agost)	4
» n.º 5 (setembre-desembre).	2
» III, 1916, n.º 6 (gener-desembre 1916)	5
» IV, 1917, n.º 7 (gener-desembre 1917)	10
» V-VI, anys 1918-1919, n.º 8	20

Butlletí d'Adquisicions, 1918 . . . . . I**Catàleg de la Col·lecció Cervàntica Bonsoms, per JOAN GIVANEL I MAS.**

Vol. I (anys 1590-1800)	20
Edició de 40 exemplars numerats en paper de fil	40
Vol. II (anys 1801-1879)	30
Edició de 40 exemplars numerats en paper de fil	50

*En dipòsit :***Catàleg de la Biblioteca musical de la Diputació de Barcelona, per FELIP PEDRELL. (2 vols.) 65**

MEMÒRIES I DOCUMENTS DELS TREBALLS
FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

SECCIÓ FILOLÒGICA

Ptes.

1. — Report dels treballs fets per les Oficines lexicogràfiques durant el bienni de 1913-1914	0'25
2. — Report dels treballs fets per les Oficines lexicogràfiques durant el bienni 1915-1916	0'25

LABORATORI DE FONÈTICA EXPERIMENTAL

1. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Diputació Provincial de Barcelona sobre la creació d'un Laboratori de Fonètica Experimental. — Barcelona, 1914.	0'25
2. — Treballs realitzats durant l'any 1917	0'50

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

1. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssim Senyor Alcalde de Barcelona proposant la fundació d'una Biblioteca Catalana, i llegida en Consistori del dia 13 de novembre de 1907. — Barcelona, 1907	0'25
2. — Dictamen-acord de l'Institut d'Estudis Catalans proposant a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona l'adquisició de la Biblioteca Aguiló. — Barcelona, 1907 . . . . . (Agotat.)	
3. — Memoria presentada als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona, per l'Institut d'Estudis Catalans, donant compte dels treballs fets des de la seva fundació fins al 31 de desembre de 1908. — Barcelona, 1908 . . (Agotat.)	
4. — Informe que l'Institut d'Estudis Catalans va traslladar a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Diputació de Barcelona sobre l'estat d'alguns arxius de Ca-	

	Ptes.
talunya i la conveniència de la seva millor instal·lació. — Barcelona, 1908	0'25
5. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1909. — Barcelona, 1909. (<i>Agostat.</i>)	
6. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1910. — Barcelona, 1910.	0'25
7. — Exposició d'un pla de publicació de les Cròniques Catalanes. — Barcelona, 1912	0'25
8. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona sobre la celebració del VI Centenari de la mort de Ramon Lull. — Barcelona, 1914	0'25
9. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona sobre la conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'in- terès històric. — Barcelona, 1914	0'25
10. — Memòries presentades per l'Institut d'Estudis Cata- lans a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona sobre l'exploració d'estacions prehistòriques i la conservació i catalogació de monuments	0'25
11. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Cata- lans a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Di- putació de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914 per a la Conservació i cata- logació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1915 . . . . . (<i>Agostat.</i>)	
12. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Cata- lans als Excel·lentíssims senyors President de la Dipu- tació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1913. — Barcelona, 1916.	0'25
13. — Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914. — Barcelona, 1916.	0'25

(Elna). — Lladó, Vifred (Súria). — Llebaria, Dalmau (Belltall). — Lloberas, Pere (La Bisbal). — Macabich, Isidre, prev. (Eivissa). — Manyà, Joan, prev. (Gandesa). — Marín, Manuel, prev. (Ginetorres). — Martí Bofarull, Deogràcies (Santa Coloma de Queralt). — Martí Cofi, Josep (Tortosa). — Martí Ibáñez, Ramon (Veciana). — Martí Sanjaume, Jaume (Puigcerdà). — Martínez de Huete i Bori, Manuel (Llagostera). — Martínez Martínez, Francesc (Altea). — Masó Escubós, Josep M.^a (Olost de Llusanès). — Medina, Francesc (Eivissa). — Melendres i Rué, Josep (Tarragona). — Modolell Sans, Pau (Sant Vicens dels Horts). — Monrós Fitó Ramon (Tremp). — Montserrat, Josep, prev. (Vallmoll). — Moragas, Fidel de (Valls). — Nadal, Vicens R., prev. (Burriana). — Negre, Ramon (Sant Joan Despí). — Novell, Ramon (Tàrraga). — Oliveres, Eusebi (Alacant). — Picó Bonmatí, Emili (Sant Pere de Ribes). — Pigem, Elies (Banyoles). — Plana, Xavier, prev. (Tarragona). — Pons Pastor, Antoni, prev. (Molinar de Levant). — Pont, Antoni, prev. (Lluchmajor). — Pont, Fèlix, prev. (Bolvir). — Pregonas, Josep (Cornet). — Puig i Alguer, Joan (Reus). — Pujol, Mercè (Benissanet). — Piñas, Ramon, prev. (Poboleda). — Recasens, Antoni, prev. (Vinyols). — Rendé, Josep M.^a (Espuga de Francolí). — Riba, Joan, prev. (Isil). — Ribas, Marc (Botarell). — Rigau, Feliu (Amer). — Roca, Salvador, prev. (Milà). — Rocas, Irene (Llofriu). — Romaní, Joan (Tarragona). — Rovira, Andreu, prev. (Bagà). — Rovira, Ignasi, prev. (Ra^as d'Empordà). — Rovira, Melcior (Adzaneta del Maestrat). — Rovirab Josep de (Sant Llorens de Morunys). — Ruiz Llusa, Andreu, prev. (Fraga). — Romaní, Amador (Vilanova i Geltrú). — Sala, Josep, prev. (Cadaqués). — Salvà, Maria Antònia (Lluchmajor). — Sallent, Angel (Terrassa). — Sambola, Ramon (Salt). — Sans i Rosell, A. (Vilafranca de Penedès). — Santamaria, Joan, prev. (Berga). — Sarri, Jaume M.^a (Solsona). — Serra, Ciril, prev. (Ager). — Serra, Jaume (Vendrell). — Serra i Boldú, Valeri (Bellpuig). — Sicre, Ricard (Bellver). — Tarragó, Jaume, prev. (Pont d'Armentera). — Torné i Balagué, Joan (Sant Carles de la Ràpita). — Traver, Benet (Vilareal). — Ulldemolins, Andreu (Alcanar). — Vanaclocha, Josep (Carlet). — Vayreda Olives, Pere (Lladó). — Vidal Salvó, Joan (Vendrell). — Vila, P. Frederic (Solsona). — Vilaró, Jaume, prev. (Avinyó). — Vilaseca, Josep (Torre de Capdella). — Viñas Triadó, R. (Anglès). — Vives Canals, P. Plàcid (Montserrat). — Zurriaga, Macari (Olcou).

EL «BUTLLETÍ DE DIALECTOLOGIA CATALANA»

constarà anualment de dos números de 32 pàgines almenys

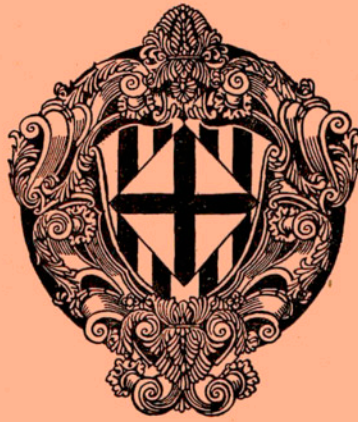
El preu de subscripció serà de 5 pessetes l'any

Tota la correspondència s'adreçarà a la Direcció de les
oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana:
Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, Barcelona

REPRESENTANTS A L'ESTRANGER:

ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Buchhandlung : LEIPZIG
FRANÇA : Edouard Champion, 5, Quai Malaquais : PARIS

Els col·laboradors del Diccionari rebran la publicació de franc.

5 pessetes